

Voksne kurdiske innvandrere i Norge

Språklig og sosial tilpasning blant kurdiske innvandrere

Chalak Marufi



Masteroppgave ved Utdanningsvitenskapelige fakultet

Pedagogisk forskningsinstitutt

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2012

© Chalak Marufi

2012

Voksne kurdiske innvandrere i Norge.

Språklig og sosial tilpasning blant kurdiske innvandrere.

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Tema og problemstilling

Norge er et flerkulturelt samfunn med mange minoriteter fra alle verdens kontinenter. Demokratiet og tryggheten som landet viser er en drøm for mange minoriteter. Et ønske om et bedre liv i trygghet har ført til at mange setter sin fot i landet. Denne oppgaven setter fokus på kurder iranere som har forlatt hjemlandet enten som flyktninger, asylsøkere eller på grunn av familiegjenforening. Kurdere er verdens største etniske gruppe som ikke har noen formell stat. Krig, forfølgelse og diskriminering har ført til at mange har valgt, men ofte er tvunget, til å flykte fra hjemlandet. Det bor mange kurdere fra Iran i Norge. Et eksakt tall er vanskelig å anslå. Deres kulturelle og religiøse bakgrunn er ulik den norske, og vil derfor by på en rekke utfordringer. Det er lite forskning rundt voksen sosialisering da mye av sosialiseringsteorier fokuserer på barn og unge. Videre er det også lite forskning på kurder-iraneres tilværelse i Norge. Oppgavens praktiske betydning gjelder integrering og den prøver å få økt innsikt i en minoritetsgruppe i Norge. Det er viktig fra samfunnets å prøve å imøtekomme de utfordringene som disse sliter med. På grunnlag av dette er oppgavens problemstilling følgende: *”Hvordan tilpasser voksne kurdere seg utfordringer knyttet til språk, jobb og sosial kontakt?”* Dette ble svart nærmere på ved å stille tre underspørsmål: 1. Hvor viktig er sosiale relasjoner og hvorfor? 2. Hvorfor velger noen å gå i arbeid, mens andre ikke vil? 3. Er norskspråket med på å forsterke sosial kontakt på tvers av kulturene og deltagelse i arbeidslivet?

Metode

Oppgaven starter med en teoretisk tilnærming og samler deretter intervjumateriale. I den teoretiske delen fokuserer jeg på sosialisering som et overordnet begrep og går videre inn på

teoriene til pedagogen Anton Höem. For å gjøre det lettere for lesere å bli kjent med utvalget, valgte jeg å skrive litt om kurdisk historie, nasjonalisme, kultur, politikk, språk og religion. I den empiriske delen av oppgaven bruker jeg kvalitativt intervju som metode. Den analytiske framgangsmåten for å tolke intervjuene er fenomenologisk hermeuetisk.

Data og kilder

Jeg intervjuet elleve personer bosatt i Oslo og Akershus. Målgruppen var voksne kurder iranere over 24 år. Intervjuene foregikk på kurdisk og varte fra én til halvannen time. Jeg transkriberte intervjuene for å analysere intervjuene enkeltvis. I den fenomenologisk hermeneutisk tilnærmingen til analysen av intervjuene, tok jeg i bruk et bredt spekter av norske og internasjonale kilder som omhandlet kvalitativ forskningsintervju. Kildene var både norske og engelske. Til den norske litteraturen vises det til blant annet Kvale og Brinkmann (det kvalitative forskningsintervju), og May B Postholm (kvalitativ metode). Til anglo-amerikansk litteratur er J. Creswell (Qualitativ inquiry), og J. Holloway (Basic concepts for qualitativ reserarch) to av flere. I den teoretiske delen av oppgaven brukte jeg en del bøker som strekket seg ut av pedagogikk feltet. Av disse var blant annet C Prunhuber (biografi om A. R Ghasemlou), D. Mcdowall (kurdisk historie), L. Meho og K. Maglaughlin (kurdisk kultur og samfunn), T. Pryser (norsk historie), Ø. Fuglerud (migrasjonsforståelse, globalisering)

Konklusjon

Jeg fant ut at det ikke er lett å være en voksen innvandrer i et samfunn ulikt ens eget. Det er enda vanskeligere når man ikke har noe form for formell utdanning på høyere nivå.

Sosialisering stopper ikke, nettopp fordi den er kontinuerlig. Ved å ta i bruk Anton Höems sosialiseringsteori, deriblant resosialisering virker det som om informantene er åpne når det gjelder enkelte verdier, normer og kulturelle regler. På den andre siden er de mer avholdende til enkelte andre deler av den norske kulturen, men selv da mener de at det må respekteres fordi de bor i landet. Informantene var tydelige på sin plass i den nye tilværelsen som de befinner seg i. Mange, særlig de som har dannet familie, mener at det er lite å gjøre med deres utfordringer. For dem handler det ofte om at det beste de kan gjøre er å sikre barna en god fremtid. Problemene skyldes ofte at de ikke skjønner seg på det norske systemet. Når det gjelder språklig tilpasning har informantene utviklet norskspråket på et nivå hvor de kan løse dagligdagse problemer. Vanskeligere blir det å ta det et skritt videre for å tolke alle symboler, meninger og argumenter på norsk. I de tilfeller hvor informantene ikke klarer å tolke et brev, fylle ut skjemaer osv, er de avhengig av sine barn eller venner med samme bakgrunn. For mange er det likevel viktig å stå mest mulig på egne bein og ikke være avhengig av andre. Sosiale relasjoner er viktig for informantene og handler først og fremst om hvem de har kontakt med. Familien i Norge (hvis de har familie) er den viktigste og den mest betydningsfulle kontakten. Deretter kommer deres nære venner som de har blitt kjent med i Norge eller fra hjemlandet. Disse vennene er i stor grad personer som har samme bakgrunn som dem selv. Andre grupper som for eksempel etnisk norske eller andre minoriteter har de kontakt med på arbeidsplassen, skolen, dugnader osv. Det kom fram at det var lite rom for sosial kontakt utenfor disse tidene. Selv om det er lite sosial kontakt med andre personer, har informantene *noe* kontakt med 'andre'. I dette tilfellet hjelper norskspråket dem å få og ha kontakt. Det er videre mange som er eller har vært i arbeid. Det er for vanskelig å være i jobb for de fleste, spesielt de som har deltatt i krigshandlinger. Psykisk og fysisk stress gjør det vanskelig for dem å delta på en bærekraftig måte. På den andre siden er det også vanskelig for informantene å delta i ulike fysiske aktiviteter. Andre ønsker ikke å være sysselsatt fordi de vil heller studere og få jobber hvor det kreves formell utdanning.

Forord

Nå kan jeg endelig sette punktum på et fem år langt studium på Helga Engs Hus. Etter disse årene har jeg fått mye nyttig kunnskap som jeg kan bringe med meg videre i livet. Ikke minst har dette hjulpet meg til å være kritisk og stå på egne bein.

Jeg vil aller først takke min veileder professor Jon Lauglo for å ha veiledet og gitt meg konstruktiv kritikk. Alle møtene og e-post utvekslingene har bidratt til at jeg har kunne jobbe systematisk og strukturert. Jeg vil også takke informantene som har ønsket å bidra med sitt. Uten dere ville det vært vanskelig å fullføre oppgaven.

Jeg vil samtidig takke min kjære kone Gaziza som har støttet og stått ved min side gjennom hele studieforløpet. Takk til min søster Begard som har brukt mange timer på å se på oppgaven og gitt meg nyttige tilbakemeldinger. En takk til min familie som har oppmuntret meg under vanskelige tider. Ikke minst vil jeg takke alle mine nære venner som har hjulpet meg til å holde motet oppe og se saken fra flere hold.

Oslo, 1. Desember 2011

Chalak Marufi

Innholdsfortegnelse

1. KAPITTEL 1:	1
1.1 Forord.....	1
1.2 Innledning.....	2
1.1.2 Moderne samfunn, utvandring og dens konsekvenser.....	3
1.1.3 Begrepsavklaringer.....	5
1.2 Problemstilling.....	7
1.3 Formålet med oppgaven.....	8
1.4 Metode og kilder.....	8
1.5 Kapitteloversikt.....	10
2. KAPITTEL 2: Kurdere og Kurdistan.....	12
2.1 Forord.....	13
2.2 Definisjon.....	13
2.3 Kurdere.....	14
2.3.1 Mahabad republikken.....	16
2.3.2 Etter Mahabad republikken.....	17

2.3.3 Revolusjon i 1979.....	18
2.4 Diaspora.....	19
2.5 Etableringsprosessen.....	21
3. KAPITTEL 3: KULTUR:.....	23
3.1 Kulturbegrepet.....	23
3.2 Normer og verdier.....	24
3.2.1 Marginalisering og assimilering.....	25
3.3 Integrering.....	26
3.4 Kurdisk kultur.....	27
4. KAPITTEL 4: SOSIALISERING.....	30
4.1 Sosialisering.....	31
4.1.1 Definisjon, primær og sekunder sosialisering.....	32
4.1.2 Samfunnsformer.....	33
4.1.3 Identitetsdanning.....	36
4.2 Sosialiseringprosesser.....	37
4.3 Resosialisering.....	39

5. KAPITTEL 5: METODE.....	42
5.1 Kvalitativ metode.....	42
5.2 Kvalitativ forskningsmetode.....	43
5.3 Etske problemer, utvelging og gjennomføring.....	45
5.4 Transkribering og intervjuanalyse.....	48
5.4.1 Validitet og reliabilitet.....	48
6. Kapittel 6: Presentasjon av data.....	51
6.1 Innledning til intervjuene.....	51
6.2 Presentasjon av informantene.....	52
6.3 Hvorfor innvandre?.....	55
6.3.1 Kunnskaper om Norge.....	56
6.4 Språkutfordringer.....	57
6.4.1 Hvorfor er norsk viktig og hvordan gikk det på norskkurs?	57
6.4.2 Møte med norskspråket og dets utfordringer.....	59
6.4.3 Norskspråket per dags dato.....	61
6.4.4 Problemer møtt og problemer løst.....	62
6.5 Utfordringer på jobb.....	65
6.5.1 Overkvalifisert for jobben.....	67

6.5.2 Hvorfor er innvandrere overkvalifisert i de jobbene de har?	69
6.6 Sosial kontakt.....	71
6.6.1 Dugnader.....	72
6.6.2 Fritid.....	75
6.6.3 Hvilke type venner.....	77
6.6.4 Medlemskap i organisasjoner og foreninger.....	81
6.6.5 Vanskeligheter med å bo i Norge.....	83
6.6.6 Framtidsutsikter.....	85
6.7 Oppsummering av intervjusamtalene.....	87
7. KAPITTEL 7: KONKLUSJON.....	90
7.1 Diskusjon av funn.....	94
Litteraturliste.....	100
Vedlegg 1-3.....	111

1. Kapittel 1:

1.1 Forord

Jeg husker første gang vi kom til Norge. Det var en kald november måned på begynnelsen av 1990-tallet. Det første mine foreldre husker fra den dagen er været. De hadde hørt at det var kaldt i nord og at det var mye snø, men den personlige opplevelsen var noe helt annet enn det de hadde forestilt seg. Selv om det nye landet i nord var kaldt og ukjent, følte de seg trygge.

Minoritetsbarn som bodde i samme kommune som oss hadde ikke problemer med å tilpasse seg omgivelsene på grunn av deres lave alder. For voksne med samme bakgrunn var situasjonen helt annerledes. For mange voksne var overgangen fra enkle kår til et komplekst samfunn utfordrende. Noen lærte seg derimot språket og klarte seg godt i dagliglivet. Det var ikke bare språket som var nytt, verdiene, normene og kulturen var også ukjent. Samfunnet var for eksempel ikke var mannsdominert. Kvinner var i like høy grad selvstendig, høyt utdannet og i arbeid. I tillegg til dette kunne majoriteten som helhet skrive og lese. Arbeidstiden hadde et fast mønster med startpunkt, pause og sluttpunkt.

På grunn av kommunens størrelse, med 3000 innbyggere, var det mye sosial kontakt.

Gjennom en rekke arrangementer ble vi kjent med nærmiljøet, kulturen og tradisjonene i det norske samfunnet. Vi opplevde for eksempel norsk friluftsliv, teater, kirkesang og musikk. Geografisk utelukket Nord-Norge kurdere fra å få fysisk kontakt med andre av samme bakgrunn.

Lengselen etter sosial kontakt med gamle venner, jobbmuligheter, vær og klima førte til at vi og mange andre flyktninger flyttet fra nord til sør. Siden slekten var fysisk langt unna, hadde venner fra motstandskampen fylt opp mye av familiens rolle. De virket som veiledere og var hjelpsomme på alle mulige måter. Det fantes en sterk solidaritet mellom dem som hadde havnet i eksil.

Da vi flyttet til Oslo, oppdaget jeg raskt at det var flere kurdere som bodde i storbyen. De hadde jevnlig kontakt med hverandre og det var ikke uvanlig at de feiret kurdiske høytider sammen. Det kurdiske fellesskapet var derimot lukket . Kontakten med andre minoriteter og med majoriteten var ofte liten. De voksne slet med tilværelsen, og et av de viktigste og mest omdiskuterte ”utfordringene” var det norske språket.

Mange mente at fordi de var såpass gamle, var tid og investering til å lære seg språket på en fullverdig måte noe som ikke lot seg gjennomføre. Situasjonen for deres barn var helt annerledes. De lærte norsk raskt og hadde større sosial kontakt med andre med en annen bakgrunn. Foreldrene var også i høy grad både optimistiske og forventningsfulle om at barna skulle skaffe seg opptak på høyere utdanning.

Dette medførte to motsatte forhold for innvandrere i det norske samfunnet. På den ene siden handler det om den yngre generasjonen som enten er født eller oppvokst i Norge, og på den andre siden de eldre som har emigrert fra sitt hjemland i voksen alder. Mye av flerkulturell pedagogikk nevner i stor grad den yngre generasjonen og deres forhold til læring, utvikling og sosialisering. Denne oppgaven går i en annen retning ved å fokusere på voksne kurdere fra Iran og deres forhold til språk, jobb og sosialisering.

1.2 Innledning

Det norske samfunn er ikke hva det en gang var. Med masseinnvandringen på 1980-tallet ble Norge nødt til å håndtere en rekke etniske grupper fra alle verdens kontinenter. Politisk har det vært et mål å integrere nyankommende i det norske samfunn. Ifølge regjeringen handler integreringspolitikken om blant annet ”...at nye innvandrere raskest mulig etter ankomst til Norge kan bidra med sine ressurser i arbeidslivet og i samfunnet for øvrig” (Regjeringen 2010: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/integrering.html?id=1138>). Integrering er en sentral side ved innvandringsdebatten. Den kom på dagsordenen da arbeidsmigrantene på 1960-70-tallet valgte å forbli i Norge fremfor å reise hjem.

Begrepet integrering er ikke entydig. Ordet har sin opprinnelse fra latin og betyr å *gjøre hel* (hlsenteret.no). Ordlyden har forandret seg med årene og blir brukt forskjellig av ulike grupper. I forbindelse med oppgaven assosierer jeg dette med tilpasning, minoriteters tilpasning i det norske samfunnet. Dette reiser et nytt spørsmål: Når er man fullt integrert? Er man integrert hvis man kan snakke flytende norsk og har høy utdanning? Kulturforsker Cora Alexa Døving hevder det er politisk enighet om at immigranter skal integreres i staten som skal gjenspeile et flerkulturell samfunn (Døving 2009). På den andre siden finnes det ingen allmenn akseptert enighet om hvordan integrering skal foregå. Dette byr mer eller mindre på en del utfordringer for innvandrere. Noen er ikke vant med et moderne samfunn som Norge og for noen er selve kravene fra samfunnets side et problem i seg selv.

1.1.2 Moderne samfunn, utvandring og dens konsekvenser

Verden er i endring. Endringene er et resultat av moderniseringsprosessen. Sosiologens klassikere definerer overgangen til et moderne samfunn forskjellig. Max Weber mente at tegnet på endring var framveksten av byråkrati. Karl Marx så på endringene i produksjonslivet, det økende skille mellom hushold og arbeid. Emile Durkheim la vekt på funksjonsdeling og spesialisering som etter hvert fortrenget primærnærings parallellarbeid (Aasen 2003: 74). Som et resultat av dette blir modernisering sett på som radikale endringer i levekår, verdier, produksjonsmåter og forestillingsformer. Denne prosessen blir ofte kalt radikal modernisering (Aasen 2003: 72). Pedagogen Joar Aasen (Aasen 2003: 11) peker på tre store endringer når det er snakk om modernisering. Den første handler om arbeids- og produksjonsliv, den andre om kulturindustri og massemedia, og den tredje om folkevandring.

Folkevandring er et av modernitetens kjennetegn. Fenomenet migrasjon i det 20 århundret er ikke noe nytt. Fra 1815 til 1915 utvandret over 40 millioner mennesker fra Europa til Amerika (Pryser 1999: 52). Migrasjon er noe som har skjedd siden menneskets opprinnelse (Kjeldstadli 2008: 21). Utvandringen fra det europeiske kontinent til Amerika er på den andre siden av en annen dimensjon enn det vi er vitne til nå. Gjennom den førstnevnte migrasjonen

hadde utvandrerne europeiske kristne røtter og var kvantitativt mange¹. Når det gjelder immigrasjon av nyere dato er innvandrerne en heterogen gruppe (dAppollonia og Reich 2008: 26-27). Både deres religion, skikk, kultur og reaksjonsmønster er annerledes enn beboerne i det landet de drar til. Norge er også blitt et mer flerkulturelt samfunn på linje med mange andre land i vesten som resultat av innvandring. Utvandringshistorien til Vest-Europa og Norge blir ofte delt inn i tre bølger i følge sosiologen Grete Brochmann (2003: 161). Den første bølgen startet etter andre verdenskrig på kontinentet og litt senere på 1960-tallet i Skandinavia. Det var stort sett enslige yngre menn som var på utkikk etter arbeid. Dette varte fram til 1975 på grunn av innvandringsstoppen. Den andre bølgen, som varte fra 1975 til 1980, var preget av familiegjenforening. Den siste bølgen startet på slutten av 1970-tallet med asylsøkere og flykninger. Siden den tredje bølgen har innvandring til vesten økt betraktelig. Per dags dato er det i følge Statistisk sentral byrå (SSB) 459 000 innvandrere i Norge, 93 000 er norskfødte med innvandrerforeldre og av de disse har 199 000 bakgrunn fra Asia. Dette utgjør 11,4 prosent av Norges befolkning (SSB 2011a).

Forflytninger til vesten er ikke bare et geografisk skifte. Det innebærer også et skifte i vær, klima, språk, tradisjoner, normer, lover og regler. Å være innvandrer i et nytt og fremmed land er utfordrende. Utfordringen er størst når kulturen er betraktelig forskjellig fra majoriteten. Møtet med nye normer og verdier kan oppleves som vanskelig for personen. Tradisjonene fra hjemlandet er ikke bare ugyldig, men det nye samfunnet er i stadig omstilling og vanskeligere å forstå (Aasen 2003: 79). Det medfører også at enkelte personer eller grupper mister sosiale kontakter og økonomisk status (NOU 2010). En brasilianer uttrykte i nabolandet Sverige ”Jag forvanlades från att vara vit medelklasseindivid med intellektuella ambitioner till att tilhöra det lågaste skiktet i s mhallet, de kroppsarbetandes, och samtidig bli svartskalle” (Kjeldstadli 2003: 177-178). I tillegg til dette vil lite skolegang fra hjemlandet føre til ekstra vanskeligheter for å lære seg et nytt språk. Det kan videre tenkes at det ikke bare handler om å beherske grammatikken, ordforråd og riktig uttale (Eriksen og Sørheim 2006). Det handler også i stor grad om å beherske en livsverden av språklig koder, metaforer og sammenligninger.

¹ Selv om de nyere innvandrere hadde mange ulikheter med de allerede etablerte, hadde de fortsatt mye til felles med dem.

I første omgang betyr dette at den som utvandrer må innrette seg etter de lover og regler som er forventet i det samfunnet han eller hun² bosetter seg i. For mange vil derfor denne overgangen føre til et *kultursjokk*, følelsen av å være annerledes og uten tilhørighet i et nytt kulturelt miljø. Fremmedkulturen fører til frykt, usikkerhet og stress. Hvis han er bevisst over at de ikke oppfører seg i samsvar med de lokale reglene, kan eget selvbilde bli skadelidende (Fife 2002).

Det norske samfunnet består nå av personer som kommer fra 215 ulike land og selvstyrte regioner (SSB 2011a). Derav er ikke alle land like, med tanke på deres utdanning og kultur. Somaliere har for eksempel veldig lav utdanning, mens iranere har som regel høyere. Et av årsakene til dette er situasjonen i deres hjemland. I Iran er utdanningssystemet relativt godt utbygget, mens borgerkrigen i Somalia har ført til lav deltakelse i skolen. Tall viser også at innvandrerkvinner er lavere utdannet når de kommer til Norge sammenlignet med mennene (NOU 2010).

En del av integreringsprosessen i Norge handler om å være ute i arbeidslivet.

Arbeidsledigheten er per dags dato på 3,2 prosent. Personer som har flyktningstatus har lavere andel sysselsatte enn innvandrerbefolkningen og befolkningen som helhet. Fra en rapport om *flyktninger og arbeidsmarkedet* er det flere menn enn kvinner som er i arbeid. For menn ligger det på 59,2 prosent og for kvinner på 49 prosent. For innvandrere som helhet har arbeidsledigheten økt fra 7,4 prosent i 2009 til 7,9 prosent i august 2010 (SSB 2010b). Arbeid er derfor et område hvor innvandrere kommer svakere ut enn etniske nordmenn.

1.1.3 Begrepsavklaringer

Ovenfor bruker jeg en del begreper knyttet til innvandrere uten å gjøre rede for hva det betyr. Massemedia bruker ofte begreper som *ikke-vestlig*, *første* og *andre generasjons innvandrere*,

² Fra nå av bruker jeg for enkelthets skyld hankjønnformen for å refererer til han eller hun (med all respekt for det motsatte kjønn).

men disse blir ofte misforstått³. Jeg mener derfor at begrepsavklaringer er nødvendig for å unngå misforståelser.

Statistisk Sentral Byrå arbeider ikke bare med tall, men også definisjoner. I takt med samfunnsendringene blir begrepene forandret for blant annet å unngå ord som kan virke støtende for enkelte grupper. Et eksempel på det er andregenerasjons innvandrere. Denne betegnelsen ble brukt av SSB fram til 2001 for å beskrive alle som var født i det landet som foreldrene hadde innvandret til (Vassenden 1988 ref SSB 2010). Dette har nå blitt endret til norskfødte med innvandrerforeldre. Førstegenerasjons innvandrere har blitt erstattet med bare innvandrere. Det vil si personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre⁴.

Når det gjelder opprinnelsesland, har vestlig og ikke-vestlig blitt byttet ut med verdensdeler. Skillet går mellom de som kommer fra *vesten*, altså EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand og de som ikke kommer fra vesten. Dette er land fra verdensdeler som Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania, unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS.

Begrepene *flyktning* og *asylsøker* kan virke noe forvirrende i enkelte sammenheng. Det er derfor viktig å kartlegge forskjellen. En flyktning er:

”i juridisk forstand overføringsflyktninger og asylsøkere som har fått innvilget asyl. I dagligtale brukes begrepet om en person på flukt, for eksempel på grunn av krig, uroligheter, menneskerettighetsovergrep eller miljøkatastrofer. I forbindelse med flyktningarbeid i Norge brukes begrepet "flyktning" om overføringsflyktninger og asylsøkere som har fått asyl eller opphold på humanitært grunnlag”
(http://www.ssb.no/vis/magasinet/norge_verden/art-2005-06-17-01.html)

³ Flere *innvandrere* som jeg personlig har møtt og som enten har vokst opp i Norge eller blitt født i Norge føler seg fornærmet når de får begrepsstemplett på seg.

⁴ Hva slags ”innvandrere” er personen hvis han er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre, men som er vokst opp i Norge fra ung alder? Dette blir det ikke redegjort for og det er sannsynligvis mange som er i en slik situasjon.

En asylsøker er på den andre siden en ”person som på egen hånd og uanmeldt ber myndighetene om beskyttelse og anerkjennelse som flyktning inntil søknaden er avgjort” (http://www.ssb.no/vis/magasinet/norge_verden/art-2005-06-17-01.html).

1.2 Problemstilling

Den kurdiske diasporaen er unik i seg selv. Det handler om utvandring fra hjemlandet i stor grad på grunn av forfølgelse og undertrykkelse fra offentlige myndigheter. Kurdere fra Iran tilhører stort sett den tredje innvandringsbølgen i moderne tid.

Etter å ha passert landegrensene og fått oppholdstillatelse i Norge begynner etableringsfasen. Vil Norge være stedet hvor deres kulturelle og språklige tradisjoner og verdier fritt kan utøves? Hvor viktig er det å lære seg det norske språket? Kurdere er ikke noe unntak når jeg nevnte i innledningen at det er knyttet til en rekke utfordringer ved å være innvandrere.

Problemstillingen er følgende: *Hvordan tilpasser voksne kurdere seg utfordringer knyttet til språk, jobb og sosial kontakt?*

Dette undersøkes nærmere ved å stille tre underspørsmål:

- Hvor viktig er sosiale relasjoner og hvorfor?
- Hvorfor velger noen å gå i arbeid, mens andre ikke vil?
- Er norskspråket med på å forsterke sosial kontakt på tvers av kulturene og deltagelse i arbeidslivet?

1.3 Formålet med oppgaven

Valg av tema beror på interessen av den kurdiske diasporaen. Gjennom mange uformelle samtaler med voksne kurdere har jeg diskutert deres situasjon og holdninger knyttet til tilværelsen i Norge. Oppholdet blir ofte assosiert med trygghet og frihet, mens utfordringen går mer ut på å finne seg til rette i det nye samfunnet. Mange har ofte gitt uttrykk for at språket kan til dels være vanskelig, og at de i enkelte tilfeller har lite kontakt med andre etniske grupper. For noen er også jobb et problem ettersom de må forholde seg til arbeidsrutiner blandet med fysisk og psykisk stress.

Formålet med oppgaven er å få økt innsikt i voksne kurder iranere som bor i Norge. Denne innsikten vil være deres tilknytning til norskspråket, jobbsituasjonen og sosial kontakt med andre mennesker med en annen bakgrunn. Det undersøkes hvordan kurdere takler sine liv i Norge, et fremmed land som er radikalt ulikt på flere måter fra deres eget. Kurdere er en etnisk gruppe som ikke har et eget land, av den grunn blir de primært definert som iranere, irakere, syrere eller tyrkere. SSB grupperer for eksempel ikke dem etter etnisitet, men etter landbakgrunn. Dette vil igjen fremme problemer, ofte fordi deres stemme og situasjon ikke når fram i vitenskapelige rapporter. Av den grunn kan en slik undersøkelse åpne nye dører for fagfolk, arbeidsgivere og lærere.

1.4 Metode og Kilder

Oppgaven innbefatter en teoretisk og en empirisk del. Den teoretiske delen går nærmere inn på den kurdiske historien, immigrasjonen til vesten, kurdisk kultur, normer, verdier og sosialiseringsteorier. Disse vil bli definert og drøftet i forhold til utvalget. Som nærmere utdyping i en teori, har jeg valgt å legge fokus på pedagogen Anton Hoëm. Han skiller mellom det enkle og det komplekse samfunn, noe som jeg synes er en viktig side av min undersøkelse. Som et teoretisk utgangspunkt vil jeg legge vekt på *resosialisering*. Denne formen for resosialisering mener jeg er brukbar på den gruppen som det forskes på. Når det er

sagt, vil sosialisering være det overordnede temaet i min teoretiske framstilling. Mye av valgt litteratur som referer for eksempel til sosialisering er forbeholdt til barn og unge. Jeg mener at dette likevel i enkelte tilfeller kan brukes i min sammenheng. Hoëms bok om sosialisering (1978) er et eksempel. Årsakene til utvandringen fra hjemlandet vil jeg vise til push og pull faktorene til E.F Kunz (1973). Oppgaven har redegjort for kurdisk historie, men dette vil ikke være utfyllende. På grunn av plassmangel, tid og irrelevans for selve oppgaven vil mye av kurdisk historie bli presentert på en kortfattet måte. Disse har derfor blitt lagt frem på en slik måte at leser raskt kan komme inn i stoffet. Jeg oppfordrer derfor de som er interessert i kurdisk historie til å bruke den anerkjente Midtøsten-eksperten David McDowalls bok *A Modern History Of The Kurds* (2004). En bok skrevet på norsk om kurdisk historie og kultur er fra politiker Erling Folkvord, *Kurdistan- om fortid, folk og framtid* (2002) anbefales også.

I tillegg til bøker brukes vitenskapelige tidsskrifter og internettkilder. Med internettkilder viser jeg til blant annet Statistisk Sentral Byrå, Utlendingsdirektoratet og Store Norske Leksikon. I den empiriske delen (metode kapittelet) henvises det til en del litteratur knyttet til kvalitativt forskningsmetode. Mange av kildene er bøker knyttet til intervju som metode. Steinar Kvale og Svend Brinkmanns bok *Det kvalitative forskningsintervju* (2009) er et av mange. I tillegg til de norske utgavene har det blitt brukt en del Anglo-amerikansk litteratur. Det samme kan sies å gjelde for den teoretiske delen av oppgaven.

Selv om dette er en pedagogisk oppgave, brukes det litteratur som kommer fra områder som historie og politikk. Jeg anser det som viktig å trekke inn dette slik at leser får en helhetlig forståelse av kurdere og deres historie. Når det gjelder litteratur om kurdere er det viktig å understreke at det finnes mye litteratur innenfor dette feltet, men disse legger vekt på deres historie og geopolitiske situasjon i Midtøsten. I norsk sammenheng er det fravær av rapporter, og undersøkelser om deres tilværelse i Norge. Det finnes derimot mange undersøkelser som inkluderer kurderne som syrere, tyrkere, irakere eller iranere. Siden 2003, etter USAs angrep på Irak, har kurdere stadig dukket opp i media, men fortsatt handler mye av dette om politikk.

Når det kommer til kildehenvisninger har jeg i stor grad prøvd å holde meg til APA-malen (American Psychological Association). Jeg har prøvd så langt det har vært mulig å henvise til primærkilder, men enkelte steder har jeg vært nødt til å vise til sekundærlitteratur.

1.5 Kapitteloversikt

Kapittel 1: Introduksjon

Kapittelet introduserer oppgavens tema, masseinnvandring og dens påkjenninger, problemstilling, kildebruk og formål.

Kapittel 2: Kurdistan og kurdere

Kapittelet tar for seg kurderes historie, religion, språk og kultur. Det legges vekt på kurder-iraneres politiske og historiske utvikling i det 1900-århundret. Nasjonalisme blir drøftet i forhold til kurdere som etnisk gruppe. Vektleggingen fokuserer primært på andre verdenskrig, men første verdenskrig blir også diskutert. Hvorfor kurder iranere immigrer fra hjemlandet blir også tatt opp.

Kapittel 3: Kultur

Kapittelet tar for seg sentrale begreper som kultur, normer, verdier, marginalisering, assimilering og integrering. Disse vil bli satt i sammenheng med deres kultur, normer og verdier. Kvinners spesielle stilling i samfunnet vil også bli drøftet.

Kapittel 4: Sosialisering

Sosialiseringbegrepet blir presentert og definert. Det skilles mellom primær og sekundær sosialisering. Hoëms sosialiseringsteori blir redegjort for og drøftet i forhold til gruppen det forskes på. Identitetsdanning får også litt plass i kapittelet. Her blir det tilpasset til kurderes utvikling av identitet og hvordan sosialiseringprosessen kan arte seg for den enkelte kurder bosatt i Norge.

Kapittel 5: Metode

Kapittelet tar for seg metodevalg og dens framgangsmåte. Den fenomenologiske hermeneutiske tilnærmingen blir kort presentert som oppgavens sentrale empiriske metode. Valg av intervju blir begrunnet, de etiske sidene ved undersøkelsen, utvelgingsprosedyren, og til slutt reliabilitet og validitet blir drøftet.

Kapittel 6:

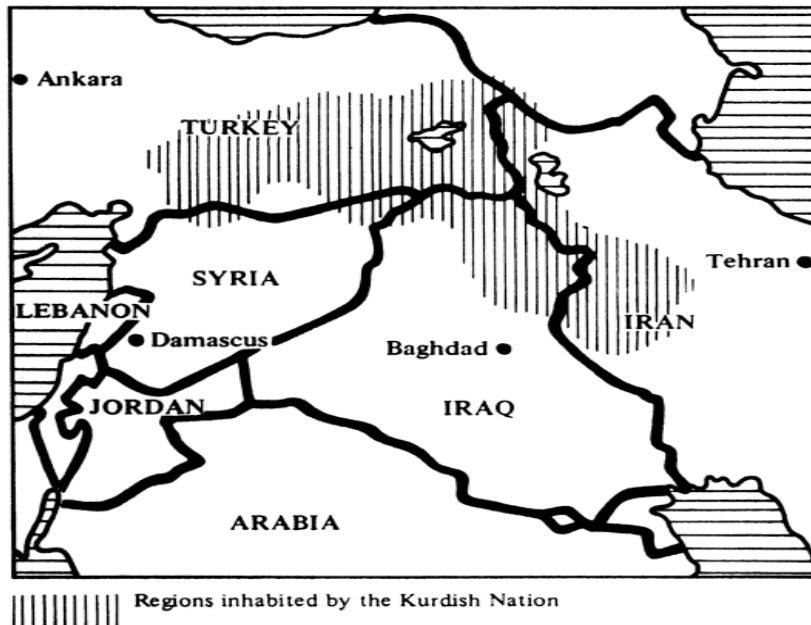
Presentasjon av data En kort presentasjon av alle informantene som ble intervjuet. Resten av kapittelet tar for seg informantenes virkelighetsbeskrivelser, hvordan de kom til Norge, utfordringer til norskspråket, jobb og sosial aktivitet.

Kapittel 7: Konklusjon

En konklusjon på problemstillingens sentrale funn. Videre blir det diskusjon av funn, her trekker jeg inn teoriene om *Gemeinschaft* og *Gesellschaft*.

Kapittel 2: Kurdere og Kurdistan

Kart over Kurdistan: Figur 1



”Look, from the Arabs to the Georgians, The kurds have become like towers. The turks and Persians are surrounded by them. The Kurds are on all four corners. Both sides have made the Kurdish people targets for the arrows of fate. They are said to be keys to the borders, each tribe forming a formidable bulwark. Whenever the Ottoman Sea (Ottomans) and Tajik sea (Persians) flow out and agitate, the kurds get soaked in blood. Separating them (the Turks and Persians) like an isthmus” (Mcdowall 2004: 5).

”Of the many ethnic and religious minorities of Iran, the Kurds are the group with the most developed sense of a separate national identity...” (Axworthy 2008: 262).

2.1 Forord

Thomas H. Eriksen og Torunn A. Sørheim skriver i sin bok *kulturforskjeller i praksis* at det er "...nødvendig å vite noe om nasjonalismen for å forstå innvandrernes situasjon i sin fulle kontekst." (Eriksen og Sørheim 2006: 67). I kurdisk sammenheng blir det problematisk å fremstille deres historie hvis ikke nasjonalisme inkluderes. En kort definisjon av begrepet vil bli lagt fram. Deretter vil en redegjørelse av deres generelle historie, religion og språk bli fremstilt. I stedet for å drøfte deres tilhørighet og nasjonalisme vil jeg heller vise til en historisk utvikling for kurder-iranere fra 1900-tallet. Mye av dette har en politisk og historisk side, men jeg unnlater å trekke inn for mange faktaopplysninger og årsakssammenhenger. Dette vil derfor ikke være noen fullstendig fremstilling.

Når det kommer til punktet hvor jeg referer til Kurdistan demokratiske parti (KDP) og Kurdistan demokratiske parti-Iran (KDP-I), er det verdt å merke at det er snakk om det samme partiet. Førstnevnte var navnet på partiet under opprettelsen av den kurdiske republikken fram til 1971. Deretter byttet de navnet til KDP-I (Prunhuber 2010: 157).

2.2 Definisjon

Uten å legge alt for mye vekt på begrepet nasjonalisme er det i kort forstand, ifølge filosofen og sosialantropologen Ernst Gellner, en teori om politisk legitimitet. Her kolliderer ikke etniske grenser med politiske (Gellner 2006: 1).

Sosiologen Anthony Smith peker på noen få punkter om hva som er forbundet med nasjonalisme i det siste århundret. Jeg velger å trekke ut tre punkter som kan sies å passe til kurdisk nasjonalisme. Disse er følgende:

1. "a sentiment or conscicousness of belonging to the nation"
2. "a language and symbolism of the nation"
3. "a social and political movement on behalf of the nation" (Smith 2010: 5).

2.3 Kurdere

En moderne skildring av kurdisk historie baserer seg på to premisser. Det ene handler om kurdernes bekjempelse av statsmaktene som ønsker å kontrollere dem. Under det Ottomanske riket, Safavid og Qajar dynastiet var det ikke et ønske om å kontrollere kurdere av ideologiske grunner. Midtøstenkjenner David Mcdowall hevder det meste disse statene gjorde var å forfølge dem som ikke bøyde seg for deres religion. Ønsket om assimilasjon var derfor ikke en del av deres politiske program. Det andre premisset handler om kurdernes nasjonalfølelse på 1900-tallet. Før denne tidsperioden var kurdisk nasjonalisme og følelsen av å være kurdere fraværende (Mcdowall 2004: 2). Kurdere har eksistert i mer enn 2000 år, men det var ikke før moderne tid på 1900-tallet at en fellesfølelse om å være kurder begynte å vokse.

Kurdere kommer fra Midtøsten og utgjør anslagsvis en befolkning på mellom 24-30 millioner (Mcdowall 2004: 3). I Irak er de mellom 15-20 prosent av ca. 30 millioner innbyggere. Av en befolkningsgruppe på 76 millioner i Iran, utgjør kurderne 7 prosent. Tyrkia har den største konsentrasjonen av kurdere, her utgjør de 18 prosent av totalt 77 millioner innbyggere (cia.gov 2011a), (cia.gov 2011b) og (cia.gov 2011c). I Syria er det anslått mellom 1-2 millioner og i Armenia ca. 200 000. Historisk har de vært nomader og er verdens største etniske gruppe uten noe form for formell stat. Området som i flere århundre har blitt sett på som kurdernes hjemland, er delt mellom fire nasjonalstater, Tyrkia, Irak, Iran og Syria (<http://www.kurdistan.no/1006542005>). Spørsmålene rundt landområdet og grensene er fortsatt kontroversielle og mye debattert (Mcdowall 2004: 5). Territoriet har store ressurser innen olje og vann, noe som gjør området til en viktig strategisk sfære mellom statene som kontrollerer dem. Siden andre verdenskrig har også kontroll over området vært preget av konflikter og krig (Prunhuber 2010: xxvi).

Muslimske arabere islamiserte kurdiske områder på 600-tallet (snl.no 2011a). Det er anslått at ca. 75 prosent av kurderne er sunni muslimer, de resterende 25 prosentene er fordelt på shia muslimer, yezidier, kristne og jøder (Mcdowall 2004: 10). Geografisk kommer de fleste shia muslimske kurdere fra området Kirmansha (sør kurdistan). I dette området er det kurdiske språket blandet med det persiske (farsi) og av den grunn kan det for enkelte være vanskelig å forstå. Det er viktig å understreke at selv om kurdere har ulik religiøs bakgrunn, er de fortsatt

tilhengere av å bevare sin kultur. 21. mars hvert år feirer de for eksempel kurdisk nyttår (*newroz*).

For mange kurdere er den største forskjellen mellom å være kurder og ikke kurder et språklig skille. Språket skaper enhetsfølelse som skiller dem fra *andre*. Før 1900-tallet var kurdisk mer et muntlig enn et skriftlig språk. Dette endret seg som nevnt med nasjonalfølelsen i begynnelsen av 1900-tallet etter at en selvstendig stat ble sett på som en mulighet. Det kurdiske språket er en del av det som blir kalt for det indoeuropeiske familien, og er veldig nært persisk. Språket består av fem deler, men primært deles det i to, *kurmanji* (nord-kurdisk) som brukes i Tyrkia, Syria og den nordlige delen av Iran-Kurdistan, og *sorani* (sør-kurdisk) som brukes i Irak og den sørlige halvdel av Iran-Kurdistan (snl.no 2011b). Det er ofte problematisk å skissere språket ettersom mye av dialektene brukes vidt forskjellig i de ulike regionene. Mange soranitalende har for eksempel vanskeligheter med å forstå hva kurmanjitalende sier. Det samme kan sies å gjelde for kurmanjitalendes relasjon til sorani. På grunn har dette vært en umulig oppgave å lage et standard språk som kan brukes av alle kurdere (Kreyenbroek og Sperl 1992: 71).

Fra 1900-tallet vokste kurdisk nasjonalisme. Utbruddet av første verdenskrig oppløste det osmanske riket. Seierherrene USA, Storbritannia og Frankrike lovet kurderne autonomi med Sévres traktaten i 1920. Dette ble avlyst på grunn av politiske årsaker av Lausanne traktaten i 1923 (Pruhunber 2010: 152). Etter denne perioden har kurdere vært utsatt for systematisk undertrykkelse. Kurdisk kultur, språk og tradisjoner ble forbudt. I den tyrkiske delen var det forbudt i offentligheten å nevne ordet kurder og fram til 1990-tallet ble de referert som fjelltyrkere (www.kurdistan.no: 2011, a og b). Denne undertrykkelsen er fortsatt å se i blant annet Iran og Syria. I Irak har kurdere hatt mye mer frihet ettersom de har hatt større lokalt selvstyre i den kurdiske regionen. Siden 2003, med invasjonen av Irak, har kurdere spilt en mye større rolle enn tidligere. Nært samarbeid med nabolandene og viktige handelsavtaler har gjort den kurdiske regionen tilnærmet politisk stabil, i motsetning til konfliktene sør for landet.

2.3.1 Mahabad republikken

Under andre verdenskrig allierte Shahen av Iran, Reza Shah, seg med Nazi-Tyskland. De allierte, med Sovjetunionen og Storbritannia i spissen, okkuperte landet etter august 1941. Omstendighetene rundt krigen og Irans viktige geopolitiske situasjon førte til at Reza Shah måtte abdisere i fordel for sin sønn Mohammed Reza Shaha Phalivi (Axworth 2008: 230). Dette førte til et vakuum og minoritetene, deriblant kurdere, så på dette som en mulighet for selvstendighet. I 1942 i den kurdiske byen Mahabad, nord-vest i landet, ble en organisasjon med navn Komala-i Jiyanawi Kurdistan (The committee for the Revival of Kurdistan) dannet av en gruppe på 15 personer. Opprettelsen av KJ var nasjonalistisk motivert, og bare kurdere fikk lov til å være medlemmer (Prunhuber 2010: 146). Sovjet Unionen ville at den kurdiske minoriteten skulle henvende seg til dem istedenfor Teheran. Av den grunn fikk KJ bredt økonomisk og politisk støtte. Fire år senere 22. Januar 1946 ble partiet Kurdistan Demokratiske Parti (KDP) etablert. Dommeren Peshawa Qazi Mohammed ble utnevnt til republikkens president (Mcdowall 2004: 237-241). I denne perioden blomstret det kurdiske språk og kultur. Det ble for eksempel trykket flere bøker og aviser på kurdisk, enn noen gang tidligere. Barn fikk for første gang lære kurdisk på skolen, aviser ble publisert og radiostasjoner åpnet (Yildiz og Fryer 2004: 75).

Imidlertid var Shahen av Iran redd for at en egen selverklært republikk ville spre seg raskt til andre deler i landet. Dette førte til at iranske soldater marsjerte inn i de kurdiske områdene. Kurdiske skoler ble stengt, bøker ble brent og lederne av republikken, deriblant Qazi Mohammed ble henrettet. Den kurdiske republikken var et kritisk vendepunkt for kurdere. Den varte bare i 11 måneder, men fikk fremdeles stor betydning for kurdernes følelse av frihet og selvbestemmelse. Opprettelsen av Mahabad republikken blir den dag i dag feiret av enkelte partier. PDK-I og PDK ser fortsatt på republikken som et symbol for kurdisk nasjonalisme.⁵

⁵ Komala, en kommunistisk kurdisk parti som ble stiftet etter revolusjonen i Iran i 1979. Partiet feirer ikke dagen av politiske og ideologiske grunner. PDK-I ble delt i to høsten 2008, det nye partiet PDK (Kurdistan's demokratiske parti).

2.3.2 Etter Mahabad republikken

Reza Shah var sekulær. Han hadde likhetstrekk med nasjonalisten Kemal Atatürk i Tyrkia. Mohammed Reza Pahlevi var som sin far interessert i å modernisere landet. Han inngikk store økonomiske og militære avtaler med USA og vesten. Landet var også på vei til å bli en økonomisk og militær supermakt i regionen (Axworthy 2008: 222, 224, 226, 240).

Selv om shahen var utdannet i Sveits og sekulær, holdt han på makten med jernhånd. Politisk motstand var forbudt og alle som var imot hans regime ble enten arrestert, torturert eller drept. I de kurdiske områdene etter republikkens fall i 1946 kom KDP-I i skyggen i det politiske livet. Partiet var ideologisk lik kommunistpartiet Tudeh, men skilte seg ut ved å være mer nasjonalistisk (Axworthy 2008: 234)⁶. Aktiviteten til KDP-I foregikk ofte i det skjulte. Dette var et resultat av Shahens arrestasjoner av Tudeh medlemmer fra 1953 og 1958 (Mcdowall 2004: 251).

Shahens motivasjon for å plassere Iran på verdenskartet førte til lanseringen av en ”hvit revolusjon” i 1963. Den hadde blant annet som formål å minske analfabetisme og heve kvinners rettigheter i samfunnet. Revolusjonen endret Irans sosioøkonomiske forhold, men misnøyen var fortsatt til stede. Denne misnøyen var ikke bare å merke hos kurdere, men også blant andre minoriteter og iranere flest. En av dem som var sterkt kritisk og misfornøyd med shahen og hans nære forbindelse med USA, var shia muslimen Ayatollah Ruhollo Khomeini. I den hellige byen Qom holdt han en rekke anti-shah taler. Dette skapte stor oppmerksomhet hos SAVAK⁷. Khomeini var en religiøs leder som mente den riktige måten å styre et land på var gjennom sharia lover bestemt av gud. Samfunnet skulle ut i fra hans syn styres av godkjente religiøse dommere som hadde religiøs autorisasjon. Ut i fra dette utviklet hans islamske styre, *Hukumati-i Islami*, en samling av forelesninger han holdt i byen Najaf i 1969-70 (Sørensen 2010: 201).

⁶ Kommunistpartiet ble forbudt i 1949 etter et mislykket forsøk på å drepe shahen. Det er usikkert om det var Tudeh som sto bak attentatet.

⁷ Shahens hemmelige etterretnings politi.

2.3.3 Revolusjon i 1979

Revolusjonen i Iran kom ikke som et sjokk for iranere og resten av verden. Den var, på lik linje med bolsjevik-revolusjonen i Russland, en folkelig revolusjon. Iran hadde gjennom årene satset på infrastruktur, militæret og materielle goder, men disse kom ikke til gode for den gjennomsnittlige iraner. Økonomien hadde gått drastisk ned med årene, og arbeidsledigheten herjet rundt i de store byene og distriktene (Axworthy 2008: 261).

Massedemonstrasjoner og opptøyer startet i 1978. Regimet svarte med å skyte demonstranter og kidnappe opposisjonelle. Til ingen nytte spredte demonstrasjonene seg rundt om i landet. Revolusjon var et faktum etter at shahen og hans familie flyktet fra landet 16. Januar 1979. Khomeini returnerte to uker senere fra Paris, 1. Februar. Revolusjonen ble støttet på flere hold, også fra politiske fraksjoner fra både venstre og høyre (Axworthy 2008: 258).

Kurderne så igjen på dette som en mulighet for selvbestemmelse. I de kurdiske områdene begynte folket å samle seg og gjøre opprør mot Shah-regimets fasiliteter. Store militære installasjoner ble tatt over og kontrollert av KDP-I. Daværende general sekretær Dr. Abdul-Rehman Ghasemlo, som hadde vært utdannet i Europa, vendte tilbake til landet. KDP-Is tilbakekomst under offentligheten tiltrakk flere tusen kurdere til Mahabad. Her holdt han sin første tale hvor Qazi Mohammed hadde proklamert kurdisk selvstendighet 33 år tidligere. Under talen proklamerte partiet sitt nye slagord ”autonomy for Kurdistan and democracy for Iran” (Pruhunbar 2010: 60).

Revolusjonen førte til at landet gikk inn i en ustabil fase. Av den grunn fikk kurdere uformelt og i praksis lokalt selvstyre. Dette varte midlertidig bare noen få måneder etter Khomeinis avslag på autonomi for Kurdistan. KDP-I ville for første gang ikke gjenta historien og var villig til å forsvare seg etter at iranske styrker igjen marsjerte inn i de kurdiske områdene. Khomeini erklærte av den grunn hellig krig mot kurdere juli 1979. Partiet hadde over 12 000 *peshmerger* til disposisjon⁸. De begynte å forsvare strategiske punkter rundt om i landet hvor iranske styrker marsjerte inn. Året etter, i 1980, invaderte Saddam Hussein Iran. Irak-Iran krigen var blodig og langvarig, men partene inngikk en fredsavtale i 1988. Krigen mot KDP-I og Komala er ikke formelt over. Begge partiene ble med årene presset til å ha sin base i Irak.

⁸ Kurdisk geriljasoldat som betyr *den som møter døden*.

Det ble ikke noe form for fredsavtale mellom Teheran og kurdiske partier siden 1979. Generalsekretær Ghasemlo prøvde å forhandle med sentralregjeringen, men ble myrdet av iranske agenter i 1989 i Wien (Pruhunber 2010: 3).

Flere tusen kurdere ble medlem av KDP-I da revolusjonen var et faktum. I de få månedene hvor KDP-I styrte store deler av de kurdiske områdene, preget partiets ideologi kurdernes levemåter. De var ikke de eneste som hadde støtte blant den kurdiske befolkningen. Komala hadde for eksempel større innflytelse sør for landet.

2.4 Diaspora

Diaspora begrepet var i eldre tid ofte assosiert med jødisk folkespredning. Det er nå blitt vanlig å overføre begrepet til andre etniske grupper, men uten at det foreligger noen allmenn enighet rundt begrepet. En streng definisjon kommer fra statsviteren William Safran:

”Samfunn med minoritetsstatus utenfor sitt hjemland” (Fuglerud 2001: 199 ref Safran 1999).

Kurdere har som nevnt ikke en formell stat, men en fellesfølelse om hvor de kommer fra er en passende beskrivelse. Med andre ord, som sosialantropolog Øivind Fuglerud fremhever, de ”oppretholder et minne, en visjon, eller en myte om et opprinnelig hjemland” (Fuglerud 2001: 199).

Som det ble nevnt i innledningskapittelet, besto den tredje innvandringsbølgen til Norge av asylsøkere og flyktninger. Kurdere omfattes stort sett i denne bølgen, men det var ikke uvanlig at kurdere med tyrkisk statsborgerskap kom som arbeidsinnvandrere på lik linje med pakistanere og marokkanere.

Det finnes flere grunner til at individer flytter. En skiller ofte mellom tvungen og ikke-tvungen (frivillig) migrasjon. Den første representerer personer som immigrerer til et annet land på grunn av krig og flukt. Den siste omfatter personer som har immigrert på grunn av økonomiske motiver (Fuglerud 2001: 29). Therese Sand mener at denne begrepsbruken er gammel og viser heller til push (”skyv”) og pull (”dra”) faktorer (Sand 2008: 17). Push-

faktorer er motivet til å forlate gamlelandet og pull-faktorer er det som trekker deg til det nye landet (Kunz 1973).

Det var ikke før etter revolusjonen i Iran og Khomeinis hellig krig mot kurdere at flere tusen kurdere flyktet fra landet. Ifølge Amnesty International ble over 10 000 kurdere drept som en direkte årsak av krigen og flere tusen dømt til døden (Amnesty International 2008: 5). Som et resultat av dette har flere tusen immigrert til vesten. Immigrasjonen til vesten har ikke stoppet opp. Det kommer stadig flere kurdere på grunn politiske årsaker. Det finnes ikke noe eksakt tall på hvor mange kurdere det bor i Norge, men det norske råd for kurdernes rettigheter (RKR), en frivillig organisasjon, hevder at det er omtrent 6000 kurdere som bor permanent i landet (Kurdistan.no: 2011). Dette er midlertidig utdatert og tallet er sannsynligvis mye høyere. Irans kontroversielle president Mahmoud Ahmadi Nijad har siden 2005 fulgt en tøffere linje mot opposisjonelle og minoriteter. Det er derfor grunn til å tro at kurdere fortsatt søker om beskyttelse fra offentlige myndigheter. Mange som kom i startfasen av revolusjonen kan sies å ha tilhørt på en eller annen måte kurdiske partier, enten KDP-I eller Komala. Av nyere dato er det ikke uvanlig at ordinære kurdere har søkt om beskyttelse i vesten etter at de har kommet i konflikt med iranske myndigheter. Dette gjelder blant annet journalister og forfattere som er kritiske til regimet.

Siden 1. januar 2010 har SSB registret 16 321 iranere i Norge (SSB 2010c). Over halvparten av disse bor i Oslo kommune. Hvor mange av disse som er kurdere, kommer ikke fram i undersøkelsen. Ser vi bort fra dette, viser en rapport fra 2007 at ni av ti iranske innvandrere (førstegenerasjon) har flyktningsbakgrunn. Det er sannsynlig at mange av disse er kurder-iranere. Rapporten viser videre at gruppen kom på slutten av 80-tallet. I perioden 1986-1990 var det stor innvandring av iranske statsborgere, i 1987 kom det for eksempel ca. 2000 til Norge. I tillegg til dette har mer enn halvparten av disse bodd i landet i ti år eller mer (SSB 2007).

Det er også verdt å merke at selv om det er en del som har kommet hit som flyktninger og asylsøker, er det fortsatt noen som kommer hit gjennom det som kalles for familiegjenforening. Ifølge Utlendingsdirektoratet (UDI) vil den som søker om familiegjenforening måtte ha nær tilknytting til vedkommende som bor i Norge. Dette betyr at man må være i familie eller har tenkt å danne familie med personen som er bosatt i Norge (udi.no 2010).

Den som har kommet til Norge gjennom det som kalles for familiegjenforening vil i noen tilfeller ikke ha noe politisk bakgrunn. Vedkommende har for eksempel ikke noe politisk ståsted og har heller ikke opplevd krig. De vil av den grunn ha mulighet for å returnere til hjemlandet for besøke familien. Dette alternativet gjelder ikke de som står i fare for bli drept eller fengselet hvis de returnerer tilbake.

2.5 Etableringsprosessen

En stor del av oppgaven omhandler innvandrere, innvandring, og de påkjenningene om å komme til et nytt land. Jeg synes det er viktig for lesere å få et overblikk over hvordan prosessen er når man kommer til et nytt land, hvordan den individuelle og familien blir tatt imot og hva slags kurs de må ta. Det er viktig å ha i bakhodet at lovverket for hvor mange timer norsk kurs som er obligatorisk, kurs osv forandrer seg med årene. Den jeg presenterer i avsnittet nedenfor baserer seg på det som er gjeldene for øyeblikket. Det kan derfor forandres med årene som kommer.

For personer som kommer fra Midtøsten og Asia er det ikke en lett prosess å innvandre til vesten. Det er mange utfordringer som møtes på reisen og å krysse landegrensener er ofte psykisk og fysisk vanskelig. For det første er penger veldig viktig. Det er gjennom penger man kan kjøpe seg bestiktelser og ruter. For det andre er det sosiale nettverk like viktig. Å kjenne de riktige personene gjør reisen mye lettere enn å ikke kjenne noen i det hele tatt. Innvandrere som bor i Norge har kommet til landet på ulike vis. En stor andel av kurdere fra Iran har kommet til Norge enten som flyktninger eller asylsøkere. En annen andel har også kommet gjennom for det som kalles for familiegjenforening. Det er vanskelig å vite om det har kommet kurdere til Norge på grunn av studier, men det bør ikke utelukkes.

De som har kommet til landet som asylsøker og flyktning må gjennom ulike typer obligatoriske kurs. Det er Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere LOV-2003-07-04-80 (Introduksjonsloven) som bestemmer hvor mange timer og når nyankommende innvandrere skal begynne på språkkurs. Hva formålet er står nedskrevet i § 1. ”Formålet med denne loven er å styrke nyankomne innvandreres mulighet for deltakelse i

yrkes- og samfunnslivet, og deres økonomiske selvstendighet.” (<http://www.lovdatab.no/all/hl-20030704-080.html#1>). De som har rett og plikt til å delta i introduksjonsprogrammet er personer mellom 18 og 55 år. De må dessuten blant annet ha fått innvilget sin asylsøknad eller fornyet oppholdstillatelse. Med nyankommet menes det personer som har bodd i kommunen mindre enn to år når vedtak om deltakelse i introduksjonsordning skal treffes. Det er den enkelte kommunen som har ansvar for introduksjonsprogrammet. Hva som skal læres i et slikt program står nedskrevet i § 4, at den skal for det første gi grunnleggende ferdigheter i norsk, grunnleggende innsikt og norsk samfunnsliv og forberede deltakelse i yrkeslivet.

Programmets varighet kan være inntil to år.

Etter endt introduksjonskurs er det opp til den enkelte om de vil fortsette. Personer som har fullført grunnskolen eller tilsvarende og som ikke har fullført videregående, har rett til å søke seg videre på voksenopplæring. Opplæringen gjelder for voksne fra og med det året de fyller 25 år (<http://www.lovdatab.no/all/tl-19980717-061-005.ht>

Kapittel 3: Kultur

3.1 Kulturbegrepet

Å definere begrepet *kultur* er ikke en lett oppgave. Ofte vil en definisjon være avhengig av forskerens fagfelt. Begrepet er ganske bredt og det vil alltid være vanskelig å avgrense til spesifikke fenomener. Kulturbegrepet er også geografi- og kontekstavhengig. I vesten har for eksempel begrepet utviklet seg over tid. I Europa dekket det mot 1500-tallet ikke bare levemåte, men også intellektuelle sider ved sivilisasjon (dens kunnskaper, utdanning og opplæring) (Fife 2002: 26). I andre samfunn har kanskje begrepet en helt annen betydning enn hva man legger i det i vesten. En definisjon som legges frem her sees derfor fra et vestlig ståsted og kan komme i konflikt med mennesker fra andre miljøer.

Ordet kultur kommer fra latin (*colere*) og betyr å dyrke. Det ble opprinnelig brukt om å dyrke jord eller vin (Store norske leksikon: 2011). En interessant definisjon kommer fra sosialantropologen Arne Martin Klausens ”de ideer, verdier, regler og normer som en generasjon overtar fra en annen - oftest noe forandret” (Klausen 1981 ref Østberg 1992: 12). Mange vil nok inkludere språket fordi det er med på å sette ord på bestemte sider av menneskets liv. Kulturbegrepet som jeg antydte ovenfor er kontekstavhengig. Enkelte grupper ønsker for eksempel ikke å trekke inn kultur til å omtale bestemte ritualer eller tradisjoner når det gjelder atferden til minoriteter. Fenomenet æresdrap kan ofte ha en religiøs side, mens andre kan hevde det er på grunn av kulturen. Det er derfor viktig å ha i bakhodet at kultur er noe som brukes forskjellig av mennesker.

Det motsatte av kultur blir ofte forbundet med natur. Natur er ikke menneskeskapt. Man blir født som et menneske og etter hvert erverver man kulturelle verdier gjennom interaksjon med andre mennesker. Det kan derfor kort oppsummeres at alle mennesker er like på noen områder (biologisk), mens kulturen er forskjellig (Eriksen og Sørheim 2006: 35). Sosialantropolog Unni Wikan hevder at kultur refererer til totalsummen av lært (motsatt, det biologiske) erfaringer og kunnskap i en gruppe (Wikan 1995: 17).

Kultur er ikke bare lært kunnskap, men den *overføres* også fra generasjon til generasjon. I tillegg til dette *forandrer* kulturen seg. Norsk kultur er for eksempel i dag ikke den samme som for 200 år siden (Eriksen og Sørheim 2006: 39). Den kan også bli tolket ulikt av forskjellige mennesker. Høyrepolitiker Afshan Rafiq beskriver hvordan kulturelle verdier kan tolkes ulikt hos to ulike kulturer.

”...noe formidles bevisst, annet ubevisst. Klær, mat, smykker og religiøse skikker er synlige symboler på tilhørighet, mens normer og verdier utgjør den usynlige delen. Når en nordmann ser en tildekket muslimsk kvinne, får han kanskje assosiasjoner til undertrykkelse, offer, fengsel og analfabetisme. Hvis en mann fra samme kultur ser henne, forbinder han kanskje klærne hennes med respekt, ære, religiøsitet og kvinnelighet.” (Rafiq 2008: 151).

3.2 Normer og verdier

Det kan være riktig å trekke inn *normer* og *verdier* for å forstå en samfunnsgruppe. I generelle trekk handler sosiale normer om en rekke påbud som påvirker individets atferd. Norges lover utgjør for eksempel en del regler. Individet må forholde seg til disse reglene ellers kan han eller hun imøtekommes med sterke sanksjoner. På den andre siden finnes det uformelle regler som *sed* og *skikk*. Disse kan være alt fra hva som er akseptabel atferd, ord og talemåter. De pleier nødvendigvis ikke å være skrevet ned, men følges blant den alminnelige befolkningen. Fra et sosiologisk perspektiv uttrykker sosiale normer hva som er gjeldende for en viss samfunnsgruppe, og hva som eventuelt settes høyt og hva som er verdifullt (Østerberg 2007: 75-76).

Det kan videre tenkes at *verdier* er nær relatert med normer, for normer viser tilbake til verdier. Disse kan være midler til å virkeliggjøre verdifulle gjenstander. Når det er snakk om verdier, er det vanlig å skille mellom to ulike former. For det første er det økonomiske verdier, det vil si materielle gjenstander og anlegg. Den andre og som jeg vil fram til er *sosiale verdier*. Disse handler i stor grad om det som er *etterstrebelser* - eller *bevaringsverdige* og *det som bør være i sin alminnelighet* (Eriksen 2001: 74-75). Sosiologen Anton Höem

mener også at verdi er et ettertraktet gode, men at det kan være både av kulturell, sosial, materiell eller immateriell art. Fra et makronivå skilles det mellom formelle og uformelle verdier. Med de uformelle menes det for eksempel sosiale verdier (lokalt samhold), mens de formelle er de som binder nasjonen sammen (Høem 2010: 50-51).

Et problem som kan dukke opp når man beskriver normene og verdiene til en samfunnsgruppe er *generalisering*. Det er fort gjort å fremstille det som om alle er enige i de normene og verdiene som blir gjort gjeldende på offisielt hold. Eller at det finnes et hierarki av verdier og normer som flestparten er enige i, selv om det egentlig ikke er slik at *alle* er enige (Østerberg 2007: 78-79). På den andre siden når man ønsker å skape felles konsensus eller samhold appellerer man til det som kan være etterstrebellesverdigg.

3.2.1 Marginalisering og assimilering

Det motsatte av integrering er *marginalisering* eller ekskludering. Marginalisering innebærer undergraving av de sosiale og symbolske forholdene mellom individ og samfunn. For individet eller gruppen vil det føre til svak deltakelse og manglende tilhørighet og innflytelse (Frønes 2010: 450).

Når man snakker om integrering og marginalisering er det også vanlig å trekke fram assimilering. Dette er et ord som kommer fra latin og betyr *å gjøre* eller *bli lik* (hlsenteret.no 2011: b). Fra et politisk ståsted forbindes det med en regjering eller en stats ønske om å gjøre en språklig, kulturell minoritet eller innvandret gruppe mest mulig lik majoritetsbefolkningen (<http://www.snl.no/assimilering>). Strategien handler om å redusere forskjellene i et samfunn ved at minoriteten tilegner seg de samme levemåtene og kulturen som flertallet. Vender man blikket tilbake i tid er en slik assimileringpolitikk ikke fjern fra norsk politikk. Både samer og romafolket var utsatt for en fornorskingspolitikk på 1900-tallet. Det var ikke før 1997 på sametinget at kong Harald V offisielt ba om unnskyldning for den måten Norge som stat behandlet samene på opp gjennom tidene (norsk.dk 2011).

3.3 Integrering

Et mer liberalt eller verdippluralistisk syn på samfunnet handler om integrering. I sosiologien ble det innført av Emilie Durkheim. Her referer det delvis til hvordan enkeltindividet blir del av det hele, og delvis til om denne tilstanden fører til en harmonisk enhet. Det finnes også flere ulike former for integrasjon. Det er for eksempel mulig å tale om økonomisk integrasjon (arbeidslivsdeltakelse), sosial integrasjon (nettverk, organisasjonsdeltakelse) og politisk integrasjon (valgdeltakelse) (Hagelund og Loga 2009: 16). Selv om det ikke er allmenn enighet rundt begrepet, er det noenlunde enighet om at integrering kan forstås fra *samfunnets* og fra *individets side*. Samfunnet er integrert ”...når det er etablert et sammenhengende nettverk av sosiale relasjoner mellom de ulike gruppene og delsystemene i samfunnet (for eksempel familier, skoler, virksomheter og institusjoner)”. (Madsen 2006: 116). For individet er han eller hun integrert ”...når det er utviklet sosiale bånd og identifikasjonspunkter mellom individet og en gruppe eller en samfunnsinstitusjon.” (Madsen 2006: 116).

I politisk eller forskningssammenheng handler det om likestilling mellom minoritet og majoritetsbefolkningen. Sosiolog Anikken Hagelund og statsviter Jill Loga hevder at integrasjon fra et politiskperspektiv handler om at ”...nye grupper innlemmes ved at de får en sideordnet plassering i forhold til allerede etablerte grupper, bl.a. ved at det tilrettelegges for flere ulike kulturer i utformingen og organiseringen av sentrale samfunnsinstitusjoner.” (Hagelund og Loga 2009: 16-17). Denne politikken handler ikke om å fjerne den allerede bevarte kulturen og tradisjonene til innvandringsgruppen, men heller prøve å knytte dem til majoritetssamfunnet ved at de får like muligheter. Et interessant tema knyttet til nettopp dette kommer fra stortingsmelding nr 49 (2003-2004). I denne meldingen dukker begrepet *inkludering* opp. Her handler det om deltakelse, det vil si deltakelse i arbeidsliv, nabolag, foreningsliv, politikk osv (Kommunal- og regionaldepartement 2003-04: 30). St. meldingen skiller også mellom de som har immigrert i voksen alder (voksne innvandrere) og de som har tilbrakt mesteparten av sitt liv i Norge (ofte unge). Ut ifra dette skiller de mellom ulike mål for hver av disse to gruppene. For voksne innvandrere er målene følgende:

1. Ha arbeid og være økonomisk selvhjulpen
2. Lære norsk og innta en aktiv og åpen holdning til samfunnet

3. Sette seg inn i grunnlaget for norsk samfunnsliv
4. Legge forholdene til rette for barn og unges samfunnsdeltakelse
5. Oppleve aksept for den man er (Arbeidsdepartementet 2011).

Integreringsdebatten foregår fortsatt for fullt, og det viser seg at det ikke er allmenn enighet rundt hva og hvordan man skal integrere innvandrere. Debattene har heller ikke vært kritikkfri. Det blir hevdet for eksempel at integrering går bare en vei, det vil si at flertallet ikke endrer seg til fordel for mindretallet (Kjeldstadli 2008: 107). Det kan også tenkes at det fortsatt er uklart om staten skal forholde seg til innvandrere som individer eller grupper (Frønes 2010: 451).

3.4 Kurdisk kultur

I begynnelsen av kapitlet ble det fremhevet at kultur ikke er fast, men formbar. Kurdisk kultur er ikke noe særtilfelle, mye har forandret seg med årene. Med sosioøkonomiske og politiske endringer siden 1960-tallet har mye av kurderes liv endret seg. De har opplevd blant annet industrialisering, opprør, krig, politisk mobilisering, forflytninger, urbanisering og massekommunikasjon. På grunn av dette har stammesamfunnet mistet mye av sin kraft. En viktig side av kurdisk kultur som kanskje ikke kommer fram på grunn av den politiske konflikten, er deres forhold til musikk, dikt, litteratur og kunst (Meho og Maglaughlin 2001: 5, 9). Særlig har dikt en spesiell stilling i deres kultur, og det er ikke uvanlig at lyrikken handler om kjærlighet til fedrelandet.

Kurdisk kultur i Iran har tidligere vært stammestyrt. I landsbyer hadde for eksempel en bestemt mann gjennom blod og slektskap en spesiell rolle. De fungerte ofte som talspersoner på vegne av landsbyen og hadde ofte tittelen *sjeik*, *agha* eller *seid* (Kreyenbroek og Sperl 1992: 172). I det private liv hadde mannen i huset den øverste autoriteten. Han skulle forsørge familien og samtidig respekteres høyt. Kvinner skulle passe på hus og stell. Hun ble også sett

på som madonna hvor hun skulle være uskyldig og jomfru. Sex før ekteskap var derfor forbudt og ofte forbundet med urenheter. I det offentlige rom var enkelte temaer tabu å prate om, som blant annet homofili (Kjølseth 2005: 1).

I det kurdiske samfunnet er kvinners tilværelse et spesielt område som ikke blir tatt opp og debattert i offentligheten. Kvinnene bruker sjelden sjal og har relativt større kontakt med menn. På grunn av dette blir de ofte ansett som *friere* og *sterkere* sammenlignet med andre muslimske samfunn (Kjølseth 2005: 1). Et ofte sitert ordtak som går igjen er at kvinner blir *doubly accused*, det vil si diskriminert og forfulgt av både kurdersamfunnet og offisielle myndigheter (Amnesty International 2008: 14). Tvangsekteskap er ikke et uvanlig fenomen og det har noen ganger ført til at kvinner brenner seg i protest fordi de ikke fikk velge sin make etter eget ønske. Statsviter og kurder-iraner Abdullah Hejab mener de patriarkalske prinsippene fører til kvinnefiendtlige lover (Kjølseth 2005: 12-14). En del skyld faller på de politiske lovene som gjelder i landet, men også selve samfunnsstrukturen i det kurdiske samfunnet har skyld i dette. Både familiemedlemmer og enkeltindividet er med på å forsterke kvinnefiendtlige lover (Amnesty International 2008: 20-22).

Under andre avsnitt brukte jeg ordet *endring* for å vise at samfunnet ikke er som det en gang var. Med endringene i samfunnsstrukturen som et resultat av revolusjonen og kurdiske partiers innflytelse blant den kurdiske befolkningen ble livet for enkelte kvinner endret. Komala hadde for eksempel veldig mange kvinnelige *peshmerger*. Deres politiske ideologi og partiprogram ville bryte med gamle verdier og tradisjoner. *Maria* som var en *peshmerge* i Komala forteller hvordan kvinnelivet var:

– Som kvinnelig peshmerga hadde vi nøyaktig samme oppgaver og ansvar som menn. Mellom 30 og 40 prosent av peshmergaen var kvinner på min tid. Vi var likestilte, slik norske kvinner er. Jeg opplevde at vi som kvinner i geriljaen var frie. Menn og kvinner arbeidet sammen og bodde sammen. Det var ikke problematisk at vi sov i samme rom, vi ble fullt ut respektert av mennene. Uten kvinnene ville ikke kampen ha bestått, vår rolle var av stor betydning. (Kjølseth 2005: 16).

En del av de som har emigrert til Norge og vesten har oftest en politisk bakgrunn, og en del har enten tilhørt den ene eller den andre politiske fløyen. Ut ifra dette kan det kort konkluderes med at de har verdier og normer fra hjemlandet (når de var unge) og at de også

har tilegnet seg en del verdier som har vært gjeldende i deres politiske omgangskrets. I tillegg til dette blir de også påvirket av de normene og reglene som er å finne i det norske samfunn.

Kapittel 4: Sosialisering

Jeg ser på den hvide himmel,
jeg ser på de gråblå skyer,
jeg ser på den blodige sol.
Dette er altså verden.
Dette er altså klodernes hjem.

En regndråbe!

Jeg ser på de høie huse,
jeg ser på de tusende vinduer,
jeg ser på det fjerne kirketårn.

Dette er altså jorden.
Dette er altså menneskenes hjem.

De gråblå skyer samler sig. Solen blev borte.

Jeg ser på de velklædte herrer,
jeg ser på de smilende damer,
jeg ser på de ludende heste.

Hvor de gråblå skyer blir tunge.

Jeg ser, jeg ser
Jeg er vist kommet på en feil klode!
Her er så underligt

(Dikt.org/jeg_ser).

Sigbjørn Obstfelder

Dikteren Sigbjørn Obstfelder utga diktet *jeg ser* i 1893. Diktet beskriver flere forhold som kan sammenlignes med det innvandrere opplever når de ankommer et fremmed land. Dette kan være alt fra angst, fremmedfølelse og modernisering. Jeg-følelsen kommer for eksempel inn på ekskludering hvor individet kanskje ikke passer inn i det gjeldende samfunnet fordi alt virker fremmed og ukjent.

4.1 Sosialisering

Temaet sosialisering er ganske vidt og ikke entydig. Det har vært gjenstand for intensiv forskning over en lengre periode, og er blant annet blitt sett fra både et sosiologisk, pedagogisk og psykologisk ståsted. Definisjonene varierer blant fagdisipliner og forskere. Innenfor sosiologien handler det om de prosesser og måter mennesket forvandles fra et biologisk vesen til et sosialvesen (Østerberg 2007: 91). Sosialisering dekker flere aspekter innenfor et individs læringsprosess. Dette kan være alt fra lingvistikk, kognitiv, symbolsk eller normativt læring. Spesielt har man lagt vekt på første leveårene til barnet (Boudon og Bourricaud 1986: 355). Det er kanskje ikke rart, fordi det er nettopp denne perioden som regnes som menneskets mest formative periode (Höem 2010: 31).

På den andre siden betyr ikke dette at sosialisering er en prosess som bare skjer innen barnets tidlige leveår. Det er en prosess som foregår hele livet. Individet må lære å tilpasse seg omgivelsene, lære å håndtere nye og utfordrende oppgaver. Individet er heller ikke en passiv mottaker som bare tar til seg stimuli. Det er like mye aktivt i sin forståelse av omverden. Sosialisering er derfor en toveisprosess hvor agenten (individet) blir ”exposed to societal influences, learns a series of appropriate modes of orientation and behaviour, but also through the formation and development of social self turn helps shape and mould the nature and significance of those influences.” (Rosenberg 1983: 182).

Et viktig punkt som er nødvendig å fremheve er at sosialisering innebærer en tilpasningsprosess (adaptation). Når individer møter på nye situasjoner vil de bli ledet av

sine kognitive ressurser og normative handlinger fra tidligere sosialiseringprosesser. Den nye situasjonen vil til slutt føre til at de modifierer sine normative handlinger og forbereder det kognitive aspektet (Boudon og Bourricaud 1986: 357).

Avslutningsvis vil jeg påføre en kort kommentar knyttet til Hoëms sosialiseringsteori fra 1978. Siden publiseringen av hans bok *Sosialisering en teoretisk og empirisk modell* har den blitt henvist og brukt av flere fagfolk innenfor sosiologien og pedagogikken. Therese Sand har for eksempel brukt teorien til Hoëm for å forske på vietnamesere i Norge. I tillegg til dette er han en mye sitert kilde blant master studenter på tvers av fagdisiplinene. Jeg har valgt å bruke hans sosialiseringsteori delvis og anvende det på kurderne som det forskes på.

4.1.1 Definisjon, primær og sekundær sosialisering

Som nevnt finnes det ikke en allmenn konsensus definisjon på begrepet sosialisering. Fra et angloamerikanske ståsted blir det definert av psykologen Eleanor E. Maccoby som de prosesser hvor “...individuals are taught the skills, behavior patterns, values, and motivations needed for competent functioning in the culture in which the child is growing up” (Grusec, E. Joan og Hastings, D. Paul 2007: 13).

I Norge blir sosialisering av sosiologen Sigurd Skirbekk definert som ”...de sosiale prosesser som fører til at individer tar opp i seg (internaliserer) samfunnets normer og atferdsmønstre” (<http://www.snl.no/sosialisering/sosiologi>). For at sosialisering skal være vellykket er den avhengig av individets motivasjon, sosiale miljø som det lever i og en mer omfattende kultur. Det er derfor grunn til å tro at de tre nevnte faktorene er avhengig av hverandre og at de må være i samspill.

Hoëm trekker inn kultur som fenomen, og han mener at det er nært knyttet til sosialisering, ”forutsetning for videreføring av de fenomen og faktorer som kan kalles kultur eller kulturytringer, samtidig som eksistens av disse utgjør sosialiseringens innhold” (Hoëm 1978: 13).

Det er vanlig å skille mellom primær og sekundær sosialisering. Gjennom det primære møter barnet for første gang sosialisering (Berger og Luckmann 1967: 130). Det er gjennom denne prosessene barnet lærer språk, andre symboler, normer og verdier. Berger og Luckmann hevder at den første formen er vanligvis den viktigste for individet og at mye av det sekundære må ligne på det primære (Berger og Luckmann 1967: 131). Agentene innenfor dette samspillet er de nærmeste omsorgsgiverne, ofte er disse foreldre. Sosialpsykologen Georg Herbert Mead referer dem som de *signifikante andre* (Rosenberg 1983: 175). Individet vil i løpet av denne perioden få en viss forståelse om hvem det er som person og hva det innebærer. Sentrale elementer som inkluderer identitet er blant annet kjønn og etnisitet (Browne 2011: 11). Individet vil gjennom den første sosialiseringen internalisere de verdier og normer som foreldre tidligere har overført. Barnet kan for eksempel ikke velge sin første sosialisering, siden det er betinget på foreldrenes. Dette betyr altså at barnet ikke får velge sin omsorgsgivere.

Sekundær sosialiseringen, på den andre siden, foregår utenfor familien. Det er en prosess hvor den sosialiserte møter verden utenfor de nærmeste omsorgsgiverne. Dette kan for eksempel være skolen, arbeidsplassen, massemedia, religiøse institusjoner eller jevnaldrende (Browne 2011: 11).

4.1.2 Samfunnsformer

Innenfor sosiologien har det vært vanlig å skille mellom det gamle samfunn (tradisjonelle) og moderne samfunn. Disse to samfunnstypene blir beskrevet i stor grad ved å skille mellom hva slags funksjon eller påvirkning sosialisering har på enkeltindividet. Hoëm bruker begrepene som det enkle og det komplekse samfunn. Det *enkle samfunn* er karakterisert som et lokalsamfunn. Her er også det tyske ordet *Gemeinschaft* (fellesskap) et vanlig ordtrykk som går igjen når man beskriver det tradisjonelle samfunn. Begrepet kommer fra sosiologen Ferdinand Tönnies og beskriver det tradisjonelle samfunnet hvor sosialt samhold og personlige bånd er en del av fellesfølelsen (Tönnies 2001). Befolkningen i dette samfunnet kjenner det lokale klimaet og landskapet. Kunnskap og lokal viten skjer gjennom det daglige

arbeidet. Menneskene utfører det samme arbeidet og har i tillegg kunnskap om den samme aktiviteten (Hoëm 1978: 25).

Det komplekse samfunnet er i høy grad menneskeskapt (Sand og Hansen-Walle 1992: 35).

Det kan sies å være dens kjennetegn, men det betyr ikke at mennesket har overtaket.

Nyhetene forteller ofte om hvordan tsunamier og jordskjelv forårsaker store ødeleggelser selv om mennesket har kommet langt teknologisk (Dagbladet, 2011). For Hoëm har den menneskeskapte verden eksistert like lenge som mennesket selv. Kultur og det sosiale samfunn har alltid vært skapt av mennesket, men det var naturen som hadde overtaket tidligere. Nå har vitenskap og teknologi befrikk mennesket fra både tid og rom, av den grunn har avhengigheten av den omkringliggende natur blitt *reduert* (Hoëm 2010: 76). Media er et eksempel som kommer mennesket nært fordi det er deres fantasi og skaperevne som bestemmer hva som skal lages (Hoëm 2010: 76-77). *Gesellschaft* er det vanlige uttrykket for å karakterisere dette samfunnet. I et slikt samfunn er menneskene ofte fremmede og har et ikke-personlig forhold til hverandre (Kendall 2010: 128). Samfunnet er oppdelt og sektorisert. Sektorene er igjen oppdelt og har sitt eget spesialiserte funksjoner. Videre består samfunnet av formelle organisasjoner. Institusjoner er etablert og spiller en avgjørende rolle for sosialiseringsprosessen. Disse har klare formål, og organisatorisk bestemte posisjoner for å realisere formålene (Tönnies, F. 1972, 3-83, ref i . Hoëm 1978). Arbeidslivet er delt mellom yrkeslivet og næringslivet. Spesialisering i arbeidslivet er et viktig kjennetegn (Hoëm 1978). Fysisk størrelse og bymessighet er også to andre egenskaper. Den moderne staten er mektigere, og det stilles strengere krav til at befolkningen er integrert (Eriksen 1997). På grunn av spesialisering og manglende felles erfaringsgrunnlag innen ulike sektorer, og skillet mellom yrkesutøvelse, kunnskapsproduksjon og utdanning gjør dette det vanskeligere for å bygge en fellesskapsfølelse på allment erkjennelsesgrunnlag (Hoëm 1978: 36).

Institusjoner er ikke et modernistisk fenomen, for det har eksistert tidligere. I sosiologien deles samfunnet inn i fem deler hvor basisbehovene må fylles. De fem delene er familie, utdanning, økonomi, religion og politikk. Hver av dem kan også kalles for sektor. Atferden til menneskene er organisert til de relevante sosiale institusjonene. Sosial institusjon blir her definert som "the ordered social relationships that grow out of the values, norms and statuses, and roles that organize those activities that fullfill society's fundamental needs" (Henry 2007: 123). Familien anses i denne konteksten som en gammel institusjon, mens utdanningssektoren er en ny. Normer kan bli institusjonalisert i en hvilken som helst gruppe av ulik størrelse og

kompleksitet. De fem institusjonene som ble nevnt ovenfor kan ses å være komplekse former, men det finnes også andre. Ekteskapsinngåelse kan sies å være en sosial institusjon i den grad det eksisterer allmennkjente forventninger (operative normer) som regulerer forholdet mellom ektemann og kone. En institusjon kan derfor eksistere selv om den ikke har et navn ifølge sosiologen Harry Morton Johnson (1966: 21). Institusjoner har ikke samme legitimitet siden deres opprettelse. Noen har muligens, på grunn av vitenskapelig fremskritt, mistet mye av sin autoritet og kraft. Kirken er et eksempel på en institusjon som har mistet mye av sin kraft. Andre har derimot fått en stadig større rolle. Værmeldingen eller metrologien kan sies å ha fått en stadig større rolle med tanke på pålitelighet, mens andre former for værvarsel har mistet sin troverdighet (som indianerdans?) (Hoëm 2010: 60). I det enkle samfunn hvor primærgruppekvalitet var fremtredende har det komplekse samfunn opphevet det. Hoëm mener derimot at begge samfunnsformer eksisterer innen det større samfunn. Dette har skjedd ved innvandring, intern flytting eller begge deler (Hoëm 2010: 63).

Det foregår en uformell sosialisering i begge samfunnene, men på ulike betingelser. I det tradisjonelle hadde for eksempel foreldrene og bosetningene kontroll over de ytre faktorene. Barn var derfor frie i den forstand at de kunne slippes løs innenfor dette. I det komplekse samfunn har verken foreldre eller andre noe kontroll over det ytre miljøet (Hoëm 1978: 37). I tillegg til at det skjer en uformell sosialisering i det komplekse samfunn, skjer det også en formell sosialisering. Det er derfor den sist nevnte formen for sosialisering som skiller det komplekse fra det enkle. Hva menes med formell og uformell sosialisering? Det kan i noen tilfeller være vanskelig å definere disse begrepene, men Hoëms knytter i hovedsak formell sosialisering til skole og utdanningsverket. Når det gjelder det uformelle er tyngden av virksomheten knyttet til praktiske og sosiale gjøremål (Hoëm 2010: 104). Det uformelle er også ubundet eller fritt, og finner sted mellom mennesker i samhandling (Hoëm 2010: 110).

4.1.3 Identitetsdanning

Identitet er en viktig side av en persons oppfattelse av seg selv. Mennesket utvikler identitet ved å kommunisere med andre. I de tidlige årene ved et barns liv forteller foreldrene hvem barnet er ved å si at du er smart, sterk osv. Barnet ser derfor seg selv gjennom andres øyne. Senere er barnet i kontakt med andre mennesker utenom de nærmeste forsørgende (sekundær sosialisering). Båndet mellom identitet og kommunikasjon er sterke. Barn som har hatt ekstremt lite kontakt med andre over en lengere periode har vist at de mangler selv-forståelse. Deres mentale og psykologiske utvikling har vært et hinder på grunn av språkmangel eller språkforståelse (Shattuck 1980 ref i Wood 2009: 5).

Både *identitet*, *selvet*, *selvbilde*, *selvoppfatning* og *selvfølelse* brukes om hverandre, og uten presise definisjoner. Det er for eksempel mulig å snakke om en etnisk identitet, religiøs identitet eller gruppeidentitet. Identitet kan også beskrive en persons subjektive opplevelse av seg selv eller personens sosiale tilhørighet. Identitetsutvikling skjer gjennom både kognitive og affektive prosesser, i tillegg til erkjennelse og følelsesmessige opplevelser. Jeg vil ikke legge alt for mye vekt på en definisjon av begrepet, og henvender meg av den grunn til en forenklet definisjon av Sand. Ifølge henne betyr identitet ”..et menneskes indre følelse av hvem det er, hva det kan og hvor det hører til.” (Sand 2008: 27).

Selvet er ofte synonymt med identitet. Den beskriver helheten om objektivt tilskrevne og subjektive opplevde personlige egenskaper for en person (Sand 2008: 27). Mead bruker blant annet denne ordtypen når han snakker om identitet. Han mener at selvet utvikles gjennom tre stadier⁹. I det første stadiet lærer barnet å imitere andre. I det andre stadiet som er karakterisert som lek, lærer barnet å ta rollene til spesifikke mennesker. I det siste stadiet (spillstadiet) blir barnet oppmerksom på reglene til spillet og forventningene til de andre (Kendall 2010: 90). Mead gir et eksempel på dette ved å vise til et baseballspill. Barnet i dette spillet må lære å ta rollene til alle sammen som er på banen. Han må vite hva andre må gjøre for at han skal fortsette med sin lek (Morris og Mead 67: 151). I Meads tankeverden betyr spill i struktur av roller som barnet må internalisere for å fungere i samspillet. Et barn tar ikke bare hensyn til synspunktene til de andre, men lærer å bedømme sin atferd og handlinger ”by

⁹ Ifølge Meads egne ord utvikles selvet generelt i to stadier (Morris og Mead 1967: 121), men jeg velger å referere til Kendall.

reference to the abstract and structured perspective of the rules and roles of the game” (Scheffler 1974: 162). Dette betyr blant annet at hvis barnet har internalisert et slikt perspektiv vil han ifølge filosofen Israel Scheffler ha utviklet selvet (Scheffler 1974: 162).

Han deler selvet mellom *Jeg* og *Meg* (I og ME). Jeg er den subjektive siden av selvet og representerer det spontane og unike ved vært person. Meg derimot er den objektive siden av selvet. Meg består av internaliserte holdninger og krav av de andre medlemmene i samfunnet, og i tillegg til individets oppmerksomhet over disse kravene. Både Jeg og Meg er nødvendig for å utvikle det sosiale selv. Mead mener at det er Jeg som utvikles først og at Meg utvikles i takt med de tre nevnte stadiene (Kendall 2010: 91).

4.2 Sosialiseringprosesser

Voksne kurder iranere som bor i Norge på nåværende tidspunkt eller som kommer senere til landet kan sies å ha vært sosialisert i sin egen kultur i hjemlandet. Både primær og sekundær sosialisering kan sies å ha skjedd i det kurdiske/iranske fellesskapet. Legger vi vekt på sekundær sosialisering, har den enkelte kurder blitt sosialisert på skolen, arbeidsplassen, religiøse tilholdssteder (oftest moské), jevnaldrende og politiske partier. I tillegg til dette vil også satellitt-TV og andre former for massemedia trolig ha hatt en innflytelse på den enkelte kurder. De siste 5-10 årene har også kurdiske kanaler og internett hatt en fremtredende rolle. I 1997 var det for eksempel kun en kurdisk kanal på satellitt TV. Dette antallet har nå økt til minst tolv¹⁰.

Når individet kommer til Norge, vil en form for dobbel sosialisering oppleves. Dette er fordi personen er blitt sosialisert i sitt eget hjemland og må nå i det nye samfunnet forholde seg til det nye. Gjennom dette møtet kan mye være forskjellig fra det en før har opplevd. Språket skiller seg stort sett ut, men også Norge som rettsstat og byråkratiet er annerledes nivå enn det de er vant med fra hjemlandet.

¹⁰ Grunnen til at jeg skriver *minst* er fordi enkelte kanaler har lav levetid.

Sosialiseringprosessen blir ifølge sosiologene Peter Berger og Thomas Luckmann sett på som formidling av den objektive virkelighet fra en generasjon til den neste (Sand og Hansen-Walle 1992: 88). Kollegaene har også analysert måten et samfunn konstruerer sin sosiale virkelighet på og hvordan dette videreformidles til neste generasjon. Sand trekker dette frem og oppsummerer det i korte trekk.

1. Eksternalisering: Individet handler på den gitte måten fordi det er meningsfullt for dem. Ut i fra dette skapes det ulike former for atferd og samhandling som kan sees på som ytringer av subjektiv mening.

2. Objektivisering: Enkelte handlinger blir av ulike årsaker foretrukket av aktørene og brukt oftere enn andre. Det fører til vanedanning og deretter til institusjonalisering av bestemte atferds- og samhandlingsmønstre som til neste gang påvirker oss som en objektiv virkelighet.

3. Internalisering: Den oppvoksende individ identifiserer seg med den samfunnsskapte virkeligheten og tar den til seg (internaliserer) (Sand og Walle- Hansen 1992: 87).

Hoëm har utarbeidet fire ulike sosialiseringstyper i forhold til elevers sosialisering knyttet til hjem og skole. Det er relasjonen mellom skolen og det omkringliggende samfunn som bestemmer sosialiseringprosessen i skolen. Funksjonen til skolen vil også i den grad være med å bestemme sosialiseringprosessen (Hoëm 1978: 68). Hoëm har gjennom sin teoretiske og empiriske oppgave fokusert på samene som befolkningsgruppe. Enkelte fagfolk har brukt sosialiseringsteorien til å overføre det til blant annet minoriteter i Norge. Jeg mener derfor at de fire formene for sosialisering er mulig å bruke når det gjelder gruppen som jeg forsker på, selv om Hoëm altså ser disse prosessene i relasjon til skole.

Forsterket sosialisering: Hvis skolen reflekterer det miljø elevene tilhører hjemme.

Desosialisering: Hvis hjem og skole reflekterer ulike kulturer kan det motvirke hverandre. Eleven er også i ulike sosialiseringprosesser. Hvis skolen er den sterke part, kan det ofte føre til svekkelse av tilhørighet.

Resosialisering: Eleven vil oppleve skolen som meningsfull hvis skolen klarer å etablere nye verdier, tilhørigheter og identitetsutvikling. (Både de og resosialisering foregår til vanlig samtidig).

Ingen formell sosialisering: En avvisning av skolen av eleven eller sammen med foreldrene. Hvis dette skjer vil skolen påvirke eleven minimalt (Hoëm 1978: 68).

For å beherske den nye kulturen må voksne kurdere gjennom nye sosialiseringprosesser. Hvis noe av sosialiseringen bygger på den gamle, vil den forsterkes. Et eksempel på det er utdanning, for kurdere er det både viktig og etterstrebellesverdig. Andre ganger vil gammel sosialisering bli svekket ved at tidligere normer og regler ikke er like passende i det norske samfunnet. Her kan man trekke inn paralleller til kvinnens posisjon i kurdiske samfunn hvor de må være ”uskyldige”. Desosialisering kan også forekomme hvis de voksne mener at den kulturen de har med seg hjemmefra er i strid med det norske samfunnet. Dette er kanskje ikke en spesiell situasjon, det har for eksempel blitt rapportert flere ganger at mange innvandrere ikke kjenner seg igjen i den norske kulturen, eller at de mener den er forskjellig fra deres.

4.3 Resosialisering

Forflytting til vesten innebærer på det sosiale plan en form for *resosialisering*. Det er ikke et uvanlig fenomen, det er tvert imot en vanlig prosess i løpet av et menneskets liv. Det foregår ved at mennesker bosetter seg i andre land, gifter seg, bytter jobb eller konverterer religiøst (Ferrante 2010: 109). Begrepet blir definert av sosiologien Diana Kendall som ”the process of learning a new and different set of attitudes, values, and behaviors from those in one’s background and previous experience” (Kendall 2010: 106). Resosialisering kan være frivillig eller ufrivillig. Jeg vil ikke gå dypt inn i førstnevnte, og heller ikke drøfte om mennesket har fri vilje, men jeg anser det som viktig å skille mellom disse to.

Resosialisering er frivillig når mennesket inntar en ny status (assume a new status) som for eksempel når man velger å bli student eller gå ut i arbeid (Kendall 2010: 106). Ufrivillig finner sted når mennesker er isolert fra resten av samfunnet for en bestemt periode og kommer under kontrollinstitusjoner (Kendall 2010: 106). Kendall sin distinksjon kan sies å være en ekstrem variant av ufrivillig resosialisering. Et eksempel på en slik ekstrem variant er militæret (Andersen og Taylor 2009: 97). Kurderes tilværelse i Norge anser jeg for å være en mild eller lett form for resosialisering. Sosiologen Joan Ferrante hevder at det er mye lettere å

resosialisere mennesker når de *vil* heller enn å bli tvunget til å forlate tidligere verdier og atferd (Ferrante 2010: 110).

Hvilke faktorer som kan sies å ha en påvirkningskraft i sosialiseringprosessen, avhenger av hensikten med prosessen og den enkeltes påvirkningskraft. De signifikante andre i den første sosialiseringen kan sies å ha en veldig stor påvirkningskraft for barnet (Hoëm 2010: 127). I Norge blir utdanning betraktet som viktig og ettertraktelsesverdig. Dette betyr ikke at læreren eller forskeren blir ansett som de signifikante andre. I Kurdistan har den enkelte kurder vokst opp i stor grad hos sin nærmeste familie. Den klassiske kjernefamilien er fortsatt synlig, men rapporter om at veldig mange unge flytter for seg selv og drar til de mer urbane strøk er heller ikke uvanlig. Jeg har blant annet hørt, uten å kunne referere til noen kilder, at mange unge kurdere i staten Iran eller de som kalles for den yngre generasjonen, drar til hovedstaden Teheran for å slå seg ned. Der er jobbmuligheter og utdanning relativt mye lettere enn de kurdiske områdene. Hovedstaden er også mer sentral med tanke på feriesteder som for eksempel Dubai.

Vender man blikket mot den eldre generasjonen var situasjonen ganske annerledes. De aller fleste bodde sammen med familien. Ikke alle hadde like muligheter for å ta utdanning i lik linje med min mor og far. Hadde de muligheten til utdanning, var pedagogikken streng og autoritativ. Latskap og uvillige elever ble hardt slått ned på¹¹. Det kan derfor tenkes at selv om utdanning var et ettertraktet gode så betydde det nødvendigvis ikke at lærere var signifikante for eleven. Summen av dette var at formell utdanning fortsatt var viktig og at hadde man utdanning fikk man automatisk respekt.

Vendepunktet kom da veldig mange kurdere meldte seg inn i de forskjellige partiene rundt om i landet. Hvorfor er det grunn til å tro det? Et av de aller største forklaringene på det er partiets ideologiske ståsted. Å være medlem i KDPI, betydde at den enkelte kurder oftest måtte holde seg borte fra familie og venner. Fikk iranske myndigheter vite at de var medlem av et parti, var avstraffelse og forfølgelse av familiemedlemmer ikke uvanlig. På grunn av dette påvirket partiet sterkt inn på sosialiseringprosessen for den enkelte. Analfabeter fikk for eksempel tilbud om å skrive og lese

¹¹ Ikke uvanlig at lærere straffet elevene fysisk i barneskolen og ungdomsskolen.

Den enkelte kurder har gjennom spillstadiet lært seg forventningene, reglene og normene til det kurdiske samfunnet. Når de i voksen alder møter det nye landet som Norge, finner de fort ut at mye av det de har lært ikke er det samme som de lærte i sitt eget samfunn. Det kan derfor oppstå en del vanskeligheter med å lære seg det nye spillet. Nå må de også forholde seg til forskjellige kulturer. Når de er sammen med medlemmer av sin egen gruppe, befinner de seg i sin egen etniske sfære, ut ifra dette gjelder bestemte kulturelle normer og regler. Når de på den andre siden er i den norske offentlige sfæren må de forholde seg til noe annet (Eidheim 1973, Lond 1992 ref i Sand 2008: 38). Familiekontakt med hjemlandet kan også svekkes ved at de har vært atskilt i mange år. Atskillelse av miljø og lengden på varigheten vil bestemme hvor ulike mennesker med stor grad av felles atferds normer og livsorienteringer vil bli. Det er ikke på grunn av miljøets påvirkning, men fordi interaksjon med andre mennesker i andre sosialiseringprosesser utvikler andre identiteter enn i de opprinnelige sosialiseringssessene (Hoëm 2010: 110). Det kan også, på den andre siden, forsterke hverandre ved at de hyppig reiser tilbake til hjemlandet eller inviterer familiemedlemmer til Norge.

Hoëm mener at i de fleste fjernkulturelle innvandrergupper vil religionen være en kulturell kraft som forhindrer eller forsinker en integrasjon mellom kulturene (Hoëm 2010: 101). Kurdere som jeg viste til i kapittel 3 er ikke sterkt religiøse på grunn av sitt engasjement i mer eller mindre grad i politiske partier. Mange av partiene har sosialisert dem til normer og verdier som kan sies å være mer sekulære enn religiøse. Det er ikke religionen som hindrer integrasjon mellom kulturene, men kanskje kulturen og nettopp det at de opplever å komme fra "et annet univers". På samme måte som for eksempel diktet til Sigbjørn Obstfelder kjenner den voksne kurdiske generasjonen ikke seg igjen i det nye samfunnet. Å føle seg fremmedgjort er ikke et uvanlig fenomen. Sand skriver i boken *flerkulturell virkelighet i skole og samfunn* at tyrkisk kultur i Norge ikke er det samme som tyrkisk kultur i Tyrkia (Sand 2008: 35). Medbrakt kultur vil forandre seg som et resultat av interaksjon med andre med ulik bakgrunn. Det er derfor grunn til å tro at kurdisk kultur i for eksempel Norge ikke vil være helt det samme som kurdisk kultur i Kurdistan. Mye av dette vil igjen være avhengig av hvor lenge personen har bodd i Norge og hvor villig han er til å integrere seg.

Kapittel 5: Metode

5.1 Kvalitativ metode

Empirisk forskning baseres tradisjonelt på to metoder, kvalitativt og kvantitativt. Det ikke uvanlig at både tid og penger spiller inn i forskningsprosessen, og av den grunn vil ofte forsker velge en av disse metodene. Valg av metode skal være rasjonelt begrunnet, innen de muligheter som foreligger. Det er som regel problemstillingen som bestemmer metodevalget. Min oppgave er en kvalitativ studie. John W. Creswell beskriver kvalitativ forskning slik:

... assumptions, a worldview, the possible use of a theoretical lens, and the study of research problems inquiring into the meaning individuals or groups ascribe to a social or human problem. To study this problem, qualitative researchers use an emerging qualitative approach to inquiry, the collection of data in a natural setting sensitive to the people and places under study, and data analysis that is inductive and establishes patterns or themes. The final written report or presentation includes the voices of participants, the reflexivity of the researcher, and a complex description and interpretation of the problem, and it extends the literature or signals a call for action. (Creswell 2007: 27).

En narrativ studie har som mål å fokusere på enkeltindividet, mens en fenomenologisk studie er ute etter å beskrive meningene til flere individer av deres "lived experiences" av et fenomen eller konsept (Creswell 2007: 57). Dette er en nyttig metode når man er ute etter å forstå erfaringene til forsøkspersonene (Cohen, Kahn og Steeves 2000: 3). "The basic purpose of phenomenology is to reduce individual experiences with a phenomenon to a description of the universal essence" (Creswell 2007: 58). Dette fenomenet kan være alt fra for eksempel sinne, lykke til stress på arbeidsplassen. Forsøksdesignet fokuserer på *utfordringene* informantene møter på knyttet til språk, jobb og sosial kontakt. Gjennom fenomenologien har jeg valgt å fokusere på hermeneutikk, tilnærmingen vil derfor være en *fenomenologisk hermeneutikk* studie. Dens røtter er knyttet til filosofen og matematikeren Edmund Husserl. Hermeneutikk fremstod som en tysk bevegelse som kritiserte den moderne naturvitenskapen.

Kritikken var rettet mot deres abstrakte syn på verden, for de hadde distansert seg fra hverdagslivet (Alvesson og Sköldberg 2009: 76). Husserl mente at vitenskapelig kunnskap kom fra konsentrerte studier av erfaringer ved hjelp av et reflekterende selv som oppdager erfaringens grunnleggende mening eller essens. Det er på denne måten at kunnskapen skapes i tenkningen (Postholm 2005: 42).

Ifølge filosofen Trond Jakobsen Gransmo er ”hermeneutikken vitenskapen om å forstå.” (Gransmo 1996: 136). Begrepet betyr *tolkningslære*, og sies å ha stammet fra gresk mytologi. Her hadde Hermes i oppgave som sendebud å oversette gudenes budskap til menneskene (Widerberg 2001: 24)¹². Dens utgangspunkt kom fra to sider, protestantenes analyse av bibelen og humanistenes studie av klassiske tekster (Alvesson og Sköldberg 2009: 92). Det er aktuelt å se på hermeneutikken som en del av vitenskapelige metode i moderne forskning. For min del er det åpenbart at undersøkelsen går i retning av å tolke informantens erfaringer og opplevelser. Det blir min oppgave som masterstudent å gi mening til de forskjellige samtalene som fant sted under intervjuene. Hvordan jeg tolker samtalen, krypterer det på papir og gir det mening er bestemt ut ifra mitt kognitive univers.

5.2 Kvalitativ forskningsmetode

Kvalitativ metode kan utspinne seg på flere måter. Det er mulig å observere informanter for å avdekke noen spesifikke fenomener som er av interesse for forskeren. En annen form utspinner seg på å analysere tekst og bilde. Her vil ikke forskeren studere eller interagere med levende vesener (Widerberg 2001: 16). Den tredje varianten, og som er en del av mitt empiriske arbeid er *intervju*. Selve intervjuet kan foregå på ulike måter. Psykologene Steinar Kvale og Svend Brinkmann nevner for eksempel datastøttede intervjuer (gjennom chatt eller telefon) (Kvale og Brinkmann 2009: 160-161). Jeg er på min side interessert i den nokså tradisjonelle måten å intervju på, og det er den direkte samtalen med informantene. Når intervju blir valgt som en kilde til vitenskapelig forskning er det mer en tradisjon enn

¹² Filosofen Mats Alvesson og Kaj Sköldberg hevder på den andre siden at hermeneutikken har sine røtter fra renessansen.

refleksjon hevder sosiologen Karin Widerberg (Widerberg 2001: 57). Jeg føler derfor at det er viktig å begrunne hvorfor mitt valg har landet på nettopp dette.

Dialog er en grunnleggende form for menneskelig samspill. Gjennom samtale stiller man spørsmål og svarer på spørsmål. Det er gjennom blant annet samtalen man lærere å kjenne folk og får vite noe om deres opplevelser, følelser, holdninger og verden de lever i. Samtale er på den andre siden ikke noe nytt fenomen. I oldtidens Hellas var dialog en sentral måte for Sokrates å tilegne seg filosofisk kunnskap. Dialog er ikke selve kjennetegnet på intervju. Å intervju personer kan foregå på ulike måter. Det kan være et sett av spørsmål hvor intervjuer spør konkret og direkte. Dialogen kan derfor bli mindre hvis intervjuet er mer forhåndsstrukturert. Personer som får spørsmål og må svare på en skala fra 1 til 10 er et eksempel på intervjuer hvor dialog er fraværende. Meningen med samtalen i en forskningssammenheng handler om å se verden fra intervjupersonens ståsted. Å få folks erfaringer og avdekke deres opplevelse av verden er et mål (Kvale og Brinkmann 2009: 19, 21, 27). Intervju er også nyttig fordi den ofte avdekker spesifikke problemer som ikke så lett kan bli funnet ved spørreskjemaserte undersøkelser (Rogers 2000: 34). Det hele er derfor essensen ved å møte informantene direkte og få svar på det man lurer på.

Intervju og dagligdagssamtale kan ofte blandes sammen. Person A spør person B på Rema 1000 om hvor potetsalaten ligger. Her blir det spurt og man får som oftest et svar tilbake. Ifølge Kvale og Brinkmann er forskningsintervjuet struktur lik den dagligdagssamtale, men det som skiller den er som regel en bestemt metode og spørreteknikk (Kvale og Brinkmann 2009: 43).

Intervju er basert på det som kalles for et asymmetrisk maktforhold mellom forsker og den som blir intervjuet. Dialogen under selve intervjuet er ikke åpen med fri dialog (ibid 2009: 52). Under forrige eksempel trakk jeg fram eksemplet fra dagligdagssamtalen, og den er som regel en toveisdialog. Man spør om hvor potetsalaten står, og man får et svar. Person B kan også spørre person A om hva slags potetsalat de vil ha. Person A må derfor svare tilbake.

Intervju er derfor, etter min mening, den beste måten å komme nært inn på informantene. Dette er av flere grunner, men jeg peker på to faktorer som kan virke hemmende hvis jeg hadde valgt for eksempel spørreskjema.

Det ene handler om informantene kan *lese* og *skrive*. Veldig mange har problemer i mer eller mindre grad å lese og skrive på norsk. De har kanskje ikke problemer med å kommunisere

med andre verbalt på norsk, mens det å fylle ut og svare på spørsmål vil være en tøffere oppgave. Å ha vanskeligheter med å forstå spørsmålene knyttet til et spørreskjema er ikke uvanlig. For det andre er det viktig å påpeke at den muntlige samtalen er en mye utbredt form for kommunikasjon i det kurdiske samfunnet. Det hadde vært mulig å gi noen av informantene spørreskjema på deres morsmål (kurdisk), men språkproblemene hadde fortsatt ikke vært løst. Det hadde også vært tids og ressurskrevende. Jeg konkluderer derfor med at kvalitativ metode er den beste veien å gå for å svare på problemstillingen. På den andre siden, som nevnt tidligere, har problemstillingen mye å si for hvilken metode man velger å bruke. Hvis problemstillingen hadde vært formulert annerledes ville kanskje en kvantitativ tilnærming vært mer hensiktsmessig.

Ut i fra problemstillingen ble det valgt halvstrukturert intervju for å samle inn informasjon. Denne intervjuformen blir på engelsk kalt *semi-structured*. Den anvendes når forskeren på forhånd vet spørsmålene, men ikke kan forutsi svarene. Intervjuformen åpner opp for informantene til å være fri i den grad de kan forklare en situasjon med egne ord (More og Field 1995: 94). Dette innebærer først og fremst at informantene muligens bruker mer tid på å svare på spørsmålene. Spørsmålene som stilles er korte og trenger ikke å være så presise som mulig. Av den grunn kan oppfølgende spørsmål bli stilt hvis det er nødvendig.

5.3 Etiske problemer, utvelging og gjennomføring

Det er ofte en rekke etiske spørsmål som forskeren må forholde seg til når han intervjuer mennesker. De etiske utfordringene er blant annet konfidensialitet, samtykke og de spørsmål man stiller (Mason 2002: 79). Jeg forholdt meg til de etiske retningslinjene gitt av den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). Jeg søkte først om godkjenning fra Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste (NSD). Jeg hadde på forhånd skrevet to informasjonsskriv om oppgavens formål. De ble skrevet på norsk, men var også oversatt til kurdisk-sorani. Alle informantene ble kontaktet via kurdernetverket i Oslo og Akershus. I tillegg gikk jeg direkte til enkelte av dem med informasjonsskrivet under ulike

type arrangementer og fortalte dem om prosjektet. Responsen var stor blant dem som ble spurt, men det var lettere å få tak i menn enn kvinner.

Mine kriterier for utvelgelse av kvalifiserte kandidater baserte seg på alder (over 24 år), etnisitet (kurder-iraner) og antall år bosatt i Norge (mer enn 5 år). Ettersom kurdere i Oslo og Akershus har kontakt med hverandre gjennom partipolitiske møter, fester og ulike type aktiviteter, ble det mulig for meg å raskt finne de aktuelle kandidatene.

Noen av intervjuene foregikk individuelt, andre i grupper. Gruppeintervjuene var med ektepar, men det hendt at jeg måtte intervjuer ektefeller hver for seg da den ene ektefellen ikke kunne delta. Grunnen til at noen ble intervjuet i grupper er vanskelighetene med å intervjuer gifte kvinner individuelt¹³.

Det var informantene selv som bestemte tid og sted for intervjuet. De fant derfor sted hjemme hos dem. Lengden på intervjuene varierte alt ettersom hvor fornøyd jeg var med svarene, men som regel tok det én til en og en halv time. Jeg brukte digital opptaker for å få med hva som ble sagt for så å transkribere det senere. Bruk av digital opptaker har sine positive og negative sider. Det positive går blant annet ut på at man får med seg alt som sies. Man slipper derfor å notere ned eller prøve å huske hva som ble sagt på et senere tidspunkt. Det negative er at den tar opp stemmen til informanten. Det kan føre til en begrensning på hva vedkommende vil si (Weiss 1994: 53). Selv om jeg ikke tolket bruk av lydopptaker som negativt, fikk jeg en gang et spørsmål ”har jeg lov til å si dette?”. Det han sa før han stilte meg spørsmålet var ikke spesielt personlig sensitivt, men heller om det er lov å si visse ting under intervjuet. Jeg forsikret derfor han om at han er fri til å si hva som helst, men også at jeg har taushetsplikt¹⁴.

Før jeg begynte å intervjuer informantene valgte jeg å prøveintervjuer en kurder med omtrent samme bakgrunn som informantene. Prøveintervjuet fikk meg til å tenke over hvordan jeg skulle konfrontere informantene med alle de spørsmålene som jeg hadde lagd. Jeg fant raskt ut at det er blir vanskelig å stille informantene direkte spørsmål og vente på å få et svar fra

¹³ På grunn av kulturforskjellene. Hvis jeg hadde spurt gifte kvinner om et individuelt intervju, hadde sannsynligvis svaret vært positivt, men jeg mener at dialogen ikke hadde vært like naturlig selv om jeg ikke stilte sensitive spørsmål.

¹⁴ Informanten hadde fått utfyllende informasjon angående konfidensialitet og frihet til å si hva som helst før intervjuet.

dem. Den beste måten for å få en god flyt i samtalen var å gjøre den så naturlig som mulig. Av den grunn unngikk jeg ledende spørsmål der man ber om enten ja eller nei som svar.

Det fører med seg en rekke problemer å intervjuere personer med en annen kultur enn intervjueren. Kulturforskjellene gjelder normer for samspill med ukjente mennesker. Dette kan være alt fra direktehet og spørreformer (Kvale og Brinkmann 2009: 156). I den kurdiske kulturen er det for eksempel visse regler for hvordan man hilser, sitter og snakker. Å ikke ha bakgrunnskunnskap til deres kultur vil derfor vært en stor svakhet, og spesielt hvis man ikke behersket deres språk. Jeg har den fordel av at jeg har samme bakgrunn som informantene. Kjennskap til kulturen, tradisjonene og språket ga meg visse fordeler når jeg møtte informantene. Det var ingen språkbarriere mellom oss. Jeg prøvde å opptre på den korrekte og høflige måten som kurdere forventer når man blir snakket til. Dette innebærer blant annet å svare når man blir snakket til, nikke med hodet og fokusere blikket mot personen¹⁵. Jeg prøvde også å unngå å påvirke informantene gjennom denne samhandlingen. Intervjuene er likevel ikke problemfrie. Noen av informantene har for eksempel aldri blitt intervjuet om de utfordringene som berøres av min problemstilling. Jeg kjenner til det kurdiske miljøet i Oslo, men det må understrekes at det ikke er en homogen gruppe. Av elleve informanter som ble intervjuet kjente jeg fire av dem noenlunde. Disse er informant 1, 2, 10 og 11. I den grad jeg kan si at jeg kjenner dem er at jeg har besøkt dem tidligere (og de meg). Jeg visste hva de holder på med, deres sivilstatus og hvor lenge de har bodd i Norge. Resten av informantene hadde jeg hørt om gjennom andre kontakter, men jeg hadde et ikke-personlig forhold til dem.

En ulempe ved kvalitativ forskning er faren for å stemple enkeltmennesker eller grupper. Faren kan være stor hvis informantene er sosialt synlige (Dalen 2004: 21). Kurdere i Norge er bare en av mange minoriteter. Selv om de ikke nødvendigvis er en homogen gruppe med samme verdier, politisk ståsted og tradisjoner, kan en fremmed lett komme til å skjære alle over en kam.

I fenomenologiske studier har forskerens evne til å behandle og tolke data stor betydning for kvaliteten (Postholm 2005: 136). Forskeren er derfor det viktigste instrumentet for prosjektet. Ellers finnes det ikke noen konkrete retningslinjer for fenomenologiske studier, selv om intervju er en av de vanligste formene for datainnsamling. Som forsker må man bestrebe seg

¹⁵ Jeg prøvde å opptre på den måten kurdere forventer andre kurdere skal opptre på. Når jeg fikk svar tilbake sa jeg ikke ”mmm” eller ”ja”, men heller ”bale”, som betyr ja på norsk, men her viser man respekt og er samtidig hyggelig.

på ikke å påvirke deltakerne, slik at deltakernes autentiske opplevelser kommer frem. I tillegg må forskeren være åpen for at deltakerne kan bringe uventede temaer inn i samtalen (Postholm 2005: 137).

5.4 Transkribering og intervjuanalyse

Informantene snakket kurdisk under intervjuet og jeg måtte senere få ned deres ord på papiret. Selv om jeg behersker kurdisk flytende, er det likevel utfordrende å oversette til norsk. Å få informantens ord på papiret var krevende, også tidsmessig. Transkribering er ingen perfekt metode for å gjenhente informantens tale, men det er en fin måte for at forskeren vil huske alt som er blitt sagt. Transkripsjon er egnet for å gjøre det lettere når man skal analysere dataene (Kvale og Brinkmann 2009: 188). Denne metoden har derimot en del begrensninger. Kroppsspråk blir for eksempel ikke registrert og intervjusamtaler kan bli transkribert noe forskjellig av to ulike forskere (Kvale og Brinkmann 2009: 192). Det finnes heller ikke en ene korrekt form for transkripsjon. I følge Kvale og Brinkmann kan det være bedre å stille spørsmålet: ”Hva er nyttig transkripsjon for min forskning?” (Kvale og Brinkmann 2009: 194). Jeg valgte for det første å transkribere de muntlige samtalene til norsk. Dette ble gjort fordi det skulle bli lettere for meg når jeg skulle analysere stoffet. For det andre valgte jeg å registrere lyder som ”uhh” og ”mmm”.

5.4.1 Validitet og reliabilitet

Om vi kan stole på de funnene under den empiriske delen av oppgaven eller ikke er et relevant spørsmål innenfor den vitenskapelige tradisjonen. *Reliabilitet* og *validitet* er to sentrale begreper i kvantitativ forskning. Disse begrepene er å finne i naturvitenskaplige tenkemåte men synes å være mindre brukt i kvalitativ forskning. Imidlertid hevder Dalen at

også kvalitativ forskning bør behandle spørsmål som reliabilitet og validitet, men at det bør brukes en annen terminologi (Dalen 2004: 102-103).

Reliabilitet handler om å produsere de samme resultatene uavhengig av hvordan, når og hvor studiet foregår. Ifølge Immy Holloway må ikke begrepet sees på som absolutistisk. Fordi forskeren er hovedinstrumentet i prosjektet, vil konsistens være vanskelig å oppnå (Holloway 1997: 136, 137). Reliabilitets styrke varierer med intervjumetode, hvorav strukturert intervju blir ansett som den mest sikre formen (Kaplan og Saccuzzo 2009: 226). Under semi-strukturert intervju vil dens styrke variere fordi de samme spørsmålene ikke nødvendigvis trenger å bli stilt på nytt og fordi spørsmålene kan bli stilt forskjellig. Intervjueren er hovedinstrumentet og det er han som bestemmer hvordan han skal gjennomføre den. Det trenger ikke nødvendigvis å være en fordel å gå utenom en fast praksis hvis ikke intervjusituasjonen tilsier noe annet. Oppgavens reliabilitet ble sikret gjennom flere ledd, og det viktigste var at de samme spørsmålene ble stilt til alle informantene. Dessuten ble alt tatt opp på bånd og kategorisert hver for seg¹⁶

Når det gjelder *validitet* påpeker Kvale og Brinkmann at det ikke er forbeholdt en bestemt del av forskningsprosessen, men gjelder det hele (Kvale og Brinkmann 2009: 253). Det har vært forskjellige meninger om hvorvidt man skal bruke de samme validitetskriteriene også i kvalitativ forskning som i kvantitativ forskning. Johnson Burke og Larry Christensen hevder at man ikke skal forlate validitetskriteriene, men heller tilpasse anvendelsen til kvalitativ forskning (Burke og Christensen 2012: 264). Intervjuvaliditet handler om hvor godt intervjuet målte det den hadde planlagt å måle (Trull 2005: 163). En viktig potensiell trussel mot validitet er forskeren selv (researcher bias). Forskeren kan ha egne meninger, tanker og forventinger knyttet til prosjektet. Han kan derfor komme til å verifisere dataene slik at de stemmer med hans egen tankeverden. En måte å løse dette problemet på er at forskeren tenker kritisk over egne vurderinger og tanker rundt selve prosjektet. Refleksivitet, altså selvrefleksjon, vil få forskeren til å bli mer klar over egne fordommer knyttet til prosjektet (Burke og Christensen 2012: 265). *Deskriptiv validitet* (Descriptive validity) handler om gyldigheten til dataene. Ble det registrert som skulle registreres? Ble det forsket på det som skulle forskes på? Hørte forskeren riktig? (Johnson og Christensen 2012: 265). Dette ble ivaretatt gjennom digitalopptaker siden jeg var interessert i stemmene til informantene. *Tolkningsvaliditet* (interpretive validity) handler om hvor presist forskeren klarer å tolke

¹⁶ Det er ikke mulig å oppnå fullstendig reliabilitet, men heller sterk eller svak.

meningene til informantene. Dette er et viktig punkt siden det handler om å forstå informantenes livsverden (Bruke og Christensen 2012: 265). Jeg mener at jeg har klart dette på en god måte blant annet på grunn av min kjennskap til den kurdiske kulturen. *Teoretisk validitet* (Theoretical validity) handler om i hvor stor grad den teoretiske delen av prosjektet er i samsvar med den empiriske (Bruke og Christensen 2012: 267). Oppgaven er delt i en teoretisk og en empirisk del. Teorien legger vekt på sosialisering og da spesielt (resosialisering). Dette ble derfor ivaretatt gjennom de spørsmålene som ble stilt overfor informantene. *Generalisering* handler om å overføre (generalisere) funnene til andre personer, tider og settinger. I kvalitativ forskning er antall informanter lite sammenlignet med kvantitativ forskning.

6. Kapittel 6: Presentasjon av data

6.1 Innledning til intervjuene

Dette kan være en av de første studiene av voksne kurder-iranere i Norge. Dette kapittelet vil derfor synliggjøre informantenes egne stemmer. Postholm (2005: 137) mener at informantenes stemmer må løftes frem i fenomenologiske studier. Et etisk hensyn er å holde informantenes identitet hemmelig. Et alternativ var å gi informantene et pseudonavn, slik at deres opprinnelige navn ble erstattet med et annet. I denne avhandlingen blir de av praktiske grunner identifisert ved tall istedenfor navn. Etter min mening ville det vært vanskelig å kurdere pseudonavn fordi disse måtte i så fall ha vært kurdiske navn, og disse kunne vært vanskelig for norskspråklige lesere å huske når samme informant gjentatte ganger blir sitert på ulike steder i kapittelet.

Intervjuene foregikk på kurdisk. Det var en fordel for meg fordi jeg behersket språket, og lettere for informantene fordi det var deres eget morsmål. Ingen av informantene brukte norsk. Det hendte enkelte ganger at de brukte norske ord men som regel forgikk hele intervjusamtalen på kurdisk-sorani¹⁷. Når jeg så transkriberte intervjuopptakene, oversatte jeg fra kurdisk til norsk.

Det ble intervjuet elleve informanter og samtalene var langvarige og interessante. Jeg har ikke sitert alle informantenes stemmer for alle tema, men valgte å være selektiv. Dette var for meg pragmatisk begrunnet, selv om jeg unngikk bevisst å sitere utsagn fra enkelte informanter for at disse skulle passe inn i mine egne forventinger. Jeg hadde mine egne kriterier for å fremheve stemmene til enkelte av informantene. Siden kvinnene var en minoritet blant informantene valgte jeg å fremheve deres stemmer så mye som mulig. Det andre kriteriet var å få frem variasjonen i stemmene til informantene. Jeg ønsket å sitere så mange som mulig, men på grunn av plassmangel og lite tid var jeg ofte nødt til å håndplukke enkelte. Enkelte ganger skjedde dette tilfeldig, andre ganger mindre tilfeldig.

¹⁷ Kurdisk dialekt, brukes for det meste i den irakiske og iranske delen av Kurdistan. Se nærmere på kapittel 3 om kurdisk språk.

I kapittelets første del vil jeg gi en generell beskrivelse av informantenes utfordringer og tilpasningsproblemer i Norge. Det ble stilt spørsmål som kan kobles opp mot problemstillingen. I andre del vil jeg gi en kort oppsummering av intervjurundene med informantene. Til slutt vil jeg legge fram en analytisk beskrivelse av mine funn. Dette kobles opp mot sentrale teorier om *Gemeinschaft* og *Gesellschaft*. Jeg har valgt disse to begrepene fordi de har forklaringskraft for informantenes utsagn.

6.2 Presentasjon av informantene

Informantene har forskjellig alder, utdanning, sivilstatus og partimedlemskap. Det majoriteten har til felles er at de kom til Norge i voksen alder (over 24 år) og at de kom som flyktninger og asylsøkere¹⁸. Jeg har ikke språk-testet informantene. Det eneste inntrykket jeg har fått av hvor godt de behersker norsk er gjennom deres egne vurderinger. Det samme gjelder deres morsmål, og de øvrige språkene som de behersker. De åtte første informantene jeg presenterer er menn, deretter kommer kvinnene.

Informant 1. Er trettitre år gammel og gift. Kom til Norge i 2005 som flyktning fra Tyrkia. Han har gått på skole i hjemlandet og har en bachelor grad i matematikk. Kan kurdisk og persisk, og er god i norsk og tyrkisk. For øyeblikket studerer han på universitet i Oslo og har tenkt å ta mastergrad. Kona har høyere utdanning fra hjemlandet, men jobber nå i en dagligvarebutikk. Informanten har arbeidet noe svart tidligere, men arbeider for øyeblikket som vikarlærer.

Informant 2. Er familiemann med kone og to barn. Han er 45 år gammel og har bodd i Norge siden 1997. I Kurdistan gikk han på skole fram til ungdomsskolen, og han kan kurdisk og persisk. Informanten ble *peshmerge* soldat fra han var 15 år gammel for KDP-I. Han er ikke fysisk skadet men er noe svaksynt i tillegg til at han i stor grad er preget av krigsårene. Norskspråket er godt nok til at han kan kommunisere. Informanten har skiftet arbeidssted

¹⁸ Noen kom etter min egen vurdering av økonomiske grunner og for å få et bedre liv i vesten. Informant 8 var den eneste som kom til Norge gjennom det som kalles for familiejenforening.

flere ganger av diverse årsaker, men har nå fått seg fast jobb gjennom NAV.

Informant 3. Førtiseks år gammel, er gift og har to barn. Han har sittet fire år i fengsel i Kurdistan på grunn av mistanke om politisk aktivitet. I frykt for å bli fengslet på nytt flyktet han fra landet. Han kom som kvoteflyktning fra Tyrkia til Norge i 1991. Informanten kan kurdisk, persisk, tyrkisk, norsk og noe engelsk. Han har ikke høyere utdanning, men gikk noen år på skole før revolusjonen i Iran i 1979. I Norge har han arbeidet de siste syv årene som tolk og oversetter.

Informant 4. Førtiseks år gammel, har to barn og er skilt. I Kurdistan gikk han på skole fram til videregående, men uten å fullføre. Han ble *peshmerge* soldat i ung alder og deltok ofte i kamphandlinger. I 1997 kom han alene til Norge som kvoteflyktning. Kan kurdisk, persisk, noe tyrkisk og arabisk, men er også god i norsk. Han bor alene, men barna besøker ham ofte. Han har giftet seg på nytt og prøver nå å få sin nye kone fra Kurdistan til Norge. Han er ikke fysisk skadet, men har fått operert beinet to ganger etter skade på jobb. Han arbeider 50 prosent for øyeblikket, men forventer å få fast stilling fra høst 2011.

Informant 5. Trettiseks år gammel, har et barn og har vært skilt siden 2008. Han kom til Norge i 2001 fra Tyrkia som kvoteflyktning. I hjemlandet (Iran) var han politisk aktiv sammen med andre studenter på universitetet. Han holdt på med sin bachelorgrad i fysikk da han ble fengslet av det iranske regimet i tre måneder. Han flyktet fra hjemlandet etter at han hadde blitt løslatt fra fengslet. Kan kurdisk, persisk og godt norsk i tillegg til noe tyrkisk. I Norge har han gått på høyskole og arbeider nå deltid på to arbeidsplasser. Han ble noe psykisk torturert i fengslet, men hevder at skilsmissen i Norge også har påvirket han.

Informant 6. Femtien år gammel, har to barn og er gift. Han har bodd sammen med sin familie i Norge siden 2004 og har nylig fått godkjent sin asylsøknad. Han er veldig svak i norsk og har ikke gått på norskkurs. Han har noe høyere utdanning fra hjemlandet, og kan kurdisk, persisk og noe tyrkisk. Informanten har ikke vært medlem i noen politiske opposisjonsgrupper i hjemlandet, men erkjenner at han støtter KDP. I Norge har han arbeidet en del svart på grunn av at han ikke har hatt arbeidstillatelse. Han er noe fysisk skadet gjennom tidligere arbeid, men ikke alvorlig.

Informant 7. Han er førti år gammel, har to barn og er gift. Han gikk på skole i hjemlandet, men fullførte ikke siste året på videregående siden han ble fengslet. Fra han var 16 år ble han politisk aktiv i KDP-I, og på grunn av dette ble han sittende i fengsel i 3 år. Han flyktet til

Tyrkia, men fikk ikke sin sak godkjent gjennom FN og bestemte å flykte alene til Norge. Han kom til Norge i 1992 og giftet seg i 1997. Kona er fra hjemlandet. Han kan flere språk: kurdisk, persisk, tyrkisk, engelsk og tysk. Han har arbeidet to steder fast i 10 år men fikk for to år siden problemer med ryggen fra den siste jobben og er nå arbeidsledig.

Informant 8. Hun er førti år gammel, gift med informant 7 og har to barn. Har fullført videregående skole i hjemlandet og ønsket å gå på universitet, men fikk problemer med å komme inn på grunn av at onkelen var *peshmerge* soldat. Hun kom til Norge i 1997 som 27 åring da hun giftet seg med sin mann. Hun behersker kurdisk, persisk og norsk. Informanten har arbeidet tidligere i barnehage og skole, men er nå arbeidsledig. I de siste årene har hun vært deprimert og sliter noe psykisk.

Informant 9. Trettiår gammel, gift og har to barn. Han gikk på universitetet i hjemlandet, studerte regnskap og lærerutdanning. På grunn av politisk aktivitet for KDP ble han i en alder av 21 tatt av iransk etterretning og dømt til 10 års fengsel, men ble sluppet fri etter 5 år. Han kan kurdisk, persisk, norsk og noe engelsk. Han flyktet til Tyrkia og kom via FN til Norge i 2002. Informanten har studert og fullført regnskap utdanning i Norge, men har ikke fått relevant jobb og arbeider som lagermedarbeider.

Informant 10. Trettitre år gammel, gift med informant 1 og har ingen barn. Hun har fullført regnskapsutdanning på universitetet i hjemlandet. Kom til Norge sammen med sin mann i 2005. Informanten kan kurdisk (ikke skriftlig), persisk, norsk og noe arabisk. Hun ønsker en relevant jobb, men arbeider som deltidsansatt i en dagligvarebutikk.

Informant 11. Er 40 år gammel, gift med informant 2 og har to barn. Hun kommer opprinnelig fra Kurdistan-Iran, men vokste opp i Kurdistan-Irak på grunn av familiens aktive engasjement i KDP. Hun gikk på skole i Kurdistan-Irak, men fullførte bare til 6. klasse. Hun kan kurdisk, norsk, noe persisk, tyrkisk, og engelsk. Hun kom sammen med sin ektemann til Norge i 1997. Hun har ikke noen direkte fysiske skader fra Kurdistan, men har vondt i ryggen og sliter litt med angst og traumer. Hun arbeidet i en kort periode på en kantine, men sluttet på grunn av smerter i ryggen. Informanten går på voksenopplæring for å få generell studiekompetanse og ønsker å ta høyere utdanning.

6.3 Hvorfor innvandre?

Informantene hadde mange forskjellige historier om hvorfor de valgte å flykte og ulike motiver for å innvandre til vesten. Majoriteten av dem utvandret på grunn av forfølgelse fra det iranske regimet. Minst to informanter som kom til Norge ut fra økonomiske interesser og elendige kår i hjemlandet. Et annet funn var at akademikere og partipolitiske engasjerte ikke på forhånd hadde noen plan om at de skulle bosette seg i Norge. Dette har noe med hvordan, hvor og på hvilken måte man søker om beskyttelse. For personer som flyktet til Tyrkia (transittlandet) og henvendte seg til FN, var det opp til mottakerlandet å godkjenne deres søknad. Noen havnet derfor i USA, og Australia, mens andre havnet i Europa.

To informanter valgte å innvandre til vesten av økonomiske grunner. Informant 6 (slik jeg tolker det) bestemte seg for å innvandre til Norge og var motivert ut i fra økonomiske årsaker og et bedre liv i Norge: *”Jeg kan ikke si at jeg var politisk aktiv, men vi [familien] støttet de kurdiske partiene...Livet i Iran var dessuten ikke godt, jeg tenkte mye på det, helt til jeg bestemte meg for å flykte fra hjemlandet. Det var flere grunner til det, deriblant et bedre liv for mine barn og et liv med frihet”*. Informanten fortalte at han ikke var politisk aktiv og hadde heller ikke gjort noe som kunne ha ført til at han ville blitt forfulgt. Han følte at livet i Kurdistan var uholdbart vanskelig. Under intervjuet opplevde jeg det som at han var ute etter å finne lykken i Norge fordi han ikke kunne finne den i hjemlandet. Han hadde egentlig planer om å innvandre til Canada, men lyktes ikke. Av den grunn falt valget på Norge. Hvorfor han hadde satset på Canada er uvisst, jobbmuligheter kan være grunnen. Når det derimot var vanskelig å reise over Atlanteren, ble neste steg Norge. Det skal heller ikke sees bort i fra at hovedårsaken til å emigrere kan ha vært, som hos informant 6, jakt på økonomisklykke. Tidligere hadde informant bodd og arbeidet i flere land i Europa, men han kom til slutt til Norge. I boken *Immigration and acculturation* skriver Salman Akhtar at penger kan være en av hovedårsakene til at personer velger å emigrere. Det er drømmen om økonomisk lykke som gjør at mange velger å emigrere til land som USA, Canada og Vest-Europa (Akhtar 2011: 49). Det kan også være andre skjulte motiver for å flykte fra hjemlandet, men bedre økonomiske muligheter er som regel av stor betydning.

Informant 5 var politisk aktiv og kritiker av det iranske regimet. Han ble derfor fengslet i tre år. Det er vanlig at politisk aktive blir trakassert og forfulgt selv om de har sonet sin dom. Han

fryktet derfor for sitt liv og bestemte seg for å flykte fra Kurdistan. Da han var i Tyrkia, visste han ikke hvor han skulle havne. Ifølge han selv, var det bare flaks at han havnet i Norge:

”Når FN hadde godkjent meg [i Tyrkia], kom det noen fra det norske UD for å intervju meg....Jeg var derimot glad for å komme til Norge...Fordi jeg hadde hørt om mange gode erfaringer og opplevelser av andre som bodde der...Jeg visste også noe om Norge fra før, siden vi hadde hatt om det på skolen...”

To av kvinnene som jeg intervjuet kom til Norge sammen med sin familie, mens informant 8 var den eneste som kom til landet gjennom familiegjenforening. De to førstnevnte (informant 10 og 11) kom sammen med sine ektefeller. Jeg var interessert i hvilke tanker informant 8 hadde om Norge før hun kom til landet. Hun sa: *”Jeg fikk vite alt fra mannen min...Han fortalte det til meg på telefon...Han sa det er veldig kaldt, du føler deg fremmed, du er mye alene...Og at du får det kanskje tøft her...Og alt han sa stemte, det var slik jeg også opplevde det da jeg selv kom hit.”* Hun forteller videre at hun ønsket å komme til vesten, men at det ikke var slik hun hadde forventet. Hun uttrykker stadig i samtalen at å bo her i Norge var og er ganske vanskelig. Hun sa videre at: *”Jeg hadde ønske om å komme hit, men jeg opplevde vesten som en drøm...Du vet slik man ser på tv...at alt er så vakkert og fint, men jeg visste ikke at jeg faktisk skulle bo her og at livet i Norge ville arte seg slik som det har gjort”*.

Ensomhet er en ny erfaring for informantene når de bosetter seg i Norge. Siden storfamilien ikke lenger er fysisk nær, vil de måtte håndtere mye av sine hverdagslige utfordringer uten støtte fra den. Ektemannens beskrivelse av Norge er mye av det informantene føler og deler.

6.3.1 Kunnskaper om Norge

Noen av informantene hadde forhåndskunnskaper om Norge, mens andre ikke hadde det.

Informant 1: *”Jeg hadde mye kunnskaper om Norge, spesielt fordi jeg likte fotball. Jeg visste godt hvem Ole Gunnar Solskjær og Thor Andre Flo var. Vi visste ikke hvordan vi skulle uttale navnet, så vi sa ofte Olae Gunnarr Sorlskjæær [gebrokkent norsk]...ehhh..Jeg kjente dem godt...Og jeg visste at Norge er på toppen av Europa, veldig langt nord.* Informant 2 sa: *”Jeg hadde lært om Norge på skolen...Også fortellinger fra andre kurdere som bodde i Norge før*

meg...Jeg visste at Norge hadde en konge, masse fisk, olje, tre og at det var kaldt". Informant 4 sa også at han hadde lært om Norge på skolen i hjemlandet. Han sa: "Vi lærte mest om Norge fra bøker og i geografitimene...Det ble sagt at Norge er et lite land i Skandinavia...At det er kaldt, og at det alltid er mørkt. Det var stort sett slike faktaopplysninger vi lærte".

Informantenes forhåndskunnskaper om Norge var stort sett preget av generelle faktaopplysninger. Alle hadde *noe* kunnskap om landet, hvor det meste gikk ut på historie, geografi og klima. At Norge var et trygt og fritt land var også for alle informantene en del av bakgrunnskunnskapen. Denne informasjonen kom gjerne gjennom andre kanaler som for eksempel venner og bekjente. Informantene hadde lært om Norge og Norden på en eller annen måte. Noen av dem hadde for eksempel mange positive forventinger til landet, og ofte var disse forventingene størst hos dem som innvandret frivillig.

Informant 8 hadde ikke forventet at hun skulle bo permanent i Norge. Hun så på sin tilværelse som en som pendler mellom Norge og Kurdistan. Hun uttrykte flere ganger at hun til slutt ville tilbringe mesteparten av sitt liv i hjemlandet. Det som hindrer henne nå er at deres barn er blitt født og oppvokst i Norge. Ifølge henne: *"Barna klarer ikke å holde ut to sekunder i Kurdistan"*. Dette har noe med sosialisering å gjøre. Hjemme er ofte best og for deres barn er Norge deres hjem. For barna vil hjemlandets språk, kultur, normer og verdier være vanskelig.

6.4 Språkutfordringer

- "Språk er nøkkelen til alle dører" informant 3

6.4.1 Hvorfor er norsk viktig og hvordan gikk det på norskkurs?

Alle var enige om at norsk er viktig å kunne for å leve godt i Norge. Da jeg spurte om hvorfor det er viktig å kunne norsk, fikk jeg følgende respons av informant 2: *"fordi du bor her, fordi du trenger det, og fordi du da ikke er avhengig av at andre hjelper deg. Du kan ikke alltid*

spørre en venn eller bekjent om å hjelpe deg med det ene eller det andre..". Informant 1 sa: *"Fordi jeg studerer...Det er også nødvendig for å få kontakt med folket og samfunnet...Hvis jeg ikke hadde lært språket, kunne jeg ikke gått på universitetet"*. På den andre siden mente de fleste at det krever både tid, motivasjon og ressurser å lære språket. Denne avhengighetssituasjonen kom flere ganger opp under mine samtaler med informantene. Å være avhengig betyr for informantene at de ikke kan stå på egne bein. Kanskje har de problemer med å være selvstendig?

Alle informantene har gått på norskkurs, bortsett fra informant 6 fordi han ikke hadde rett til det (ikke godkjent asylsøknad). De hadde ulike meninger om norskkurset. Videre sa de aller fleste at deres norskkunnskaper ikke er på topp, men at de håpet å stadig lære mer. Når jeg spurte informant 4 om hvordan det gikk på norskkurset og hva som var vanskeligst, sa han at språket var veldig vanskelig. Lærerne prøvde sitt beste for å hjelpe dem. Han sa: *"Siden vi bodde på fjellet i 15-16 år [på grunn av krig], var vi borte fra både skole, skriving og lesing. Det vi leste en gang i blant var sjangrer som romaner og historier om revolusjonene rundt om i verden...men da vi kom hit, ble vi møtt med et språk som var veldig vanskelig å lære...alfabetet og ordlyder som kj, skje, og ky var for eksempel spesielt vanskelige...Jeg husker at læreren prøvde sitt beste for å få oss til å forstå. Når hun skulle forklare oss hva katt var, lagde hun lyder som en katt og viste oss bilder"*. På den andre siden mente informant 11 at det ikke var vanskelig på norskkurs og det fantes flere grunner til dette. For det første sier hun at læreren tok det veldig rolig. For det andre ble ikke elevene stresset eller presset av læreren. Kurset foregikk tre dager i uken og noen timer om dagen. For det tredje hadde klassen også en del analfabeter og det ble derfor lettere å følge med undervisningen.

To av informantene var ikke fornøyd med hvordan de var blitt plassert på norskkurset. Ifølge dem hadde de blitt plassert i en svak språkgruppe hvor de bare lærte elementær norsk. Det virket for meg som om de så på seg selv som flinkere og bedre rustet enn flere av de andre som gikk på norskkurset. De var opptatt av at de hadde blitt plassert feil og at det ikke var hyggelig å havne i samme klasse som de andre svakstilte. Dette varte noen måneder før de ble plassert i riktig gruppe i følge informantene. Informant 2 sa: *"De som var flinke og de som ikke var det ble plassert i samme gruppe. De hadde for eksempel plassert en dame fra (...) i samme gruppe som oss, og hun kunne ikke sitt eget språk engang. Etter noen måneder fortalte de meg at du har lært en del fra hjemlandet og du må derfor flyttes over til en annen gruppe/klasse"*.

Informant 5 hadde følgende å si om samme tema: *”De satte meg i en ’alfagruppe’...en gruppe som besto av analfabeter. De var på det nivået hvor de lærte det norske alfabetet. Dette varte i noen måneder for meg, noe som førte til at verdifull tid ble kastet bort...Under kurset fortalte min lærer meg at jeg skulle prate med min nabo for å forbedre språket mitt, men jeg traff dem ikke på to år”*. Informanten mente at folk i Norge var kalde mot hverandre og at man knapt traff sine egne naboer. Han virket frustrert fordi han ikke visste at Norge skulle være så ulikt hans eget samfunn. Det gjelder ikke bare klimaet, men også kommunikasjonen mellom individene. I det nye samfunnet blir man vant med å se fremmede hver dag.

De informantene som ikke var fornøyd med gruppeplasseringen i norskundervisningen, mente at det var skolen sin skyld at de hadde blitt plassert i den bestemte gruppen. Selv om de var misfornøyd, gjorde informantene ikke noe med det. Det virker som om at de var redde for å ta kontakt og si ifra. Spørsmålet om hvordan de taklet denne utfordringen kan sees på fra flere synsvinkler. Siden de var nye i landet, var kjennskapen til lover og regler ikke den beste. De hadde også vansker med å uttrykke seg. For det andre har lærere i hjemlandet mye mer autoritet enn her i Norge. Man må respektere, og høre på dem. Egne meninger og vurderinger i klassen skal derfor ikke forekomme.

6.4.2 Møte med norskspråket og dets utfordringer

Noen av informantene, som for eksempel informant 3, brukte ordet *vi* istedenfor *jeg* når de pratet om vanskelighetene med norskspråket. Informant 3 mente at norsk som språk generelt er vanskelig å lære, men at kurdere er vant med å lære vanskelige språk. På den andre siden hevdet han at han opplevde norskspråket som totalt annerledes fra de andre språkene som de tidligere hadde lært (persisk, tyrkisk og engelsk). Dessuten var norskkurset ment å lære deg de grunnleggende ferdighetene som ord og uttrykk for å klare seg i det norske samfunnet. Den beste veien å gå for å forbedre språket er å bruke det muntlig og ha kontakt med etnisk norske. Informant 6 hadde en litt annen innvending om samme tema. Han sa at voksne kurdere ikke har like stor kapasitet som den yngre generasjonen for å lære. Han sa: *”For oss har vår alder passert det punktet hvor vi kan lære språk på den måten...Vi prøver å lære, men*

med det språket kan vi bare løse noen dagligdagse problemer". Han mente at det beste de kan gjøre er selv å løse dagliglivets problemer. På grunn av tid, alder og stress har han heller ikke nok energi til å lære mer norsk. Det er verdt å legge merke til to ting ved denne samtalen. For det første bruker han i likhet med informant 3 ordet *vi*. Dette tyder på at han mener andre på hans alder og med samme bakgrunn er i samme situasjon. For det andre nevner han at alder er veldig viktig for språklæring, og at det er grense for hvor sent i livet man kan lære et nytt språk på en god måte. Men *hvor* gammel man må være for å mestre språk, som i dette tilfellet er norsk, kommer ikke frem. Han kom inn på hvilken betydning alder har når man skal beherske et språk. Her viste han til sine barn, og sa: *"De som kommer hit når de er unge...(..) for eksempel sønnen min, så merker ikke nordmenn at han har lært seg språket på bare 5-6 år...De tror heller at sønnen min har vært her i 20 år, så flink er han"*.

Når jeg spurte informant 10 om det samme sa hun: *"Jeg tenker noen ganger på hvor bra situasjonen min ville vært hvis jeg hadde vært her som barn(..)..Det er litt vanskelig...Hvis et barn er oppvokst her, går det mye lettere fremover...hvis han kan flytende norsk"*. Hun la til at livet kanskje hadde vært lettere i Norge hvis norsken hennes hadde vært flytende. Hun snakket senere om arbeidsplassen sin. Siden hun ikke har vokst opp i Norge, skjønner hun ikke alle ord og uttrykk, noe som hindrer følelsen av å være en av gjengen på jobben.

Informant 8 sa at hun ikke stilte opp til alle norskundervisningene fordi hun syntes det var vanskelig å bo i Norge. Hun sa: *"Mange ganger var jeg veldig lei klimaet...Da jeg kom, var det vinter og jeg møtte mørketiden...Jeg ble så deprimert"*. Siden mye var ukjent og fremmed, ble situasjonen også vanskelig å takle. Informanten fortalte videre at hun ikke taklet det på en positiv måte, og at hun i over to år ofte gråt. Hun ville reise tilbake til hjemlandet fordi livet i Norge var vanskelig for henne. Etterhvert begynte hun å tilpasse seg mens svigermoren trøstet og oppmuntret henne¹⁹. Etter at hun til slutt hadde fullført språkkurset, begynte hun på voksenopplæring, men dette ble for vanskelig for henne. Hun sa: *"Jeg klarte det ikke...Det ble for vanskelig...å styre hjemme, med barna og skole ble bare for mye...Jeg klarte det ikke"*. Informanten understreket også at hun trodde at hun aldri skulle klare å lære seg språket. Hun fortalte at da hun før så på tv og den norske underteksten, tenkte hun for seg selv: *"Kommer jeg noen gang til å forstå dette språket?"*

¹⁹ Svigermoren og hennes egen mor kom på besøk fra hjemlandet.

Slike opplevelser kan også ha noe med mentaliteten til kurdere å gjøre. Alder har veldig mye å si for informantene. Å nå en viss alder er assosiert med vanskeligheter i å meste nye oppgaver. Det som virker utfordrende er ikke bare språket de skal lære, men også forutsetningene for å kunne lære. Under intervjuene nevnte alle sammen alder som en viktig faktor for å takle språkutfordringer.

Alle mente det er nødvendig å ha kontakt med etnisk norske for å forbedre språket. Språkkurset er bare en liten del av en større læringsprosess. Noen mente til og med at norskkurset teller minst, fordi man ikke får mye ut av det. Informant 3 mente at kurset bare var *elementær læring*. Informant 4 sier at hvis man skal ha kontakt med andre for å bli bedre i norsk, må det ikke være med andre innvandrere, men med etnisk norske. Grunnen til det er, ifølge han selv, at andre innvandrere ikke snakker på en korrekt måte. Selv om informantene er ganske bevisste på at det er viktig å praktisere det norske språket, har de likevel ikke mye kontakt med etnisk norske eller andre med en annen bakgrunn.

6.4.3 Norskspråket per dags dato

Når det gjelder deres norskspråk per dags dato, hevdet veldig mange at de har problemer på et eller flere områder. For de fleste er uttalelsen en stor utfordring, og det samme gjelder ordlyder som *kj, skj, ky* osv. Deres ordforråd er heller ikke særlig rikt, men begrenset, som informant 5 legger til, og dette sa han på norsk under intervjuet "*Begrenset antall ord og uttrykk*". Han forteller om en vanskelig situasjon mens han deltok på en forelesning da han gikk på høyskolen. Her var språket til foreleserne *akademisk* og han hadde derfor vanskeligheter med å følge med og forstå hva som ble sagt. Når jeg spurte om hvordan norsken hans er per dags dato, sa han: "*Jeg er ikke dårlig, men jeg sier ikke at jeg er bra heller...Men jeg kan løse alle mine egne problemer selv*". Han gikk litt mer inn på det og bruker også ordet *vi* og sier at siden ikke norsk er deres eget morsmål, er det også vanskeligere for dem å kunne forstå alle ord og uttrykk. Han forteller om en situasjon hvor han hadde fått et brev han ikke helt forstod. Han hadde levert brevet til en etnisk nordmann for å få hjelp til å forstå det bedre. Informanten ble overasket over at nordmannen ikke kunne tolke

brevet. Det fikk han til å fundere over det faktum at kanskje heller ikke alle etnisk norske kan norsk flytende. Jeg forsto det sånn at grunnen til at han fortalte det var for å understreke at det ikke bare er innvandrere som sliter med språket, men også noen etnisk norske. Informant 8 sa: *"Jeg kan språket, men jeg kan veldig få ord...Men mannen min har aldri vært med meg på legebesøk!"* Når jeg spør hva hun mener med få ord, sier informanten at når hun prater så har hun ikke nok ord å bruke. Jeg tolker det slik at hun mener ordforrådet hennes er svakt, altså fattig på ord. Slike utsagn er noe jeg ofte la merke til når de pratet om sine norsksferdigheter. Informant 1 fortalte at han ikke har noe problemer med språket, men hvis han skal snakke om et tema som han ikke kan noe om, blir det ofte veldig vanskelig. Når han underviser i matematikk, kan han språket, men hvis han skal snakke om andre temaer, er ordforrådet hans begrenset eller veldig dårlig. Informant 6 sier han kan språket bra, men å lytte er mye lettere enn å snakke. Informant 11 sa: *"Språket mitt er bra....Men jeg kan det ikke flytende...Og jeg tror ikke at voksne kurdere, selv om de har vært her i 25 år, vil kunne snakke det flytende...De må ha gått på grunnskole...Altså i ung alder"*. det Også for denne informanten er det alder som bestemmer om man kan språket flytende, eller at man ikke får problemer på de aller fleste områdene når man konfronteres med språket. Alle informantene mente for eksempel at unge som enten blir født i Norge eller som vokser opp her, ikke vil ha noen problemer. Denne felles tankegangen om at alder bestemmer hvor godt man kan lære et språk virker nesten deterministisk for informantene. Jeg fikk inntrykk av at alle informantene, bortsett fra informant 6, behersket det dagligdagse språket bra, men ikke noe mer enn det²⁰. Ifølge han selv behersker sistnevnte norsk såpass godt som han gjorde fordi han arbeider som tolk og oversetter.

6.4.4 Problemer møtt og problemer løst

Informant 9 forteller at han i begynnelsen ikke møtte problemer med norskspråket fordi han fikk hjelp enten fra venner eller fra kommunen. Dette varte første året. Senere prøvde han å

²⁰ Det må understrekes igjen at jeg ikke har språkstestet dem. Av den grunn kan jeg heller ikke bedømme hvor gode de faktisk er i norsk.

løse sine problemer selv. Han fortalte om en episode da han ble oppringt av en telefonselger og ikke skjønnte særlig mye av samtalen. Av den grunn sa han bare *ja* og noen uker senere fikk han en stor regning. Informanten visste ikke at det var en telefonselger og skyldte på språket. Slike ting var han ikke vant med i hjemlandet. Til slutt klarte han, etter at han hadde mottatt fakturaen, å ordne opp i det. På spørsmål om hva han gjør når han ikke klarer å tolke et brev, sa han at han aller først ville brukt en ordbok. Hvis det ikke skulle hjelpe, ville han prøvd å oppsøke hjelp fra en som kan språket bedre.

Når de får et brev (på norsk) og ikke klarer å tolke det, har alle sine egne måter å løse det på. Noen ber for eksempel sine nærmeste om hjelp (ofte barn siden de behersker språket bedre), mens andre prøver å løse det på egen hånd. Informant 5 ville heller bruke ordbok og andre hjelpemidler enn å få hjelp fra andre. Informant 4 forklarer at han har vært veldig frustrert over at han ikke klarte å løse sine språkproblemer da han kom til Norge. Han var derfor avhengig av hjelp fra venner og bekjente. Han sier videre at han brukte mye tid og ressurser på å få hjelp til å tolke brev.

Dette *avhengighetsforholdet* dukket opp flere ganger under intervjuene. Det virker som om veldig mange synes det er flaut å få hjelp med språket. Jeg mener dette har noe med kulturen å gjøre. Jeg nevnte i kapittel 3 at den kurdiske kulturen er mannsdominert, og at mannen ofte forventes å løse sine egne problemer selv. For noen er det flaut å søke hjelp hos andre, spesielt fra andre som er yngre enn de selv er. I hjemlandet kunne man kanskje løse egne problemer, men i det fremmede landet blir man ofte avhengig av andre, noe som er med på å gjøre situasjonen vanskelig. De fleste mener for eksempel det er vanskelig å gjøre noe for å forbedre språket. Informant 10 ønsket at hun hadde kommet til Norge i ung alder--ung nok til at hun kunne lært flytende norsk. Hun beskrev dette gjennom en opplevelse fra arbeidsplassen sin.

6.5 utfordringer på jobb

For noen kan arbeidet være slitsomt med lange dager, mens andre synes det sosiale på arbeidsplassen er vanskelig. Informant 1 mente det sosiale miljøet er krevende: *"Det som er vanskelig...Det er at alle er nordmenn, og at jeg er den som har svart hår (kurdisk uttrykk for å være en innvandrer)"*. Han fortalte en historie hvor han spurte om å låne et lånekort for å hente bøker til undervisningen. Da han gikk fram til resepsjonen, spurte han om å få låne lånekortet [for ansatte] og damen bak disken hadde ifølge informanten svart frekt tilbake: *"Er duuuu en vikar???"*. Informanten hadde sagt at det var han, og lurte på hvorfor hun var så overrasket over dette. Damen i resepsjonen hadde svart tilbake: *"Nei det går ikke...For du var elev her tidligere"*. Dette eksempelet kan kanskje i noens øyne virke uskyldig, men for informanten var dette et signal på at han ikke var velkommen her. Han opplevde hele samtalen som støtende fordi han skilte seg ut (etter etnisitet). Informanten nevner også at ingen av de ansatte hilser på han når han er på jobb. Informanten hadde aldri blitt oversett på en slikt måte i hjemlandet fordi slik dialog i kurdisk kultur styres av andre koder og normer.

Informant 4 trives på jobben, men arbeidet er vanskelig. Han trives svært godt med at jobben ikke er ensidig, og at han slipper å sitte inne for å arbeide. Jobben går for øyeblikket ut på levering av varer med bil til forskjellige steder i Oslo og andre byer. Arbeidsplassen er krevende fordi den er fysisk tung: *"Selv om det er vanskelig fysisk og psykisk.. så liker jeg jobben min...Jeg er ikke på et sted...Man er i bevegelse hele tiden"*. Når jeg ba han gå litt nærmere inn på hva som kan være ekstra vanskelig, nevner han det fysisk krevende arbeidet som den største utfordringen. Han har tidligere fått operert kneet, og av den grunn er det vanskelig og tøft for han å bære tunge varer. Jeg spurte om det er noe som kan tilpasses på arbeidsplassen slik at kneet ikke blir belastet, men svarte med å påpeke at det ikke er mye som kan gjøres. Han skylder verken på sjefen eller andre, men på seg selv.

Informanten fortalte om en situasjon da han dro sammen med sin lærer for å få seg jobb. Noe som fikk han til å forlate møterommet av fortvilelse var at personen som på vegne av firmaet pratet om de ulike type jobbene, krevde at språket måtte være flytende. Informanten ble irritert over dette og sa: *"Jeg ble sur over at han [kursholderen] sa vi måtte beherske språket flytende for at vi skal få jobb....Jeg dro fra møtet...(.)...Og læreren som hadde vært med oss på kurset, spurte meg hvorfor jeg gikk ut...Jeg svarte med å si at det er fordi du sier at vi*

skal få jobb...Men så sier kursholderen at vi må kunne språket flytende...Hvorfor må språket være flytende, hvis man skal vaske vinduer eller hugge trær?''. Dette hendte etter at han hadde bodd i Norge i ca ett år. Informanten kom også inn på de erfaringene han hadde fått fra de forskjellige arbeidsplassene han hadde hatt i løpet av årene. Han fortalte for eksempel om arbeidet i Posten. Her trivdes han veldig godt, men var der bare i seks måneder. Da jeg spurte hva som gikk galt, svarte han *''Det kom maskiner som sorterte brevene...Nestlederen var også veldig rasistisk overfor meg...Han la for eksempel brev på feil sted slik at jeg fikk klager på det dagen etter''*. På grunn av dette valgte han å slutte i Posten. Han sa under intervjuet at han var veldig lei seg for at dette skjedde da han trivdes med jobben sin. Han lot saken bare ligge. Han tiet om hendelsen og var ikke interessert i å formidle det videre eller ordne opp. Dette er noe som går igjen hos flere av informantene. Når de får et problem, lar de saken ligge og prøver heller å la tiden lege sårene. Det viste seg at informanten har slitt en del på jobbmarkedet. Det kan være flere årsaker til dette, men totalt har han byttet jobb 4-5 ganger. Han fortalte at noe skyldes konkurs på jobben, en rasistisk sjef, slitsomhet og psykiske problemer. Han var arbeidsledig i en periode på grunn av det sistnevnte. Han sa selv at han ville være alene i den tiden, tenkte mye for seg selv og gråt om kveldene. Han tenkte på de årene da han var i krig og hva han hadde opplevd. Disse faktorene hadde påvirket han sterkt og førte til at han slet med å få jobb. Siden han også var arbeidsledig, dro han på ulike kurs i regi av NAV.

På spørsmål om han trives i den nye jobben svarte han: *''Jeg trives veldig godt og de er også glade for at de har meg''*. Dette er en jobb hvor han utfører ulike typer fysiske aktiviteter på oppdrag. Han er glad i jobben og, som informant 4, sier han: *''Jeg liker jobben fordi man ikke sitter...Man er aktiv''*. Han nevner ikke noen problemer som kan knyttes til det sosiale på arbeidsplassen.

Informant 5 har for øyeblikket to jobber. Han fikk én jobb gjennom NAV, og den andre jobben søkte han på selv. Gjennom kontakter, NAV og andre måter klarte han å få seg en 60 prosent stilling i den første jobben, mens den andre jobben dekker for de restende 40 prosentene. Da jeg spurte om det er noen vanskeligheter på arbeidsplassen, svarte han at det var noe i begynnelsen, men ikke nå lenger. Han sa at det var en del stress, og at det i første omgang gjaldt språkproblemer. Siden han arbeider med tv-reportasjer og klipp, er *tid* viktig. Det er ikke tid for misforståelser og dårlig kommunikasjon. Han mente selv at han behersker det tekniske veldig bra, men at det dukker opp problemer med språket når han er utsatt for stress. Da jeg spurte om det er noe ekstra som kreves av han når han jobber, svarte han klart

og tydelig ja, og sa: *"Eh...siden jeg har en bachelorgrad...forventer de at jeg skal ha en god ide...At jeg kommer med noe kreativt og forskjellig....Siden jeg også er innvandrер, forventer og ønsker de at mine meninger skal være synlige"*. Han fortalte videre at medarbeiderne er fornøyde med hans bidrag. Når jeg spurte om det er noe kollegaene kunne gjøre for å tilpasse arbeidsplassen etter hans behov, svarte han ja med et godt smil: *"Det har de gjort...De er rolige og gjentar seg selv tre ganger...Men når det er deadline på produktet, så har de ikke tid til å gjenta noe...Siden jeg er innvandrер, prøver de å snakke med meg på bokmål"*. Når jeg oppsummerte med at de største utfordringene han møter på arbeidsplassen handler om språk, trakk han også fram at kultur noen ganger kan virke som en barriere. Her trakk han fram ulike typer atferd og reaksjonsmønstre som kan virke annerledes i kurdisk og norsk kultur.

Er det andre utfordringer på arbeidsplassen som kan gjøre ting vanskelig for en? Informant 1 som jeg nevnte ovenfor syntes det er vanskelig at de fast ansatte ikke var inkluderende. Han sa også at det var vanskelig å jobbe som vikarlærer og ikke kunne stoffet sitt godt nok. Det har for eksempel hendt at han har blitt oppringt midt på natta og spurt om han kan ta noen vikartimer. Går man til timen dagen etter, er det stoffet man skal undervise i ukjent. Det blir derfor vanskelig å undervise, og man kan fort få klager. Som et resultat av klagen kan det hende man ikke blir oppringt lenger. Dette er veldig dumt hevder informanten. På spørsmål om det er noe på arbeidsplassen som kunne ha vært tilpasset eller noe som kunne ha vært forandret til fordel for han som vikarlærer, sa han at det er masse. Han trakk fram at det hadde vært fint om sjefen hadde ringt han på telefon og vært hyggelig i tonen *"Læreren kunne ha ringt meg og sagt hei [navn] hvordan går det? Det er hyggelig at du kunne stille opp, og selv om jeg vet du synes det er vanskelig og selv om elevene maser, så går det fortsatt bra...Her er noen oppgaver som jeg har sendt deg på mail, og som du kan se på...Hvis du har noen spørsmål så er det bare å kontakte meg og jeg skal prøve å hjelpe deg"*. Han mente lærerne kunne vært mer åpne og hyggelige.

Hvordan opplever kvinnene sin jobbsituasjon, utfordringene og håndteringen av dem? Informant 8 fortalte om sin første arbeidsplass, og at hun alltid har hatt problemer med etnisk norske som arbeidskollegaer. Hun mente arbeidskollegaene diskriminerte mot arbeidere som

var innvandrere, og at de misbrukte dem på arbeidsplassen²¹. Hun sa videre: *"Jeg liker ikke å arbeide her...Jeg vil være hjemme, og hvis jeg skulle arbeide så måtte jeg ha mitt eget foretak hvor jeg kan bestemme alt selv"*. Informanten fortalte at hun ikke hadde noe vanskeligheter med arbeidsgiveren fordi det er ikke dem hun omgås med til daglig. Problemene gjaldt arbeidskollegaer. Hun fortalte videre: *"Jeg hadde mange problemer med dem...De overlot en hel klasse på 40 elever til meg...De[kollegene] sa for eksempel at de skulle på røykepause, toalett og at de skulle komme raskt tilbake...5 min ble til 10 min, 30 min....og sjefen vår var syk så hun var borte i flere måneder...(...)...Jeg fikk i stand et møte med sjefen, Aetat (NAV nå) og andre"*. Mange av problemene ble løst etter slike møter, men hun sa de etnisk norske diskriminerte ikke bare mot henne, men mot innvandrere generelt. Hun fortalte at hun ikke kunne tie og holde slike problemer for seg selv, men heller prøve å løse dem.

6.5.1 Overkvalifisert for jobben

Ikke alle mente de var overkvalifisert for den jobben de hadde for øyeblikket. Enkelte av dem mente de ikke kunne få en bedre jobb. De som hevdet at de ikke var overkvalifisert, var de som ikke hadde høyere utdanning.

Da jeg intervjuet informant 9 og 10, ga de uttrykk for at de var frustrerte og triste over at de ikke fikk jobber som var relatert til utdanningen deres. Da jeg spurte (litt ledende) informant 9 om han trives på jobben sa han bestemt: *"Nei jeg trives ikke, men må jobbe...Jeg har studert noe annet, har masse lån...Og samtidig strevd en del...Med min alder og bakgrunn så er ikke utdanning særlig interessant...(...)...Jeg studerte mens norsken mitt ikke var på det beste...Jeg forventet at jeg i det minste skulle få en jobb som studiet mitt var noe relevant for"*. Årsakene til at han ikke har fått jobb har ifølge han vært på grunn av manglende erfaring. Det er dette vikarbyråene har sagt til han ved flere anledninger, men som han selv sier: *"Når jeg har gått på skole og ikke fått jobb, hvordan kan dere forvente at jeg skal ha*

²¹ Misbruke er hennes egne ord. Hun tenker da på at innvandrerne måtte gjøre mye av jobben, mens de andre bare tok seg en kaffe og brukte tiden sin på pauserommet. Misbruk skal derfor i denne sammenhengen ikke forbindes med seksuell, fysisk eller psykisk misbruk.

erfaring?”

Informant 10 har fullført regnskapsutdanning fra hjemlandet og har fått det godkjent i Norge. Hun gikk også på regnskapskurs slik at hun kunne bygge opp kompetanse for å kunne få seg en relevant jobb i fremtiden. I tillegg arbeidet hun som praktikant i 6 måneder i et privat firma. Hun stortrivdes der og fikk mange positive tilbakemeldinger fra lederen. På den andre siden ble hun overasket over at hun ikke fikk fast jobb, og etter 6 måneder ble hun arbeidsledig. Hun fortalte videre at hun som lønnstilskudd fikk jobb som regnskapsmedarbeider, men at hun sluttet kort tid etter på grunn av problemer med lederen. Informanten har flere ganger søkt stilling som regnskapsmedarbeider, men dette har ikke gitt positive resultater. Hun har fått avslag gang på gang. På grunn av dette arbeider hun i en dagligvarebutikk, og mener det er fordi: *”Jeg har ingen andre utveier...Jeg må rett og slett”*. Informanten liker arbeidskollegaene, og hun har et godt forhold til dem, men det er ikke den jobben hun brenner for.

Når jeg spurte begge informantene (9 og 10) om de har prøvd å få seg jobb som de er kvalifisert for, svarer nr 10: *”Jeg søkte mange jobber tidligere, men ikke nå lenger...jeg vet ikke helt hvorfor jeg ikke søker lenger, men det er kanskje fordi jeg har fått for mange negative svar...Den andre grunnen er at jeg er veldig opptatt med den jobben jeg har nå”*. Informant 9 sa: *”Jeg har søkt mange jobber, men jeg har bare fått avslag...(...)Men etter det erfarte jeg at nettverk er mye viktigere enn bare å sende søknad...Jeg har for eksempel skaffet jobb til 2-3 stykker på arbeidsplassen min”*. Informanten mente det er en bedre strategi å først være i arbeid og så søke på relevante stillinger. Han søker fortsatt og har så langt sendt over 100 søknader på et år.

Hvordan man har reagert på arbeidsmarkedet og avslag på søknader er blitt håndtert ulikt av informantene. Informant 10 har en mer negativ holdning til fremtiden og har mistet troen på å få relevant jobb. Informant 9 har ikke mistet håpet og sender fortsatt søknader. Ingen av dem trives på jobben de har nå, men mener de må holde på den fordi de ikke har noen annen utvei. Jeg husker fra personlige opplevelser at mange som er overkvalifisert og som ikke får seg jobb, heller velger å bli hjemmeværende. Dette har noe med hvor de kommer fra og hvilken sosial klasse de tilhørte i hjemlandet. Jeg nevnte i kapittel 1 at mange innvandrere som kommer til vesten fort opplever et fall i det sosiale hierarkiet. For mange vil dette være et problem, og det vil virke demotiverende. De er ikke villig til å sosialisere seg i den nye virkeligheten, og av den grunn velger de heller å holde på sin identitet og den selvrespekt som

de hadde i hjemlandet. Gjennom hele intervjuet om spørsmål om jobb virket det som informant 9 og 10 innså at slik er den nye virkeligheten i Norge, og dette er noe som man må tilpasse seg til. For dem var det viktig å være i jobb selv om det betydde at man ikke fikk den jobben som var relevant for utdanningen.

6.5.2 Hvorfor er innvandrere overkvalifisert i de jobbene de har?

Mange innvandrere er overkvalifisert i de jobbene de har i Norge. Dette er verken unikt eller noe nytt. Noen har utdanning fra opprinnelseslandet, men må ta andre jobber når de kommer til Norge. Innvandrere som har tatt sin utdanning i Norge kommer også dårligere ut enn gjennomsnittsnordmannen (<http://www.ssb.no/ssp/utg/200803/07/>). To av informantene hadde høyere utdanning, men var overkvalifisert i den jobben de hadde nå. Hva slags meninger og synspunkter hadde de om dette?

Informant 1 fortalte: *"En som søker jobb og heter Amin Alzawari og en som heter for eksempel Steinar Solskjær er to forskjellige ting for arbeidsgiveren...De velger derfor den norske"*. Informanten mente arbeidsgivere foretrekker det som virker kjent framfor det ukjente. Han er bevisst på dette og mener det alltid vil være et avgjørende skille mellom innvandrere og nordmenn.

Informant 5 ser saken fra en annen side. Han mente innvandrere ikke kjenner det norske systemet godt nok. Det er usikkert om han mente mer konkrete lover og regler eller kulturen og verdiene. Han mente det ikke bare handler om å være høyt utdannet, men at også andre kriterier gjelder: *"En elektroingeniør for eksempel ...Det handler ikke bare om faget elektro...Det er også en del andre kriterier som gjelder for at han skal få jobb"*. Informanten gir en kort oppsummering og mener teoretiske fag er lette å lære, men det er en del andre kulturelle betingelser deriblant språket som også er av betydning. Det er ikke bare høy utdanning som teller, men også gode allmennkunnskaper. Informant 4 hevder det bare er slik i Norge. Informanten kommer med et eksempel om at han kjente en som kom fra Kurdistan og som hadde fullført medisinstudiet i hjemlandet. Han kunne engelsk, men fikk ikke jobb som

lege i Norge. Han mener derfor Norge ikke godtar vitnemål fra steder som Kurdistan (Midtøsten?). Det virker som om informanten tror Norge ser på vitnemål fra utviklingsland (u-land) som noe primitivt som ikke holder høy nok standard. Han er uenig i dette og sier for eksempel utenlandske leger (kurdiske leger?) har mye mer praksiserfaring, og tilføyer at legene i Norge ikke er kunnskapsrike uten sin datamaskin og sine bøker.

Informant 10 mente også at Norge ser på innvandreres vitnemål som noe primitivt og enkelt. Hun mente Norge har muligens sine egne lover og regler om utenlandske vitnemål, men at de ikke ser likt på dem som har tatt sin utdanning i hjemlandet. Informant 11 på den andre siden hevdet det norske samfunnet ser på en som har tatt sin utdanning i Norge som mer troverdig enn en som har tatt den i utlandet. Hun mente av den grunn at arbeidsgivere vil prioritere dem som har tatt sin utdanning i Norge fremfor dem som har tatt den fra utlandet. Med utlandet virker det som om hun refererte til Asia. Informant 9 har samme syn som informant 1 for han sa: *”...Når man sender søknad...og det første arbeidsgiveren ser på er navnet...dessverre...navnet er problemet i seg selv...På grunn av det vil det derfor være vanskelig å få jobben...”*. Han gikk også inn på at språket vil være et hinder, spesielt under et intervju. Han sa videre at språkproblemer hos en søker sannsynligvis ville virke hemmende ovenfor arbeidsgiver. Han presiserte at de som har problemer på jobbmarkedet er de som har kommet til landet i voksen alder. Med voksne tenker informanten på dem som er 25-30 og som har familie med barn. Informanten mente derfor at de som har blitt født eller vokst opp i Norge vil få problemer på jobbmarkedet.

Informantene kom med flere grunner til hvorfor innvandrere har problemer på jobbmarkedet og hvorfor de er overkvalifisert for de jobbene de får. Den vanligste grunnen er deres innvandrerbakgrunn. Enkelte la skylden på arbeidsgiveren fordi han ikke ville gi dem en sjanse. Språket er også med på å bremse inngangen til arbeidsmarkedet. Det virker som om informantene ikke kan løse disse utfordringene. Informant 10 har for eksempel gitt opp å sende søknader for å få drømmejobben selv om hun er kvalifisert. Mange har en deterministisk tankegang om disse utfordringene.

6.6 Sosial kontakt

Jeg vil gi en generell framstilling av hvordan informantene opplever sin situasjon når de er i kontakt med andre mennesker. Hva slags utfordringer møter de i sine sosiale kretser? Sosial kontakt utspiller seg på flere arenaer som blant annet jobb, skole, nabolag, etnisk og vennskapsnettverk, familie osv. Flere, om ikke alle, informanter har veldig lite kontakt med sine naboer. Disse naboene kan være både etnisk norske eller andre med en annen innvandrerbakgrunn. Informantene omgås alle med personer som har samme bakgrunn som dem selv (kurdere). Dette er heller ikke hvem som helst, men kurdere fra Kurdistan-Iran, og ikke kurder-irakere eller kurder-tyrkere.

Et annet poeng er at de *har* kontakt med andre utenom sin egen bakgrunn. Det som skiller seg ut er hva slags *type kontakt* de har med slike andre. Noen har for eksempel kontakt med etnisk nordmenn fra skolen, mens andre har kontakt gjennom dugnader, gjennom sine barn osv. Det tredje punktet som jeg synes er bemerkelsesverdig og interessant om informantenes situasjon, er deres holdning til den norske kulturen. For alle informantene er den norske kulturen annerledes og fjern fra deres egen virkelighet. Noen mener det er viktig å ikke glemme kulturen fra hjemlandet, men samtidig må den norske kulturen respekteres og følges. Det fjerde punktet som kanskje forklarer hvorfor de har så lite kontakt med etnisk norske, er frykten for å skille seg ut, at de har lite felles med etnisk norske og at disse ikke er like åpne og varme. Det femte og siste punktet er religion. Når jeg spurte om de var religiøse eller ikke, fikk jeg som svar fra ca. halvparten at de trodde på gud, men at de ikke var religiøst praktiserende. Mitt inntrykk av andre, og min egen erfaring, er at alle gjennom tradisjon og kultur kaller seg for muslimer. Ikke alle, men de fleste tror på gud, men de drar ikke til moskéen eller deltar i religiøse ritualer. Informantene som var ikke-praktiserende, men trodde på Gud, definerer jeg som kulturelle muslimer. Med det mener jeg at de følger skikkene og normene i det som er vanlig i muslimsk kultur, selv om det ikke er absolutt nødvendig. Når det er ramadan, ringer informantene nære venner og gratulerer dem med at fastemånedens er over, selv om ingen av informantene (bortsett fra informant 8 som er praktiserende muslim) faster. Dette har kanskje noe med de kurdiske partiene som omformet mye av den kurdiske

identiteten å gjøre, som nevnt i kapittel 2²².

6.6.1 Dugnader

På spørsmål om deltakelse i noen aktiviteter i nærmiljøet, der en treffer andre for å gjøre ting sammen eller ha det hyggelig, for eksempel dugnader, fester, sport, møter osv fikk jeg følgende svar fra informant 1: *"Nei hittil har jeg aldri deltatt..(...). for eksempel når det var juleaften, samlet nabolaget seg rundt juletreeet...Jeg deltok aldri"*. Jeg fikk vite at det kun var én med innvandrerbakgrunn (ikke-vestlig) som hadde deltatt på det arrangementet. Når jeg spurte hvorfor min informant ikke var med, og om han ville delta, svarte han: *"Jeg vet ikke..(...)...Men jeg vil delta, men jeg tenker at hvis jeg bare går, blir det bare en hilsen som hei hei!...Jeg gjør ikke mer. Jeg er en fremmed der og jeg skiller meg ut fra resten...Jeg er den som har svart hår...Det er ikke koselig"*. Kurdere med muslimsk bakgrunn i hjemlandet feirer ikke kristne høytider. Dette viser den store forskjellen som ofte finnes fra samfunn til samfunn når det gjelder tradisjonelle høytider. Jeg spurte om han ventet på at motparten skulle ta initiativ og han svarte : *"Hvis jeg får et grønt lys, så gir jeg femten grønne lys tilbake"*. Dette har kanskje også noe med kulturforskjellene å gjøre. I kurdisk kultur er det for eksempel forventet at "gjester" skal bli godt tatt imot og at den som er utafør, får en varm hilsen og spørsmål om deltakelse. Utfordringen ligger ikke i språkproblemer, men heller i kulturforskjellene. Informanten er sosialisert inn i sitt eget samfunn og handler derfor på den måten. Gjennom dette skjer stadig ny læring på det sosiale plan, og det er også her informanten kan resosialisere eller desosialiseres.

Jeg intervjuet hans kone, informant 10 en annen dag, og var interessert i å spørre hvordan hun reagerer på dugnader i nabolaget. I likhet med ektemannen sa hun: *"Vi deltar ikke...Vi ser på dem noen ganger gjennom vinduet ...(...)...Vi har aldri deltatt på noe som helst i nabolaget med de andre"*. Når de kommer hjem fra jobb, stenger de døren og holder på med sitt. Det ikke er fordi hun føler seg utafør eller er innvandrer, men hun sa klart og tydelig at hun ikke

²² Ikke strengt tatt nødvendig at man ikke er religiøs og har hatt en form for aktiv bakgrunn i de kurdiske partiene. KDP er et sekulært parti hvor det er mange medlemmer som er praktiserende muslimer, men som ikke blander inn religion med politikken.

har noe interesse for slike ting. For kvinner i Kurdistan er slike arrangementer uvanlig fordi de ikke omgås med fremmede menn som de ikke er i slekt med. I lys av informasjonen fra disse to mener jeg det er viktig å vite hvor mange år de har bodd i Norge og hvor engasjerte de er til sosiale aktiviteter.

Informant 2 har bodd i Norge i 14 år og er aktivt engasjert i nabolaget. Da jeg spurte om han deltar på dugnader sa han: *"Ja selvsagt...Jeg deltar på dugnader, ryddedager..."*. Han kommer inn på grunner til deltakelse, og nevner hvor viktig det er å ha et rent nabolag og hvor fint det er sosialt. Det som kan virke vanskelig for han er måten enkelte arbeider på. I de dugnadene som han deltar på to ganger i året (i nabolaget) er det flere innvandrere og ifølge han selv: *"Dessverre færre norske"*²³. Han er mer fornøyd når han arbeider med norske et annet sted i det samme nabolaget, men siden han bor i et nabolag hvor det er få norske, vil han ikke delta på dugnad til neste år. Informanten mener det er lettere å arbeide sammen med norske fordi de er mer åpne, hyggeligere og pliktoppfyllende. Til slutt forteller han at det ikke er mulig å få gjort noe med saken (be innvandrerne om å engasjere seg mer) fordi det er flaut. Av den grunn velger han å tie og holde seg unna dugnader i fremtiden.

Informant 4 deltar på dugnad i sitt eget nabolag og sier: *"Vi har dugnader to ganger i året...Og jeg deltar alltid. Jeg er veldig aktiv og er alltid med på rydde, gjøre i stand osv...Det er en del eldre folk her og jeg hjelper dem ofte...Det kommer en del mennesker, men ikke så mange innvandrere"*. Han ønsker å delta fordi: *"Når jeg ser at noe er sosialt eller offentlig, hvor folk samles, ønsker jeg å delta. Det var veldig vanskelig for oss i begynnelsen da vi ikke kunne språket godt nok. Personer som ikke kan språket godt nok...har kaffen i hånden og går til et hjørne og venter [i pausen]...Men sånn er det ikke med de som kan språket. De snakker med de norske og har det hyggelig sammen"*. Informanten trekker inn språk som en hindring for deltakelse i dugnad. Dette er det motsatte fra det informant 1 og 10 sa. For begge to var grunnen til å ikke delta fordi de ikke fikk noe forespørsel fra nabolaget, samtidig som det var uinteresserte.

Informant 7 deltar på dugnader fordi: *"Vi har alltid vært sånn at vi ønsker å blande oss med andre og være en del av nabolaget. Dette er fordi man ikke skal tro at ...innvandrere ikke forstår noe.."*. Her trekker han fram at det er viktig å vise at innvandrere også kan bidra med noe, og at de også er en ressurs. Når jeg spør om det er noen utfordringer knyttet til slike

²³ Klager på at personer med innvandrerbakgrunn arbeider mindre og snakker istedenfor.

arrangementer svarte han: *"Det er vanskelig...Hvis du for eksempel henter to kurdere, vil de sikkert snakke om noe som norske kanskje ikke snakker om...Nordmenn kan for eksempel snakke om kaffe i en time...[ler]..men slike ting er ikke morsomt hos oss"*. Han omtaler kulturforskjellene og sosialisering. For han har oppdragelse og hvor man geografisk ble født mye å si for videre utvikling på det sosiale planet. Det er derfor han og resten av informantene stadig kom inn på kulturforskjellene og sosialisering inn i en bestemt kultur. På den andre siden synes han at slike ting er det mye å lære av, for eksempel språkpraksis med andre nordmenn og nyttig informasjon blir meddelt om nærmiljøet. Han trekker for eksempel frem at norske kan fortelle om det er en svømmehall i nærheten og om morsomme aktiviteter for barn på bestemte steder. Gjennom denne samtalen virker det som om at han mener det er mye å lære fra det norske samfunnet. Tilpasning er nødvendig, men det kan være enkelte fenomener som ikke er like interessante i de ulike kulturene. Kultur er derfor med på å bestemme hva som er interessant og hva som verdsettes.

Informant 6 har bodd i Norge i 7 år og har ikke mye kontakt med sine naboer. Han sa: *"Alle våre naboer er norske, men vi har ikke noe spesiell kontakt med hverandre...Vi hilser på hverandre...Men det finnes fortsatt noen naboer som min lille sønn for eksempel ønsker å ha kontakt med...Min sønn pleide for eksempel å hjelpe en nabo med snømåking"*.

Informant 3 ønsket å fortelle hvor sosialt aktiv han er. Informanten fortalte derfor om en liten fotballklubb han har startet, hvor venner møtes for å spille fotball en gang i blant. Videre sier han at barna er veldig aktive når det gjelder sport. Dette var hans initiativ og han meldte sønnen sin på før han begynte på skolen. Når det gjelder dugnad og arrangementer, deltar kona og han selv aktivt. Motivet for å delta er det sosiale. Jeg spurte han om hvorfor en del foreldre ikke deltar i dugnader og andre arrangementer? Som svar fikk jeg dette *"Grunnen er at foreldrene ikke kan språket godt nok...Jeg tror også at de er flau over å delta...Det har kanskje også noe med kultur å gjøre. I hjemlandet var det eksempel flaut å trene [drive med idrett]...Vi prøvde å skjule det for våre foreldre"*. Han mente voksne kurdere i Norge ikke kjenner til det norske samfunnet godt nok. Han trekker opp et eksempel når nordmenn tar med sine barn på trening. Gjennom denne aktiviteten vil de treffe andre foreldre. Informant 7 og 8 må være med på arrangementer som for eksempel barnehagefester, festivaler arrangert av skolen osv. Jeg spurte informant 7 hvorfor han må delta. Jeg *"må...fordi det er dumt å la barna være der alene...uten en som kan passe på dem...Alle de andre barna har sine foreldre med og det er ikke riktig å la dem være alene der..Av den grunn må foreldrene være med"*.

Kona til informant 7 sa også under denne samtalen at barnet ville synes synd på seg selv hvis de ikke har sine foreldre med. Når det gjelder dugnader i nabolaget sier begge to at de alltid er med og at det ikke er noe utfordringer i dette selv om alle naboene bortsett fra en er etnisk norske. De har et godt forhold til sine naboer, og legger til at de ofte lager mat til en nabo fordi han mistet sin kone for en stund siden.

6.6.2 Fritid

Da spørsmål om fritid kom opp, svarte alle at de pleier å samles med venner og bekjente. Informant 1 sa: *"Jeg henger for eksempel ikke med pakistanere og somaliere, men sammen med kurdere. Noen ganger spiller vi fotball sammen...Eller møtes hjemme hos hverandre og tar oss en drink. I fritiden bruker jeg også min tid på å lese bøker, eller surfe på internett...(..)...Jeg leser for det meste politiske bøker...på kurdisk...Fordi det er det språket jeg behersker best"*. Informant 4 sier at han bruker fritiden på mye forskjellig: *"Jeg bruker mye av fritiden min på å besøke venner, følger med på nyhetene...På internett...De norske nyhetene...For de kurdiske nyhetene ser jeg på kurdisk tv og prøver å følge med hva som skjer der nede og i mitt hjemland"*.

Det viser seg gjennom nærmere analyse at mange har blitt kjent med hverandre gjennom slike sosiale arrangementer. Det er ikke uvanlig for kurdiske partier å feire høytider eller politiske fester for å markere for eksempel Mahabad republikken. Noen fester blir holdt uten regi av de kurdiske partiene og her kan man også si at det fungerer som en sosial arena hvor de blir kjent med hverandre. Noen av informantene som for eksempel har vært *peshmerge* soldater, er fortsatt sammen med tidligere venner fra krigen. Som informant 4 uttrykker *"De personene som vi pleier å møte...er noen av dem som vi møtte på når vi drev med revolusjonær kamp (krigen)...den andre delen hvor vi har blitt kjent med hverandre, har skjedd gjennom ulike sosiale treff...Som for eksempel dugnader, fester osv"*. Andre ble kjent med hverandre da de var i Tyrkia som flyktninger, men hovedsakelig ser det ut til at de er blitt kjent med hverandre i Norge. Dette skjer gjerne gjennom sosiale arrangementer og kanskje i større eller mindre grad gjennom tidligere bekjentskaper.

Informant 3 sier: *"Jeg er ikke så aktiv til å gå ut på byen og ta en kopp kaffe eller en drink...fordi byen ikke er så gøy lenger...Kontakten går mye mer ut på å gå på besøk....Og få besøk. Det er heller ikke bra (...) fordi jeg har lyst til å gå ut, men de kurderne jeg kjenner vil ikke gå ut en tur".* Når jeg spør om hva slags nasjonalitet hans venner har, svarer han at det stort sett er kurdere, og at det dessverre er for lite kontakt med norske. *"Den kontakten man har med norske er enten fra jobb eller naboer, og det er alltid jeg som tar initiativet til å nå frem til dem. Som jeg har gitt uttrykk for, så er det slik at det er vi som er avhengig av dem og ikke de...Fordi de er i sitt eget land, har eget nettverk, venner, slekt osv..Man må selv prøve å få kontakt...Våre naboer inviterer oss nå...Jeg husker at naboen vår (som er norsk) banket på døra en dag og gav oss kake...Norske gjør ikke dette ofte..(...)... og det var hyggelig"[da det skjedde].*

Jeg spør informantene om de treffer arbeidskamerater noen ganger for å være sammen utenfor arbeidssted, hva de gjør og eventuelt andre sammenkomster med dem. Informant 1 sier *"..Nei aldri..."*. Informant 5 sa *"Det har hendt noen ganger, men ikke noe fast...Når jeg har mulighet"*. Som mange andre av informantene har informant 2 heller ikke hatt noen slike treff: *"Nei vi møtes ikke"*. Jeg ser på dette som en utfordring for informantene, fordi de har få interesser som kan deles med arbeidskamerater. Interessene som de fleste kurderne har nevnt er blant annet situasjonen i hjemlandet. Dette gjelder den politiske og kulturelle siden i hjemlandet og hvordan livet i Norge er. Dessuten virker det som om språket er en hindring for å få gjensidige kontakter. Dette mangler det mer empiri på, men jeg ser en sammenheng mellom å ha bodd her lenger og deres sosiale kontakt med andre utenom deres egen etniske bakgrunn.

Da jeg spurte informantene som har barn, om de treffer foreldre til barna som deres egne barn er sammen med, og om hvor godt kjent de har blitt med dem, svarte informant 4 følgende: *"Vi hilser på hverandre, vi møtes på foreldremøter...Når jeg møter foreldrene til min sønns venn, som kommer fra India...Snakker vi ofte sammen"*. To andre som har barn sier at de ikke har noe særlig kontakt med foreldrene til sine barns venner. Det finnes ulike årsaker til dette, men informant 4 mente det var fordi han er skilt, og at det derfor er vanskelig for han å bli kjent med andre foreldre da barna bor hos sin mor. Barna har dessuten ikke mange venner der informant 4 bor.

Jeg ville vite om det finnes noen grunn til at de ikke deltar i noen fysiske aktiviteter.

Informantene har enten deltatt i kamphandlinger mot det iranske regimet eller vært politiske

fanger i Iran. Derfor spurte jeg informantene om de har noen fysiske eller psykiske skader som kan gjøre det vanskelig å delta i noen aktiviteter. Informant 5 som har vært fengslet i Iran, ble psykisk torturert, noe som påvirket han sterkt. På den andre siden sier han at skilsmissen med kona var verre enn den opplevelsen han hadde i fengslet. Da jeg spurte hvorfor, sa han: *"Skilsmissen påvirket meg psykisk...Noen du stoler på...Og så får du vite at du ikke kan stole på vedkommende...Det påvirket meg utrolig sterkt"*. Informant 2 er ikke fysisk skadet etter kamphandlinger, men mener at han er påvirket psykisk av masse minner om gamle dager. Han sier: *"...Om morgenen spesielt når jeg våkner ...Så kjenner jeg vinden...Den minner meg om Kurdistan og fjellene...Det påvirker meg psykisk i den grad at jeg blir trist...Det kan også være om kvelden, formiddagen...Når jeg ser enkelte ting som for eksempel månen, minner det meg om fortiden og det gjør meg trist"*. Informant 4 har vært fysisk skadd fra kamphandlinger, og er blitt operert på grunn av dette. Han synes det er vanskelig å delta i noen aktiviteter på grunn av dette. Informant 3 er fysisk skadd på grunn av prolaps, noe som hindrer han i å delta i fysisk krevende aktiviteter. Han tilføyde at selv om han har prolaps, er det ikke alle typer fysisk aktivitet som er et hinder for han. Han er mye ute og nevner at han også spiller fotball men på en varsom måte. Ufrivillig eller tvungen immigrasjon kan være veldig vanskelig for enkelte. Hjemlengsel kan påvirke individet både fysisk og psykisk. Mange savner sine nærmeste og det kan være vanskelig å treffe dem igjen (Cheetham 1972: 77). For kurdere som er i eksil og som har en fortid som geriljaer vil det nærmest være utenkelig å reise tilbake til hjemlandet.

6.6.3 Hvilke type venner

Å flytte til et nytt land innebærer oftest at man får nye venner. I det flerkulturelle Norge finnes det mennesker som kommer fra alle verdens hjørner. Kurdere møter ikke bare etnisk norske i det nye samfunnet, men også andre med en annen bakgrunn, historie, religion, språk osv. Jeg var interessert i å vite hvordan og hva slags venner informantene hadde og hvilke av dem de tilbrakte deres tid med. Min hypotese var at de holdt seg stort sett for seg selv, og at det bare var på arbeidsplassen og andre sosiale treff som de traff dem på. Dette gjelder ikke bare etnisk norske, men også andre med en annen kulturell bakgrunn.

Da jeg spurte informant 1 om hvilke bakgrunn hans venner har, sa han: *"De fleste av mine venner er kurdere...Selv om vi ikke møtes så ofte...Og når vi møtes så snakker vi om politikk, går til stranden, svømmer osv"*. Da jeg lurte på om han har slike treff med norske utenom arbeidstid eller på skolen, svarte han: *"Med norske ja...Men bare med de fra klassen min...Vi har gått ut, svømt, drukket og snakket om politikk...Det var veldig gøy"*. Han pratet videre om hva som kan være vanskelig når han er med sine norske kollegaer. Han forteller om en ekskursjon han hadde med klassen. Når de var samlet snakket enkelte av de norske vennene om temaer som ifølge informanten var ganske pinlige: *"Jeg ble pinlig berørt bare av å høre på"*. Vennene spurte ofte om familien hans, når han kom til Norge og om han har barn. Informanten syntes dette er leit og sa: *"Etter 3 år som klassekamerater så vet de fortsatt ikke hvem jeg er og hvor jeg kommer fra"*. Hva informanten mener med temaer som kan være flaut å prate om er usikkert, men det kan kanskje ha noe med seksualitet å gjøre. I kurdisk kultur er for eksempel seksualitet et tabubelagt tema i det offentlige rom. For informanten kan det derfor være vanskelig å snakke om slikt, og kanskje ekstra vanskelig når man ikke kjenner personene godt. Siden klassekameratene ikke visste hvem han var og hvor han kom fra ble hele sammenkomsten lite hyggelig for informanten.

Da jeg spurte informant 4 om hvem han treffer til vanlig, sa han at det er for det meste gamle venner som han har blitt kjent med når han var *peshmerge*. Han tilbringer mesteparten av sin tid med kurdere. Da jeg spurte om hvordan han kjenner ikke-kurdere, sier han at det for det meste er gjennom jobben. Det er ikke bare norske det gjelder, men også andre som kommer fra Asia. De han har et nært forhold til og som er norske er deres lærere fra norskkurset han gikk på da han nylig var kommet til Norge. Det er kanskje ikke rart da det var her informantene tilbragte mesteparten av sin tid da de var ny i landet. Tett oppfølging er heller ikke uvanlig, og det bor kanskje færre kurdere i Nord-Norge? Av den grunn blir det vanskelig å leve isolert i Oslo-området selv om man skulle ønske det, fordi kurdere er vant med fellesskap. I likhet med informant 1 syntes han at det er mye lettere å være seg selv når han er med personer med samme bakgrunn. Informanten forteller at hovedgrunnen til det er språket, kulturen og de verdiene som de har og som kanskje gjør dem annerledes enn de andre.

Informant 7 sa at de har kontakt med norske, som blant annet naboene deres. De besøker hverandre en gang i blant og har gode samtaler sammen. Hans kone (informant 8) kom inn i samtalen. Hun fortalte at de ikke har kontakt med norske på den måten at de treffer hverandre jevnlig. De har kontakt med både norske og kurdere, men den kontakten hun har med etnisk

norske er annerledes. Hun understrekte at kontakten stort sett bare er med kurdere, og ikke med iranere, norske osv. Jeg spurte om det er fordi de er mest avslappet med kurdere. Mannen (informanten 8) sa: *"Vi er avslappet med dem... Den måten jeg oppfører meg med en kurder kan jeg aldri oppføre meg med norske...Kanskje de norske ler av meg hvis jeg reagerer på noe"*. Under denne samtalen kom noe av det samme som informant 1 sa fram, om å reise seg når lærere kommer inn. Han fortalte at han ikke lenger reiser seg opp for sin lærer når han kommer inn fordi de andre ville le av han om han gjorde det. Dette er et eksempel på at det finnes normer og verdier som er gjeldende i den norske kulturen, og som ikke er fullt akseptabel blant kurdere. Dette kan være alt fra hvordan man hilser på hverandre, snakker, oppfører seg osv. Kona til informant 8 sier at hvis det ikke hadde vært for hennes barn, ville hun heller ikke ha kontakt med noen i Norge. Grunnen til det er at man ikke kan vite på forhånd hvem personen er, hvor de kommer fra, kort sagt man kjenner ikke deres fortid. Hun forteller at kontakten i hjemlandet er stort sett bare med søstre, tanter, onkler, brødre altså slekten forøvrig. I Norge sier hun: *"Fordi man ikke skal kjede seg...Og man må bli kjent med mange her...Jeg mener at hvis man har lite tid så er det best å tilbringe sin tid med sin familie"*. Kurdere er veldig sosiale og den vanlige kurder liker ikke å være alene, de liker heller å være i fellesskap. I Kurdistan tilbringer for eksempel veldig mange tid med sin familie og slektninger. Slekten er stor. I Norge vil derimot fellesskapet med slekten gå bort fordi man mister nær kontakt. For å fylle dette tomrommet må man finne seg nye venner. Det er det informant 5 peker på, og med det at det er farlig peker hun kanskje på at siden man ikke kjenner den fremmede så kan det oppstå uenigheter som kan virke sårende?

Hvor venner kommer fra og hvem en er avslappet med er omtrent to sider av samme sak. Alle informantene mente at det var kurdere de er mest avslappet med fordi de kjenner språket og kulturen. En er fortrolig med spillereglene. Dette ble jeg ikke overasket over. Jeg ble derimot overasket da informant 5 sa *han* er mest avslappet med norske. Når han bruker kurdisk som språk er han mest avslappet sammen med kurdere, men til vanlig er han mest avslappet med norske. Han hevdet man ikke kan være særlig avslappet med kurdere fordi det er baksnakking, vurdering av din personlighet osv som ofte er i fokus. Han sier: *"Det er vanskelig å være seg selv når man er med kurdere...Noen ganger må man oppføre seg skikkelig og ikke prate om hva som helst...(...)..Når jeg er med norske er jeg veldig fri..eh..mh..Men det er ikke slik at jeg prøver å baksnakke vår kultur"*. Han sier han er nok avslappet med gode kurdiske venner, men at han også har opplevd mye ubehag også innenfor den kurdiske sfæren.

Informant 4 treffer ikke arbeidskameratene på den jobben han har nå, og grunnen kan være at han ikke treffer dem så ofte. Han leverer produkter til forskjellige steder og det er lite rom for kontakt med andre på jobben. Han forteller derfor om den gamle jobben, da han ofte traff arbeidskollegaer. Han nevner for eksempel kaffepauser. Informant 10 forteller at hun alltid deltar på sosiale treff hvis det er mulighet for det etter arbeidstiden. Hun nevner at julebord er veldig hyggelig og at de snart skal holde en stor fest på jobben. Hun syntes derimot det ikke er hyggelig å delta på aktiviteter i nabolaget. Da jeg spurte om hvorfor hun møter de på arbeidsplassen og ikke i nærmiljøet svarte hun: *”Jeg vet ikke...fordi jeg jobber med dem, er nærmere dem...Det er koseligere med dem enn med naboene...De {naboene} sier ikke hei engang...men på jobben er du sammen med de andre, og når det er pause så tuller vi sammen...Og på julebordet er det morsomt ,da treffes vi alle sammen”*. Jeg lurte på om hun reagerer på samme måte som hennes mann, at hun deltar bare hvis hun blir spurt (aktiviteter i nabolaget) . Hun tenkte seg litt om og sa: *”Nei...jeg liker det ikke...Jeg liker bare ikke slike arrangementer”*. Grunnen til at hun liker å treffe arbeidskollegaene er fordi hun kjenner dem, men naboene kjenner hun ikke. Kanskje det er derfor hun ikke vil delta på arrangementer i nærmiljøet?

Informant 11 jobber ikke og jeg spurte om hun derfor møter vennene i klassen utenfor skoletiden. Hun svarte nei på dette og kom med forklaringen at de fleste har familie og ikke har tid til å treffes utenfor skoletid. Å ha familie innebærer en del plikter for både mannen og kvinnen. Selv om man kan hevde at forpliktelser gjelder i alle samfunn og kulturer er tid til familien spesiell for kurdere. Siden de bare har to dager i uken for å være med sine barn, vil de helst bruke den sammen med familien og barna. Å treffe hverandre (klasse og arbeidskamerater osv) på hverdager blir lite aktuelt da hun må passe på barna når de er hjemme. Hun klagde videre på at alle både på skolen og i nærmiljøet er sammen med hverandre etter etnisitet. Hun vet ikke hvorfor det er sånn, men synes at det er kjedelig. Når jeg spurte om hun også er slik, svarte hun nei.

6.6.4 Medlemskap i organisasjoner og foreninger

Av alle informantene var det bare informant 1 som var medlem i en ikke-kurdisk organisasjon, og det er Amnesty internasjonale. De fleste av informantene var medlem i KDP, men ikke alle. Jeg var interessert i å finne ut hvorfor noen var medlem i en slik organisasjon (Amnesty) og hvorfor andre ikke var medlem i noen ikke-kurdisk organisasjon.

Da jeg spurte om hvorfor informant 1 er medlem i Amnesty, sa han at det er en organisasjon som er uavhengig og arbeider for menneskerettigheter. Han virker som en person som engasjerer seg i hjemlandets politiske situasjon. Informanten har selv sittet i fengsel og vet hvordan Iran behandler opposisjonelle. Han arbeidet for menneskerettigheter i sitt eget hjemland og har fortsatt med det også i Norge. Han er glad for at han er medlem i Amnesty og mener at dette bare er positivt.

Informant 11 som har vært medlem av KDP i hele sitt liv sammen med sin familie sa hun har lært mye av partiet. I Norge har hun med årene blitt mindre positiv til partiet og påpekte at hun ”ikke lærer noe av det lenger”. Hun mente at det er veldig mye kritikk mot hverandre, mye gjentakelser og ikke noe fremgang. Partimedlemmer bruker store deler av tiden på å kritisere hverandre og henge ut enkelte. Dette har ført til at hun er blitt et passiv medlem. Hun fortalte at det ikke er mange møter, og at hun går halvhjertet på disse møtene hvis hun iblant deltar. Hun er også medlem av en KDPs kvinneforening, men har samme tanker rundt denne foreningen som hun har om KDP. Ektemannen som også har vært mangeårig *peshmerge* i Kurdistan for KDP, valgte å melde seg ut for en stund tilbake. Han var ikke fornøyd med måten partiet gikk fram på, men innrømte at han fortsatt støtter partiet selv om han ikke nå står som medlem. Mange av informantene har vært medlem av KDP i store deler av sitt liv. Når man er i eksil, kan partimedlemskapet bli vanskelig fordi det er andre ting som kommer foruten for partiet—blant annet jobb og familie. Mens de var i Kurdistan, virket partiet som en familie og skole for dem. Her ble de sosialisert inn i de normene og verdiene som partiet sto for. Informant 11 kom inn på likestilling mellom kjønn under intervjuet. Hun sa: ”...Siden vi var i et demokratisk parti, var vi i like stor grad fremtidsorientert som nordmenn”. Informanten brukte det kurdiske ordet ”*peshkewto*”, en direkte oversettelse blir til fremtidsorientert, men jeg mener det hun tenker på er *sekularisme* og universelle rettigheter. Da jeg spurte om utdypelse svarte hun: ”*Likestilling mellom mann og kvinne...At*

jenter har like mye frihet som gutter...Akkurat som meg...Jeg fikk den samme friheten som mine brødre hadde". Informanten snakker i fortidsform når hun omtaler lik frihet med brødrene. Man kan oppfatte det slik at hun ikke opplever samme frihet lenger ettersom hun nå er gift. I alle fall gir hun en beskrivelse av hvordan det *var*. Jeg spurte om det var KDP som hadde utformet denne likestillingspolitikken, svarte hun *ja*. Som mange andre kurder-iranere i Norge er informant 7 medlem i KDP. Da jeg spurte hvorfor han var medlem sa han: *"Det handler for det første om historien. Jeg har i veldig ung alder ..siden jeg var 16 år vært medlem, og min familie har alltid vært medlemmer...En av mine brødre er også blitt martyr...Så mye av det handler om historie...For det andre handler det også om hva som er planen...Målet er å gjøre folket mitt fritt...Hvis du kommer til et land som Norge..Med 4 millioner mennesker og med all den skogen og landskapet her, så har de laget sitt eget land og gjort det om til paradiset...men vi er nesten 35 millioner mennesker og har fortsatt ikke noe eget land"*. Han forteller kanskje noe som mange kurdere opplever og føler. Møtet med Norge og hvor fritt og selvstendig folket er, får dem til å tenke på sitt hjemland og hvor mye undertrykkelse de har vært utsatt for. For mange som har bakgrunn i et politisk parti fra hjemlandet ser derfor det som en selvfølge at de også fortsetter å være medlemmer i sitt parti i det landet har utvandret fra.

Informant 3 var medlem av KDP i de første årene etter han kom til Norge men ikke nå lenger. Da jeg spurte hvorfor han ikke var medlem lenger, oppga han flere grunner. Et av disse var at han tidligere hadde mer tid. Han sa: *"I begynnelsen visste vi ikke mye om Norge....Vi var ikke så mye opptatt...Det var ikke så mye av jobb og familie...Av den grunn var vi også mye mer aktive i partiet"*. Han fortalte videre at selv om han ikke er medlem lenger, prøver han å hjelpe til noen ganger. Det virker som om informanten med årene i Norge har blitt mer opptatt og har fått mindre tid til politikk. Det har kanskje noe med at kurdere i begynnelsen holdt seg for det meste til sine egne nettverk. Etterhvert som de er blitt mer integrert i det norske samfunnet, blir det også mindre tid til gamle vaner og forpliktelser. Å gå på skole, møte nye mennesker, jobbe og tid til barna sluker mye av tiden. Det kan også ha noe med at det er vanskeligere å holde på med kurdisk politikk når man er i eksil. I tillegg til dette virker det som om han var litt misfornøyd med partiets aktivitet i Norge. Informant 4 fortalte om forskjellen mellom livet i Norge og livet i Kurdistan. Han sa at den store forskjellen går ut på at man har veldig mye fritid i hjemlandet. Det er mye lettere å være politisk aktiv i Kurdistan, men når man kommer til Norge forandres dette. Informanten pekte på at tid er veldig essensielt når man bor i et fremmed land. Han snakket her om hvordan samfunnsstrukturen er

bygd i Norge. Han kom med et eksempel: *"Når man kommer til europeiske land blir det vanskeligere...Det som er vanskelig er at møter er på lørdager...Og da jobber du...Det er vanskelig å spørre om å få fri fra jobben for å delta på møtet. Så selv om man ønsker å være mer aktiv er det svært vanskelig"*. Kjernen i temaet er at i det nye samfunnet er tid kostbar. Tid er også penger. Informantene må forholde seg både til den norske hverdagen og til forpliktelser til det kurdiske. Ofte er det vanskelig å balansere dette slik at man får tid til begge to. Informanten fremhever at det er vanskelig å balansere jobb og andre aktiviteter slik at det går i hop.

6.6.5 Vanskeligheter med å bo i Norge

De to siste spørsmålene var knyttet til kurdisk kultur og norsk kultur. Hva er forskjellen mellom de to, og hvordan ser de på sin og familiens fremtid²⁴. Spørsmålene som ble stilt var ganske åpne, da det var det som også var meningen. Hva slags tanker hadde de om dette og på hvilken måte kan det være vanskelig for kurdere å bo i Norge?

Etter at jeg hadde transkribert og analysert intervjuene fant jeg raskt ut at svarene var varierte, men at de pekte i samme retning. Informant 1 sa: *"Alt...hvordan man kler på seg, hilser, sitter, snakker... ..atferd...jeg kan fortsatt ikke si til lærerne på universitetet "Hei du!"..."Jeg sier heller "kan jeg få snakke med Dem?"..."Jeg kan ikke si "du" ...Det er det samme på kurdisk for å vise respekt...Fortsatt er det sånn at hvis jeg ikke hadde vært flau, så hadde jeg reist meg opp for min lærer når han kommer inn i salen...Men siden ingen gjør det, gjør ikke jeg det heller. Hvis man reiser meg opp to ganger, begynner alle sammen å le av deg"*. Jeg spurte om det er slik i Kurdistan at man står opp for læreren når han/hun kommer inn i klasserommet. Dette svarer han ja på og utdypet at det ikke handler om frykt for læreren, men om *respekt*.

Informant 4 pratet om respekt og atferden til unge. Han gikk inn på at i den kurdiske kulturen er respekt noe sentralt som alltid skal være der. Respekt for de eldre er for eksempel viktig.

²⁴ Se vedlegg 3 intervjuguiden de to siste spørsmålene under overskriften sosial kontakt.

Han sa at det barna i den norske kulturen kanskje ikke har respekt for sine foreldre på lik linje som kurdiske barn. Han forteller videre at norske barn kan gå ut om kvelden og komme sent hjem, men at kurdiske barn aldri kan gjøre dette. Informanten kommer med et eksempel om dette *"Norske barn kan si: pappa jeg skal ut, og foreldrene svarer med å si gå, men kom tilbake....Dette er veldig vanskelig for oss kurdere, vi kan ikke oppføre oss på samme måte som nordmenn, vi blir ikke avslappet i forhold til det"*. På et åpent spørsmål om hva som er utfordrende for han, svarte han at det for det første er familien, de nære i hjemlandet *"Enten vi vil det eller ikke så er våre kjære familie i hjemlandet (Kurdistan-Iran)...Og dette er veldig vanskelig for oss...Siden mye av familien vår er så langt unna oss.."*. Jeg mener at informanten tenker på noe av det samme som informant 8. Det er vanskelig at storfamilien og slektningene er langt borte. De er sosialisert inn i sin familie, og det er gjennom denne familien de klarer å løse egne problemer. Hvis en kurdisk mann vil gifte seg i hjemlandet, er det som regel slekten som kan hjelpe ved at en slektning går og spør om godkjennelse fra familien til bruden. Det er familien som trer til hvis et problem dukker opp eller hvis man gjennomgår dårlige tider. Informanten sier at mye er forandret i hans tilværelse ettersom hans familie er langt borte. Han mente at i Norge har mange gamle venner fra krigen og andre kurdere blitt som en familie for han.

Informant 6 mente det er veldig store forskjeller mellom norsk og kurdisk kultur. Videre sa han at det er en ting som er veldig viktig for kurdere i Norge: *"Siden vi har kommet til dette landet, og vi bor her nå, ...må vi godta en del [lover og regler] i dette landet, enten vi liker det eller ikke"*. Samtidig påpeker han at det også er viktig å ikke glemme sin egen kultur selv om man bor i et annet land. Når jeg spurte han om å utdype dette, tok han opp respekt, i likhet med informant 4 ovenfor. Han legger til at respekten som finnes i kurdisk kultur ikke er samme respekt som i norsk kultur, og han viser da til unge kurderes respekt for sine foreldre.

Informant 3 mente at kurdisk kultur er primitiv, men at en del normer og regler burde bevares. Han sier at det er viktig å bevare de gode normene og reglene i kurdisk kultur og forkaste det som er dårlig. Akkurat hva han legger i 'dårlig' forklarer han ikke nærmere. Da jeg spør hva som kan være vanskelig/utfordrende for han av det han har pratet om, svarte han: *"Vi skjønner oss fortsatt ikke på det norske systemet"*. Han sier alt er vanskelig og at et fremmed land som Norge er ganske vanskelig å forholde seg til. Han mente at det er lettere for nordmenn fordi de forstår det "norske systemet". Jeg tolker dette til å gjelde lover og regler. Han sa *"Når et problem dukker opp for en nordmann, løser han det lettere enn vi gjør"*

fordi det er hans land og han kjenner systemet... , men for oss kurdere tar det måneder og vi må ringe til hverandre for å løse det". Han trekker også fram den psykiske siden av å bo i landet når han sammenligner det med jobbsituasjonen i hjemlandet. I Norge har man ikke mye tid, mens i Kurdistan er fritiden ganske stor. Etter jobb har man tid til å besøke venner og familie.

6.6.6 Framtidsutsikter

Når man utvandrer til et annet land ufrivillig vil det kanskje være vanskelig å flytte på nytt. Jeg var interessert i å høre hva slags framtidsutsikter de har for seg selv og sin familie. Det er et interessant tema fordi det beror på hvor godt de føler seg hjemme i det nye "hjemlandet" og hvor lett det ville være for dem et annet sted. For noen vil det være umulig å reise tilbake til Kurdistan så lenge den iranske republikken har makten. Det kan også være vanskelig å flytte til et annet land i Europa fordi språket er vanskelig, og de kan også ha etablert seg godt i Norge.

Informant 1 ser på sin fremtid slik: *"Min fremtid finner jeg ikke i Norge...Når jeg er ferdig med utdanningen, har jeg lyst til å reise til et land..som Kurdistan-Irak, fordi jeg ikke kan reise tilbake til Kurdistan-Iran"*. Som grunner viser han til språket, kulturen, været og folket. Han presiserte også at selv om han ikke liker å bo i Kurdistan-Irak, er det bedre enn Norge. Han føler seg som en fremmed i Norge. Jeg spurte om det kanskje kunne ordne seg i fremtiden, og han svarte: *"Jeg vet ikke...Men for meg så har det ikke ordnet seg...Og jeg vet ikke om det vil ordne seg for andre heller"*. At han føler seg fremmed er ikke uvanlig fordi alt fra språk og kultur er annerledes i Norge. Hele samfunnet er annerledes.

Kona til informant 1, informant 10 sier hun er i Norge fordi hun *må*. Jeg tolker dette til å bety at ektefellen bor i Norge, og at hun er bundet til å bo på det stedet han bor. Hun har ikke vært politisk aktiv og har derfor heller ikke noe problemer med det iranske regimet. Hun har reist tilbake til hjemlandet tre ganger og stortrivdes med det. Hun forteller at hun hadde ønsket seg et liv med en bra jobb og god inntekt slik at hun kunne være på ferie i Kurdistan i 6 måneder og 6 måneder i Norge.

Når jeg spurte informant 2 om framtidsutsikter, sa han: *"Jeg må jobbe godt. Jeg tenker på få å meg hus og at barna mine får seg en utdanning...hjelp dem så mye jeg klarer"*. Han forklarte at mye kan være vanskelig og at mye også kan virke utfordrende siden de har kommet til Norge i voksenalder. Da jeg spurte om framtidsutsikter, virker det som om at han mener at toget er kjørt for han selv, men at barna kan gjøre det mye bedre. Han sa: *"Det viktigste for meg er at barna mine får et godt liv...At de blir selvstendige, klarer å stå på egne bein, få seg en utdanning, klare å jobbe...Jeg kan ikke oppnå de tingene som de kan oppnå...Jeg kan for eksempel ikke tenke at jeg har lyst å bli millionær...Vi kan bare ha et normal og gjennomsnittlig liv"*. De som har barn legger veldig mye fokus på at de skal ha det godt og ikke mister den muligheten som de selv gikk glipp av som unge.

Informant 7 har et positivt bilde av Norge og sin framtid i landet. Han fortalte om hvor vanskelig det var for han å komme inn på universitet i hjemlandet, og at regimet diskriminerte mot han fordi han var kurder og sunni muslim. Han kommer også inn på at han har vært gjennom mye vondt i fengsel. Han sa at i Norge gjelder lovene alle og enhver. Ingen blir diskriminert på grunn av sosiale klasse, hudfarge, religion osv. Informanten sier videre at: *"Selv om Kurdistan blir fritt i fremtiden, tror jeg ikke at jeg vil flytte tilbake permanent...Jeg kommer til å dra på besøk, men livet mitt vil fortsette her"*.

Informant 8 gav gjennom hele intervjuet uttrykk for at hun ikke føler seg hjemme i Norge. Hun påpekte også flere ganger at hun ikke er negativ til Norge, men at det er vanskelig for en med slik bakgrunn som henne å bo i landet. Hun er vant til å bo med storfamilien fra hjemlandet. Hun kunne tenke seg å bo permanent i Kurdistan hvis hun blir pensjonist fordi det er litt uvanlig der for damer på hennes alder å være i arbeid. Selv om informant 8 er relativt ung, virker det som om mye av drømmene hennes er vanskelig å oppnå. Det beste hun kan gjøre ut av det er å være sammen med sin familie. Hun hadde tidligere ønsket å studere i Norge, men dette har hun for lengst glemt. Nå vil hun heller være med familien og bo i hjemlandet. Da jeg spurte ektemannen, informant 7, om han har de samme tanker som henne sa han: *"Ja selvfølgelig...Hvis du spør din far eller mor om de vil tilbake til hjemlandet, vil de svare: "selvfølgelig vil jeg det" ...Du liker det kanskje ikke hvis du reiser tilbake, men vi som kom hit i voksenalder er knyttet til hjemlandet vårt"*. Han fortalte videre at han snakker om en slik situasjon (om å flytte tilbake) når den politiske situasjonen forandrer seg. Kona kom inn i samtalen og sa at hun personlig ikke har noe imot det iranske regimet selv om hun ikke støtter dem.

Noen av informantene har mulighet til å reise tilbake til hjemlandet, mens de som ofte er i konflikt med regimet ikke har det. Hvordan er sosialiseringens betingelser for de som ikke har mulighet til å reise tilbake? Sand (Hansen-Walle 1992: 95) skriver at flyktninger ikke slutter å forholde seg til hjemlandet. Vietnamesere i Norge er fortsatt veldig sterkt knyttet til livet i Vietnam gjennom sterke familie- og slektsbånd. De har også et ønske om å dra tilbake. Det samme gjelder informantene mine. De som ikke er i konflikt med regimet i hjemlandet vil også ha mulighet til å reise tilbake. Deres handlinger vil derfor preges av normene derfra (Hansen-Walle 1992: 95). Beretningene fra informantene viser at livet i Norge både kan være vanskelig, krevende, men også en lettelse på flere områder. Noe av de godene som Norge har til disposisjon blir godt tatt imot av informantene, men alle peker på at kulturen er veldig forskjellig fra deres egen. For å beherske den nye kulturen må de gjennom ny læring på flere områder og de må også gjennom nye sosialiseringprosesser (Hansen-Walle 1992: 92).

6.7 Oppsummering av intervjusamtalene

Å innvandre til et fremmed land med en kultur som skiller seg fra majoritetskulturen er vanskelig. Gjennom de elleve intervjusamtalene med informantene var det mange interessante opplevelser og livserfaringer som kom fram i lyset.

Det første som er viktig å understreke, er informantenes forventninger og drømmer til det nye landet de skulle bosette seg i. Forventingene gikk ikke i oppfyllelse fordi det var en del utfordringer som var vanskelig å imøtekomme. Dette var først og fremst på grunn av språkproblemer. Svak mestring av det norske språket virket som en barriere mot at de skulle klare å løse sine egne dagligdagse problemer. For mange av informantene var det som å starte med blanke ark, *tabula rasa*. De måtte gjennom enkelte faser som norskkurs og jobbkurs for å klare å stå på egne bein. Dette var vanskelig for enkelte av informantene fordi de aldri hadde arbeidet på den måten. For dem som var politisk aktive og *peshmerge*, var fysiske og psykiske problemer en utfordring for seg selv. For kvinnene var arbeidslivet i Norge uvant fordi kvinner ikke var sysselsatt i like stor grad i hjemlandet.

Alle informantene har vært i arbeid. I de siste årene har enkelte av dem imidlertid sluttet på

grunn av ulike årsaker. Oftest har dette vært fysiske og psykiske problemer. De har derfor endt opp med å gå på ulike tiltak i regi av NAV. De som er i arbeid trives med dette, med unntak av de informantene som har høyere utdanning enten fra hjemlandet eller fra Norge. De har måttet ta jobber som de er overkvalifiserte for. Dette liker ikke informantene og ifølge dem er det på grunn av deres bakgrunn som innvandrere. Informanter som har deltatt direkte i kamper mot det iranske regimet har sjeldnere enn andre høy utdanning fordi livet som *peshmerge* ikke tillot det. Hovedgrunnen til dette var at de meldte seg inn i KDP når de var relativt unge. De har derfor tilbragt store deler av sine liv sammen med partiet. Siden de ikke hadde muligheten til å ta høyere utdanning i hjemlandet, har de måttet forholde seg til jobber som ikke trenger noe spesielt høy formell kompetanse.

Mange er glade i å være i arbeid, men mye av arbeidskulturen er utfordrende for informantene. Dette er fordi de må forholde seg til arbeidstiden, faste rammer og fremmede mennesker med forskjellig bakgrunn. Siden de har veldig lite til felles med arbeidskameratene, har de også minimal kontakt med dem utenom arbeidstiden. Språket virker igjen som en barriere for at de skal kunne kommunisere effektivt med hverandre. Arbeid blir sett på som en sfære hvor det ikke er rom for sosiale treff. Når de er ferdig med arbeidet, handler livet i først og fremst om å gå hjem og være sammen med familien. For enslige eller yngre par er det rom for sosiale treff etter arbeidstiden. De har deltatt i slikt, men finner det ikke særlig attraktivt. Informant 1 fortalte for eksempel hvor lite interesser han hadde felles med resten av klassekameratene. Informant 9, derimot, liker det sosiale miljøet på arbeidsplassen, men hennes bakgrunn virker som en barriere. Hun fortalte flere ganger under intervjuene at hun ikke skjønner alle metaforer og vitser som arbeidskameratene kommer med. Dette er leit fra informantens synspunkt, og hun skulle ønske å ha innvandret i yngre alder. Det finnes andre informanter som har heller valgt å ikke gå ut i arbeid fordi de ikke ønsker å ta jobber som ikke krever noen formell kompetanse. Informant 8 ville heller studere og ta høyere utdanning. Gjennom dette viser hun ambisjoner om å få seg en jobb som krever høyere utdanning. Hun prøvde i en kort periode før hun begynte på skolen å jobbe, men dette likte hun ikke. Hun ville heller ta tak i den muligheten som hun ikke hadde i hjemlandet.

Siden kurdisk og norsk kultur synes å støte mot hverandre på enkelte områder, har det vært vanskelig å klare å balansere motsetningene. Dette kom tydelig fram gjennom de spørsmålene

som hadde med sosial kontakt og kultur å gjøre. For informantene var det viktigste å opprettholde sin egen kultur, men samtidig også å respektere den norske. Når det kommer til vennetreff og sosiale relasjoner, har informantene minimal kontakt med andre utenom deres egen bakgrunn. Informantene har god nok mestring av det norske språket til at de klarer å stå på egne bein og løse sine egne problemer. Språket har med årene forbedret seg ifølge informantene, men det er fortsatt vanskelig å uttale og å tolke enkelte ord og begreper. Dette fører til at informantene trenger hjelp og støtte fra andre som behersker norsk bedre. Oftest er dette deres egne barn og venner. Disse *vennene* utgjør gamle venner fra hjemlandet eller nye fra eksiltilværelsen. Vennene har også en viktig sosial funksjon. De har kommet til Norge i de fleste tilfeller på grunn av tvang. Derfor kjenner de til problemene og utfordringene som utarter seg når man er i eksil.

7. Kapittel 7: Konklusjon

Problemstilling: *Hvordan tilpasser voksne kurdere seg utfordringer knyttet til språk, jobb og sosial kontakt?* Dette ble nærmere undersøkt ved å stille tre underspørsmål:

- Hvor viktig er sosiale relasjoner og hvorfor?
- Hvorfor velger noen å gå i arbeid, mens andre ikke vil?
- Er norskspråket med på å forsterke sosial kontakt på tvers av kulturene og deltagelse i arbeidslivet?

1. Hvor viktig er sosiale relasjoner og hvorfor?

Sosiale relasjoner er viktige for informantene. I deres omgangskrets er det familien i Norge og venner med samme etniske bakgrunn som er av betydning. Det er flere grunner til dette, først og fremst fordi det er dem man har med seg ”hjemmefra” i eksiltilværelsen. Slektningene i Kurdistan er langt borte og de er for de aller fleste informantene umulig å besøke. De kan på den andre siden invitere dem til Norge, og noen har tatt i bruk denne muligheten. Informanter som har barn, er opptatt av deres fremtid. Å dekke deres behov slik at barna får en god utdanning er viktig, da de selv ikke hadde like muligheter i hjemlandet. Den andre relasjonen er venner fra deres egen etniske gruppe. Familien og slekten i hjemlandet har mistet mye av sin følelsesmessige kraft, men spiller fortsatt en stor rolle. Deres nære venner i Norge har derimot tatt mye av familiens funksjon og plass. De er ikke bare følelsesmessig, men også praktisk viktige. Familien og slekten vil ikke være like viktige som da de var i hjemlandet. Det kan være fordi de har vært borte fra dem i lang tid. Dette forholdet er ikke unikt blant voksne kurdere i Norge. Funn om tamilers interne sosiale nettverk i Norge viser at dette er langt mindre familiebasert enn i hjemlandet (Engebrigtsen og Fuglerud 2009: 64). Tamilske ektefeller har veldig mange venner utenfor familien. Det er i utgangspunktet mannens venner fra før utreise fra hjemlandet eller fra den første tiden i Norge. Båndene er etter hvert blitt styrket i eksiltilværelsen gjennom sammenkomster og annen sosial omgang. Jeg finner dette som likhetstrekket med informantene jeg har forsket på. Informantene hevdet selv at de

vennene som de bruker sin tid sammen med, er som oftest personer de har blitt kjent med under motstandskampen. De som fortsatt har sterke følelsesmessige bånd og mye kontakt med familie- og slektsforhold, er de som har muligheten til å reise tilbake. Informant 7 og 8 er eksempler på dette.

Den kurdiske kulturen er avhengig av fellesskap og sosiale sammenkomster. I hjemlandet var det ikke uvanlig å besøke naboen uten å ringe eller spørre i forveien. Det samme gjaldt venner som bodde lengre unna. Når informant 1 kom til Norge prøvde han å gjøre det samme her, men dette ble ikke tatt godt imot. Han var ikke vant til å ringe venner (selv de kurdiske) og spørre om de var hjemme eller om de hadde tid.

Sosiale relasjoner har følelsesmessig og praktisk betydning. Vennene er følelsesmessig knyttet til hverandre gjennom felles historie, skikk og kultur. Kurdiske venner hjelper også hverandre praktisk. Jeg nevnte hvordan nyetablerte får hjelp fra andre eksilkurdere som har bodd i Norge lengre enn de selv har. Et skritt videre er at de også hjelper og støtter hverandre hvis deres barn skal gifte seg, oversettelse av brev, flytting, partimøter osv.

2. Hvorfor velger noen å gå i arbeid, mens andre ikke vil?

Flere av informantene har et ønske om å være i arbeid framfor å være hjemmeværende. De som har tatt sin utdanning i hjemlandet eller i Norge, ønsker en utdanningsrelevant jobb. Dette har de derimot vanskeligheter med, og de må derfor ta jobber som ikke faller inn under deres utdanning. Selv om dette oppleves som en trist affære for informantene, har det ikke satt en stopper for deres arbeidslyst. Alle informantene ønsket å være opptatt med arbeid. På den andre siden har traumer, fysiske og psykiske skader satt en stopper for mye av arbeidslysten. På grunn av ulik arbeidskultur har informantene i første omgang hatt problemer med å rette seg etter arbeidsforholdene i Norge. Dette gjør det derfor vanskelig for enkelte å være i arbeid. De kan for eksempel bli noe overarbeidet og dette kan gå ut over deres fysiske og psykiske helse. Andre som ikke har hatt muligheten til å gå på skole i hjemlandet, har tatt seg tid til dette i Norge. Informant 11 er et eksempel på en som ikke har hatt mulighet å gå på skole i hjemlandet. Denne muligheten vil ifølge henne åpne dører som hun ikke hadde fått uten formell utdanning. Informantene uttrykte selv hvordan arbeidskulturen er radikal og

utfordrende for dem. Det er med dette mange mener at livet i Norge er som en bil. Arbeid blir taklet forskjellig av informantene, men det viser seg omtrent alle har hatt en eller annen ubehagelig opplevelse på arbeidsplassen. Dette har vært alt fra stress, konflikter, kommunikasjonsproblemer, at det er fysisk krevende osv. Fordi de sliter med språket, kulturen, vær og klima, sliter de også på arbeidsplassen.

3. Er det norske språket med på å forsterke deltagelse i arbeidslivet og sosial kontakt på tvers av kulturene?

Det norske språket er med på å skape sosial kontakt på tvers av kulturene. Dette er et av de sentrale funnene i oppgaven. Jeg registrerte at jo lengre kurdere har bodd i Norge, jo mer integrert er de med majoritetskulturen. Noen var i så stor grad integrert at de rett og slett var misfornøyde med enkelte minoritetsgrupper. Disse var ifølge dem, de som ikke engasjerte seg i lokalsamfunnet eller som ikke orket å lære det norske språket på norskkurs. Språket også være et forsterkende element for å skape kontakt og en god dialog med andre etniske grupper. Uten et godt utbygget tilbud om opplæring i norsk språk vil mangel på et felles språk være en hindring for å skape kontakt med hetero-etnisk personer.

Jeg støtter meg til det Therese Sand (Sand 2008: 38, 39) sier om Höem's ulike sosialiseringformer anvendt på innvandreres situasjon. Når innvandrere kommer til Norge, må de gjennom ulike former for sosialisering. Enkelte sider av majoritetskulturen blir tatt godt imot, mens andre blir avvist. Innvandreren går derfor ikke gjennom et enkelt sosialiseringsløp, men gjennom flere. Siden de innvandret til Norge i voksen alder, betyr det de allerede har sine sterke røtter i hjemlandet. Dette påvirker deres identitet på flere måter. Informantene var for eksempel positive til eksil-tilværelsen, men følte seg likevel ikke hjemme i Norge. Dette kan komme av at det er en del sosiale og kognitive utfordringer. Kurdisk kultur og identitet blir forandret under eksiltilværelsen. Gjennom kontakt med den norske kulturen tar de innover seg de andres perspektiv. De lærer dette etterhvert gjennom det som kalles for "det generaliserte andre". Dette fører til de lettere tilpasser seg den nye hverdagen. Eksiltilværelsen i Norge fører til at de må prioritere hensyn som de ikke

nødvendigvis hadde i hjemlandet. Dette er blant annet betydningen av barna skaffer seg formell utdanning. For voksne kurdere handler det om å klare å håndtere dagliglivets utfordringer.

Det overordnede fakultet for oppgaven er sosialisering. Sosialisering innebærer som Boudon og Bourricaud (Boudon og Bourricaud 1989: 356) legger til en tilpasningsprosess. Det skjer derfor sakte, men sikkert. Selv om tilpasning skjer, er det ikke strengt tatt bestemt om individet aksepterer alle majoritetens normer og regler. Funn viser at informantene er positive til enkelte sider av majoritetskultur, men er avholdende til andre. Når det gjelder tilpasning møter individet nye situasjoner. Det fører for eksempel til at individet modifierer sine normative handlinger og forbereder det kognitive aspektet (Boudon og Bourricaud 1989: 357). Sand bruker for eksempel Hoëm sine sosialiseringsbetingelser overfor minoriteter. Hun mener at hvis minoritetsmedlemmer skal beherske den nye kulturen, må det omfattende læring til på flere områder, og de må derfor gjennom nye sosialiseringprosesser. Objekter og handlinger i den norske sosiale verden har som regel en annen betydning enn der de kommer fra (Sand og Walle-Hansen 1992: 92). Det kan være av interesse å referere til informant 1 som i begynnelsen valgte å stå oppreist når læreren kom inn i klasserommet. Senere merket han at han var den eneste som gjorde dette, og valgte deretter å ikke reise seg opp lenger. Det samme kan sies å gjelde informanter som etter eget initiativ velger å engasjere seg i nærmiljøet uten at de blir spurt om å være med. I begynnelsen er de avholdende på slike saker fordi de forventer motparten skal invitere dem å være med på sosiale arrangementer. Med tiden lærer individet hvordan ting fungerer annerledes under eksiltilværelsen enn i hjemlandet. Selv om tilpasning skjer og informantene ikke har planer om å reise tilbake til hjemlandet, føler de seg ikke hjemme. De ser på sin tilværelse som en minoritetsgruppe hvor de har måttet reise fra hjemlandet på grunn av tvang. De har verken fått noe formell anerkjennelse hjemmefra og føler seg samtidig ikke fullt ut akseptert blant nordmenn i Norge.

Siden informantene kom til Norge ufrivillig (tvungen migrasjon), vil denne resosialiseringssfasen være mye vanskeligere. De har ikke vært forberedt på å takle utfordringene det norske samfunnet stiller. Resosialisering foregår, men det er lettere hvis det ikke blir påtvunget. Et spesielt trekk ved denne tilværelsen innebærer at individet må forholde seg til to kulturer. Den ene kulturen er deres egen og når de er sammen med familien, gamle venner osv. Den andre kulturen er majoritetskulturen (de etnisk norske).

7.1 Diskusjon av funn

I den videre tolkning av disse funnene kan Ferdinand Tönnies sitt klassiske skille mellom *Gemeinschaft* og *Gesellschaft* være nyttig. Begrepene kommer fra det tyske språket og har flere betydninger. Som brukt av Tönnies, viser begrepene til forskjellige samfunnstyper. Hans samfunnstypologi ble lansert for over 100 år siden og var da rettet mot sosial endring i Europa. Når *Gemeinschaft* og *Gesellschaft* nå anvendes er det fordi jeg finner mange likhetstrekk av hva informantene tar opp og møter på i det nye samfunnet. Alle informantene ble født før revolusjonen i 1979 i Iran. På den tid var landet fortsatt et relativt tradisjonelt jordbrukssamfunn.

Tönnies tanker om *Gemeinschaft* beror på et lite 'organisk' samfunn med sterkt kulturelt fellesskap basert på relativt personlige sosiale relasjoner innen familie, slekt og lokalsamfunn. Under disse omstendighetene er privatliv og individualisme minimalt. Personlige relasjoner er sterkere, og vil av den grunn føre til at medlemmene kan betro seg på hverandre. *Gesellschaft* er dets motpart for dette er det mer økonomisk differensierte storsamfunnet som er mer preget av upersonlige sosiale relasjoner (Tönnies 2001: xli). Tönnies skille og redegjørelse mellom *Gemeinschaft* og *Gesellschaft* inkluderer flere viktige faktorer. I *Gemeinschaft* er det for eksempel ikke bare personlige relasjoner viktige kjennetegn, men også arbeidsfordelingen. Kjønn er med på å bestemme fordelingen av arbeidet. Husstell er kvinnens ansvar, mens mannen har ansvar for å skaffe mat, bevare og gjøre det klart (Tönnies 2001: 25, 26). Sosiale bånd er svakere i *Gesellschaft* fordi individer er mer isolert og fremmedgjort (Berger 1978: 39). Etter egen erfaring og kjennskap til den kurdiske kulturen og tradisjonen, har fellesskap og personlige sosiale relasjoner en sentral rolle for kurderes identitet og samhold. Dette kan merkes ved å se på deres folkedans. Her holder alle hverandre i hånden og danser i ring. Det er gjennom personlige relasjoner innen fellesskapet at problemer blir løst. Dette kan være alt fra ekteskap, personlige problemer, flytting osv. Informant 3 giftet seg på nytt og dette ble formidlet gjennom flere kanaler innen fellesskapet. Her var både hans familie i hjemlandet og konas familie i hjemlandet involvert. Mitt poeng og det jeg vil fram til er at ekteskapsinngåelse er ikke enkeltmannsforetak. I den grad familien til begge parter er involvert er de med på også å fatte beslutninger som har avgjørende rolle for ekteskapsinngåelsen. Medbestemmelse er derfor innviklet i familiens rolle, og er derfor med på å gi tips og råd til hvordan individet (sønn eller datter) skal trå fram.

Informantene som har innvandret fra Kurdistan til Norge er bevisste på de sosiale, kulturelle og økonomiske forskjellene de har til andre som ikke er kurdere i Norge. Det er en rekke utfordringer som møtes på og må bearbeides. Jeg nevnte tidligere at de må gjennom ny læring for at de skal klare å håndtere hverdagen i Norge. Ny læring beror derfor på ny sosialisering (resosialisering). Når informant 2 sier at det er viktig å beherske det norske språket og at man ikke kan bli for avhengig av andre, er det dette som menes med at det må ny læring til. Mens i lokalsamfunnet hvor familien og slekten kunne hjelpe deg med det daglige har man mistet disse i det norske storsamfunnet. Det upersonlige storsamfunnet medfører at man ikke alltid kan få hjelp fra venner og bekjente. Rosa Perez-Koenig og Rock Barry hevder at immigrasjon gjør voksne og eldre sårbare. Immigrasjon påvirker også den sosiale konteksten for individet. Innvandrere mister gamle nettverk, og gamle venner som også har innvandret til det nye landet, er opptatt med sine egne problemer. Vennene vil derfor ikke være så lett tilgjengelige for å gi deg hjelp og veiledning (Perez-Koenig og Barry 2001:163).

I *Gesellschaft* vil ingen utenfor kjernefamilien gjøre noe for andre, ingen vil gi noe hvis de ikke får noe tilbake, "Nobody wants to do anything for anyone else, nobody wants to yield or give anything unless he gets something in return..." (Tönnies [1887]2001: 52). I Norge vil kurdere måtte være selvstendige og det vil være vanskelig å få noe tilbake fra andre uten at man selv gir noe tilbake. I eksiltilværelsen er derfor alle alene for seg selv (Tönnies 2011: 52). Dette trenger ikke alltid å være et selvfølge. Det har for eksempel kommet fram at nyetablerte har fått støtte og veiledning fra gamle venner og bekjente. De som har vært i landet lengre har fått mer tid på seg for å lære språket, lovene og reglene. Disse vil da videreføre dette til ny ankommende. Alt virker fremmed og ukjent for nyetablerte, og de må derfor takle problemer som de ikke hadde i hjemlandet. På det sosiale området er informanter som har bodd lengre i Norge mer sosiale og engasjerte i sitt nærmiljø. Informant 1 var for eksempel ikke engasjert i sosiale sammenkomster i sitt nærmiljø. Ettersom det er vanlig i kurdisk kultur at man skal være varm og vennlig overfor "gjester" føler han seg ikke så godt tatt imot blant de nye "vennene". Informanten ville delta, men bare hvis han hadde blitt invitert fra motparten. Dette tankemønstret var annerledes hos de informantene som hadde bodd i Norge over lengre tid. De ville delta på eget initiativ. Det vi er vitne til er at informantene gradvis, men sikkert tilpasser seg til majoritetens adferd innen et mer upersonlig storsamfunn der personlige relasjoner har en mer avgrenset betydning og er mer et resultat av eget initiativ enn av

relasjoner man er ”født inn i”. Når de deltar på eget initiativ tenker de ikke bare på at det er hyggelig og sosialt sammen med naboen, men at det også er viktig å ta vare på nærmiljøet.

Slike forhold er igjen med på å forsterke kontrasten mellom *Gemeinschaft* og *Gesellschaft*. Solidaritet er et nøkkelord når man skal beskrive det båndet som binder mennesker sammen og former deres interaksjon (Ferrante 2011: 121). Tönnies skiller mellom organisk og mekanisk solidaritet. Det organiske er gjeldende i *Gemeinschaft*, mens mekanisk er å finne det upersonlige, sivile og kommersielle samfunnet (*Gesellschaft*). I det nye samfunnet virker mye upersonlig og fremmed for enkelte. På enkelte områder som deriblant deres kultur, normer og verdier vil forsterke seg i eksil. Informantene har flere ganger gitt uttrykk for at de har møtt norsk kultur (vestlig kultur?) og sett hva som er konsekvensene av det. Det er vanskelig for dem å ikke opprettholde sin egen kultur i det nye tilværelsen, og den kulturen de har med hjemmefra blir forsterket. På den andre siden er informantene bevisste og kanskje pragmatiske i tankegang når de sier at ”Vi må beholde det gode og kaste det dårlige”. Enkelte mener at det ikke går å velge det gode fra begge kulturer. Loveleen Rihel Brenna mener at ”..det går jo ikke i det virkelig liv. Hvordan kombinere krav om indisk underdanighet og lydighet med krav om norsk selvstendighet?” (Ringheim 2011).

Det kommer fram at informantene forholder seg ulikt med sine venner sammenlignet med arbeidskollegaene, naboen osv. Informantene hadde ikke venner som stod dem nær med en annen bakgrunn enn dem selv. De nære og gode vennene i Norge var personer som hadde samme bakgrunn som dem selv. Siden slekten og familien ikke er i nærheten, vil deres kurder venner bli deres nye familie. Salman Akthar skriver at det er store forskjeller mellom innvandrereens *homoethnic* og *heteroethnic* venner. Med *homoethnic* venner menes det venner med samme bakgrunn som en selv. Slike venner påvirker fellesskapsfølelsen og omsorgen. Det er lettere å starte en samtale fordi det kan i enkelte tilfeller føre til at man har samme minner om hjemlandet (Akthar 2011: 86). Disse vennene deler mye mer enn gode minner og bakgrunn. De deler blant annet samme kultur, språk, normer, sikker, partimedlemskap osv. Disse faktorene forsterker fellesskapstilhørigheten. Å ha en venn i eksillandet som kan forstå deres tilværelse og tidligere påkjenner binder dem nærmere sammen. Dette vennsforholdet kan forstås fra et *Gemeinschaft*-standpunkt. Solidaritet og nærhet er basert på at medlemmene svarer på samme måte og samme stimuli (Berger 1978: 38).

Akthar deler hetro-etniske venner inn i to kategorier. Den første kategorien inkluderer andre som i lik linje med informantene har immigrert til landet, men som har en annen bakgrunn enn dem selv. Disse innvandringsvennene kan være indere, iranere, kinesere, pakistanere, afghanere, Tamiler osv. De deler kanskje ikke samme kultur og religion, men partene er begge *innvandrere* og de sliter med samme psykososiale dilemmaer²⁵ (Akthar 2011: 88). I *Gemeinschaft* kjenner alle sammen hverandre og alle har lik etnisitet. Fellesskapet er ofte homogent, men i *Gesellschaft* er det heterogent. Akthar hevder at pakistanere og koreanere i USA kan for eksempel bruke mye tid sammen og prate om hvor naive amerikanere er. Grunnen til det kan være at ”innvandrerne” ikke føler seg helt amerikanske. Akthar hevder derfor at forholdet mellom innvandrere kan være mye mer åpent og avslappende, for de er tross alt begge innvandrere. Noen av informantene nevnte spenningsforholdet mellom *vi* som innvandrere og etnisk norske. Noen hevdet til og med at innvandrere vil alltid bli sett på som innvandrere selv om de ellers er fullt tilpasset og integrert i det norske samfunnet. Dette kan være et tegn på at det ikke er bare sosiale forskjeller mellom dem og majoriteten, men også etnisitet og kulturell bakgrunn. Informant 1 som ikke har bodd så lenge i Norge, komparativt med de andre informantene, hadde ikke noen nære forhold med andre minoriteter. Det er interessefellesskap, kultur, språk og historie som er forklaringen til dette.

Den andre kategorien av innvandreres hetro-etniske venner er personer som er etniske i det landet de bor i (Akthar 2011: 89). Hvem som er etniske minoriteter i det landet innvandrere bor i kan være litt forvirrende. I noen land har enkelte minoriteter bodd der i flere generasjoner eller lenger enn majoriteten. Spørsmålet blir da, for amerikanere, om man egentlig kan anse fjerde og femte generasjons japansk-amerikanere som amerikanere. I de nordiske landene kan det tilsynelatende være mye lettere å peke ut hvem som er etniske minoriteter. Akthar er selv klar over dette og redegjør også for det (ibid). For å gjøre det enkelt vil hetro-etniske (hetroetnich) venner for kurdere i denne oppgaven være etnisk norske. Dette forholdet kan være både på godt og vondt. På den gode siden kan etnisk nordmenn fungere som en bro til tilpasning. Hvis innvandrerne også føler seg akseptert, vil de også føle seg mer som likeverdige. På den negative siden kan et dårlig forhold mellom begge parter føre til at de distanserer seg fra hverandre.

²⁵ Det er ikke-vestlige innvandrere jeg tenker på når jeg skriver ”innvandrere”. De trenger nødvendigvis ikke å være venner for det er stor forskjeller mellom tvungen og frivillig immigrasjon.

Er disse funnene unike eller kan man se omtrent samme mønster hos andre minoriteter i Norge med ikke-vestlig bakgrunn? I en komparativ undersøkelse mellom somaliske og tamilske innvandrere, skriver Ada Ingrid Engebrigtsen og Øivind Fuglerud at tamilene kommer bedre ut enn somaliere (Engebrigtsen og Fuglerud 2009: 10). En del av forklaringen til dette er at tamiler har hatt lengre tid på seg. Det vil si at de har bodd i Norge lenger enn somaliere og som resultat av dette har de hatt lengre tid på å integreres. I den offentlige debatten når det er snakk om integrering blir tamiler brukt som et eksempel på mønsterinnvandrere, mens somaliere får skurkerollen (Engebrigtsen og Fuglerud 2009: 11). Forfatterne hevder at hvis man skal forstå situasjonen til innvandrere, må det forstås i en større historisk og geografisk kontekst. Tamilene har hatt lengre tid på seg i Norge. De har derfor hatt god tid på seg å takle de utfordringene som møter på dem. Innvandrere har større sannsynlighet for å være økonomisk vanskeligstilt enn etnisk nordmenn. Det kan være flere grunner til dette, men utdanning og språkbeherskelse kan være to viktige faktorer (Robila 2010: 55).

Kurderes bakgrunn i Norge er ikke helt ulik tamilenes bakgrunn på enkelte områder. Begge parter har vært aktivt eller passivt med i motstandskampen i sitt eget hjemland . En stor andel av tamilene har også bodd i Norge i ca. 20 år (ibid). Det tar tid å sosialiseres inn i det nye samfunnet og enkelte har klart det bedre enn andre. De som har klart å mestre denne overgangsfasen har oftest fått støtte og hjelp fra andre som har bodd i landet før dem. Det samme kan sies om deres tilpasningsevne. Kurderne integreres også, men det tar tid. Økonomisk oppnåelse kombinert med tid bod i landet er et tegn på tilpasning ifølge Mihaela Roila. Fattigdomsprosenten for innvandrere som hadde bodd i USA i 20 år eller mer lå på 9,9 prosent. For de som hadde bodd landet i 10 år eller mindre lå den på 23,5 prosent (Schmidley, 2011 Ref i Robila 2010: 55).

Et funn om sosial kontakt er om informantene klarer å håndtere de sosiale utfordringene bedre hvis de har bodd i eksillandet lenger . Det er store forskjeller mellom de som har bodd i landet i 6 år og de som har bodd i 15-20 år. De som har bodd i landet i en relativt kort periode følger nærmest de tradisjonene og normene som de hadde med seg i bagasjen fra hjemlandet. Dette virker som om det jevner seg ut i det lange løp. På den andre siden er informant 8 et eksempel på at antall år bodd i Norge ikke har alt for mye å si med tanke på hvordan man takler sine utfordringer. Den neste forklaringen min vil derfor bero på om informantene reiser tilbake til sitt hjemlandet. Informant 8 vokste opp sammen med sine slektninger og fikk derfor et godt

forhold til dem. Livet i Norge kunne ikke by på de samme godene i forhold til det familien i hjemlandet kunne tilby. Det er også derfor hun ikke trives i Norge selv om hun har lært seg språket, reglene og lovene. Som helhet lærer informantene fort at gamle verdier og regler ikke er gjeldende i eksillandet. Gode nettverk som for eksempel venner som har bodd i landet før dem hjelper dem i en overgangsfase. All type kontakter som familie og venner er veldig viktig for folk som skal etableres i et nytt land, og det er kanskje det viktigste av alt (Engebrigtsen og Fuglerud 2009: 60). Sosiale relasjoner kan være individuelle, men den kan også være institusjonelle. Når den formelle institusjonen ikke kan hjelpe informantene med det ene eller den andre, vil den uformelle og gode kontakten hjelpe dem. Dette kommer også fram gjennom intervjuene, at gamle venner hjalp dem en del i overgangsfasen. Informantene skjønte etterhvert at de ikke alltid kunne be om hjelp for alle har sine egne problemer å tenke på. I det nye samfunnet vil alle derfor være opptatt med sitt.

Innvandrere er integrert på noen måter, og de er *ikke* ikke-integrert på andre måter. I følge sosialantropologene Øivind Fuglerud og Ingri Ada Engebrigtsen mangler den norske integreringsdebatten en form for realisme. Integrering tar tid og det tar minst en generasjon (Engebrigtsen og Fuglerud 2009: 13). Det er kanskje ikke underlig at Tamiler blir ofte rost til himmels om hvor godt integrerte de er.

Litteratur

- Aasen, Joar (2003) *Flerkulturell pedagogikk – en innføring*. Opplandske: bokforlag.
- Andersen L. Margaret og Taylor F. Howard (2009) *Sociology the essentials*. USA: Wadsworth Cengage Learning.
- Axworthy, Michael (2008) *A History of Iran: Empire Of The Mind*. New York: Basic books.
- Akhtar, Salman (2011) *Immigration and acculturation: mourning, adaptation, and the next generation*. UK : Jason Aronson.
- Arbeidsdepartementet. (2004). *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse, 2003-2004: ansvar og frihet*. St. Meld. Nr 49 (2003-2004). Oslo: Kommunal- og regionaldepartementet.
- Alvesson, Mats og Sköldberg, Kaj (2009) *Reflexive methodology new vistas for qualitative research*. London: Sage publications Ltd.
- Amnesty International. (July 2008). *Iran Human rights abuses against the kurdish minority*. Retrieved January 25, 2011 from <http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE13/088/2008/en/d140767b-5e45-11dd-a592-c739f9b70de8/mde130882008eng.pdf>
- Bakøy, Eva (2006) Å følge seg hjemme langt hjemmefra. Innvandrere og satellittfjernsyn. Norsk medietidsskrift nr 2 2006, 98-114.
- Browne, Ken (2011) *An introduction to Sociology*. UK: Polity Press.

Burke, Johnson og Christensen Larry (2012) *Educational research: wantitative, qualitative, and mixed approaches*. USA: SAGE Publications, Inc.

Berger, S. Alan (1978) *The city: urban communities and their problems*. USA: Wm. C. Brown Company.

Berger L, Peter og Luckmann Thomas (1967) *The social construction of reality, a treatise in the sociology of knowledge*. USA: Anchor books.

Boudon, Raymond og Bourricaud, Francois (1989) *A critical dictionary of sociology*. Chicago: The University of Chicago press.

Chaliand, Gerard, Pallis, Michael og Mcdowall, David (1993) *A people without a country, The Kurds & Kurdistan*. London: Olive Branch Press.

Central Intelligence Agency (2011, 12. January,a). *The world factbook Iraq*. Retrived 31. Januar 2011, from CIA <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/iz.html>

Central Intelligence Agency (2011, 13. January,b). *The world factbook Iran*. Retrived 31. Januar 2011, from CIA <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ir.html>

Central Intelligence Agency (2011, 12. January,c). *The world factbook Turkey*. Retrived 31. Januar 2011, from CIA <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>

- Creswell, W. John (2007) *Qualitative inquiry & research design choosing among five approaches*. USA: Sage Publications.
- Crane, Keith, Lal, Rollie og Martini, Jeffrey (2008) *Iran's political, demographic, and economic vulnerabilities*. Santa Monica: RAND Corporation.
- Cohen, Zichi Marlene, Kahn, L. David og Steeves H. Richard (2000) *Hermeneutic phenomenological research: a practical guide for nurse researchers*. USA: Sage Publications.
- Cheetham, Juliet (1972) *Social work with immigrants*. London: Routledge & Kegan Paul Ltd.
- Dag, Østerberg (2007) *Sosiologiens nøkkelbegreper*. Oslo: Cappelen Akademiske forlag.
- Det norske råd for kurdernes rettigheter. (2011,b). *I Historie*. Hentet 21. Januar 2011, fra rkr <http://www.kurdistan.no/1006542005>
- Det norske råd for kurdernes rettigheter. (2011,a). *Et folk uten land*. Hentet 21. Januar 2011, fra rkr <http://www.kurdistan.no/1026723408>
- Det offisielle norske nettsted i Danmark. (2011). *Historien og samepolitikken*. Hentet 13. Februar, fra <http://www.norsk.dk/Om-Norge/samfunn/People/population/sami/policy/>
- Døving, Alexa Cora (2009) *Integrering teori og empiri*. Oslo: Pax forlag A/S.

d'Appollonia, Chebel Ariane og Reich, Simon (2008) *Immigration, integration, and security: America and Europe in comparative perspective*. USA: Pittsburgh Press.

Eriksen, Hylland Thomas og Sørheim, Arntsen Torunn (2006) *Kulturforskjeller i praksis, perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Engebrigtsen, Ingrid Ada og Fuglerud, Øivind (2009) *Kultur og generasjon tilpasningsprosesser blant somaliere og tamiler i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.

Eriksen, Hylland Thomas og Sajjad, Arntsen Torunn (2011) *Kulturforskjeller i praksis, perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Eriksen, Hylland Thomas (2001) *Flerkulturell forståelse*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Eriksen, Hylland Thomas (1997) *Flerkulturell forståelse*. Oslo: Tano Aschehoug.

Fuglerud, Øivind (2001) *Migrasjonsforståelse, flytteprosesser, rasisme og globalisering*. Oslo: Universitetsforlaget.

Frønes, Ivar, Alghasi, Sharam og Fangen, Katrine (2006) *Mellom to kulturer*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Fife, Agnes (2002) *Tverrkulturell kommunikasjon*. Oslo: Yrkeslitteratur A/S.

Ferrante, Joan (2010) *Sociology a global perspective*. USA: Wadsworth Cengage Learning.

Ferrante, Joan (2011) *Sociology a global perspective*. USA: Wadsworth Cengage Learning.

Frønes, Ivar og Kjølørød, Lise (2010) *Det norske samfunn*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Gellner, Ernst (2009) *Nations and nationalism*. Ithaca, New York: Blackwell publishing Ltd.

Gransmo, Jakobsen Trond (1996) *Vitenskapsfilosofi for natur- og humanvitenskapene*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.

Grusec, E. Joan og Hastings, D. Paul (2007) *Handbook of socialization theory and research*. New York: The Guilford press.

Haraldsen, Stian. (2011, 20. mars). Her er katastrofens fotoalbum. *Dagbladet.no*. Hentet 21. Mars 2011, fra <http://www.dagbladet.no/2011/03/20/nyheter/utenriks/japan/jordskjelv/tsunami/15840149/>

Holloway, Immy (1997) *Basic concepts for qualitative research*. London: Blackwell science Ltd.

Hoëm, Anton (1978) *Sosialisering. En teoretisk og empirisk modellutvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Henriksen, Kristin (SSB 2007, 29). *Fakta om 18 innvandregrupper i Norge*. Hentet 30. Januar 2010.

Smith, D. Anthony (2010) *Nationalism*. UK: Polity press.

Hagelund, Anniken og Loga, Jill (2009) *Frivillighet, innvandring, integrasjon en kunnskapsoversikt*. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Hoëm, Anton (2010) *Sosialisering- kunnskap -identitet*. Vallset: Oplandske bokforlag.

Henriksen, Kristin (SSB, 2008). Leger på lager. *Overkvalifiserte innvandrere* Hentet 4 oktober 2011, fra <http://www.ssb.no/ssp/utg/200803/07/>

Johnson, M. Harry (1966) *Sociology a systematic introduction*. New York: Allied Publishers.

Tronstad, Rose Kristian (SSB, 2005). *Mange på flukt*. Hentet 24.03.2011, fra http://www.ssb.no/vis/magasinet/norge_verden/art-2005-06-17-01.html

Kjeldstadli, Knut (2003) *Norsk innvandringshistorie i Globaliseringens tid 1940-2000*. Oslo: Pax forlag A/S.

Koeing, Rosa-Perez og Rock Barry (2011) *Social Work in the Era of Devolution USA*: Fordham University Press.

Kreyenbroek, G. Phillip og Sperl, Stefan (1992) *The Kurds: A Contemporary Overview*. New York: Routledge.

Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2009) *Det kvalitative forskningsintervju 2 utgave*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Kaplan, M. Robert og Saccuzzo P. Dennis (2009) *Psychological Testing: Principles, Applications, and Issues*. USA: Wadsworth Cengage Learning.

Kjølseth, Liv (2005). Tema Kurdistan: Kvinner. *Tidsskrift for Det norske råd for kurdernes rettigheter (RKR)*, 1, 12-16.

Kendall, Diana (2010) *Sociology in our times, the Essentials*. USA: Wadsworth Publishing.

Lovdata. (2011, 29. november). Hentet 15. Oktober 2011, fra Lovdata
<http://www.lovdata.no/all/hl-20030704-080.html#1>

Lovdata. (2011, 29. november). Hentet 15. Oktober 2011, fra Lovdata
<http://www.lovdata.no/all/tl-19980717-061-005.html>

Mcdowall, David (2005) *A Modern History Of The Kurds*. London: I. B. Tauris.

Morris, W. Charles og Mead, George Herbert (1964) *Mind, Self and Society. From the Standpoint of a Social Behaviorist*. USA: The University of Chicago press.

Meho, I. Lokman og Maglaughlin, L. Kelly (2001) *Kurdish culture and society: an annotated bibliography*. USA: Greenwood Publishing Group, Inc.

Mason, Jennifer (2002) *Qualitative researching*. London: SAGE Publications Ltd.

Maxwell, A. Joseph (1992) Understanding and Validity in Qualitative Research. *Tidsskrift for Harvard Educational*, 279-300.

Madsen, Bent (2006) *Sosialpedagogikk- Integrering og inkludering i det moderne samfunnet*. Oslo: Universitetsforlaget.

Obstfelder, Sigbjørn (1893). *Jeg ser*. Hentet 14. Februar 2011, fra http://dikt.org/Jeg_ser

Pryser, Tore (1999) *Norsk historie 1814-1860*. Oslo: Det norske samlaget.

Postholm Britt, May (2005) *Kvalitativ metode, en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitets forlaget.

Prunhuber, Carol (2010) *The Passion and Death of Rehman The Kurd, Dreaming Kurdistan*. New York Bloominton: iUniverse, Inc.

Regjeringen. (2011). I *Barne-, likestillings-og inkluderingsdepartementet*. Hentet 15. Januar 2011, fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/integrering.html?id=1138>

Ringheim, Trude (2011) Fant seg selv- og Jonny. Dagbladet. Hentet 6. November 2011, fra http://www.kjendis.no/2011/11/04/kjendis/fug/arrangert_ekteskap/inneneriks/johnny_brenna/18892298/

Rogers, E. Rolf (2000) *Organizational Assessment: Diagnosis and intervention*. Canada: HRD press.

Robila, Mihaela (2010) *Eastern European Immigrant families*. New York: Routledge.

Rosenberg, M. Michael (1983) *A introduction to sociology. Canada: Methuen Publications.*

Rafiq, Afshan (2008) *Utfordringer og muligheter.* Oslo: Cappelen Damm AS.

Scheffler, Israel (1974) *Four pragmatists: a critical introduction to Peirce, James, Mead and Dewey.* Great Britian: Ebenzer Bayliz and Son Limited, The Trinity Press.

Store norske leksikon. (2011,a og b). *Kurdere.* Hentet 25. Januar 2011, fra snl
<http://snl.no/kurdere>

Store norske leksikon. (2011). *Assimilering.* Hentet 12. Februar, fra snl
<http://www.snl.no/assimilering>

Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (2011, b). *Integrasjon.* Hentet 12.
Februar 2011, fra hlsenteret <http://www.hlsenteret.no/kunnskapsbasen/annet/119/1051>

Statistisk sentralbyrå. (2011b). *Fortsatt økt ledighet blant innvandrere.* Hentet 31. Januar
2011, fra <http://www.ssb.no/emner/06/03/innvarbl/>

Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (2011, a). *Integrasjon.* Hentet 16.
Januar, fra <http://www.hlsenteret.no/kunnskapsbasen/annet/119/1051>

[Store norske leksikon. \(2011\) Kultur.](http://snl.no/kultur) Hentet 07. Februar 2011, fra <http://snl.no/kultur>

Hentet 25. Februar 2010 fra <http://www.snl.no/sosialisering/sosiologi>

Skirbekk, Sigurd (2010) *Sosialisering- sosiologi*. Store norske leksikon. Sand, Therese (1997) *Flerkulturell virkelighet i skole og samfunn*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.

Statistisk sentralbyrå. (2010c). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, folkemengde*. Hentet 31. Januar 2011 fra <http://www.ssb.no/emner/02/01/10/innvbef/tab-2010-04-29-01.html>

Statistisk sentralbyrå (2008) *Hva skal innvandreren hete?*. Hentet 15. Januar 2011 fra <http://www.ssb.no/ssp/utg/200804/14/>

Statistisk sentralbyrå. (2011a). *Innvandring og innvandrere*. Hentet 16 januar 2011, fra SSB <http://www.ssb.no/innvandring/>

Sand, Therese og Hansen- Walle, Wenche (1992) *Sosialisering i dag*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.

Sørensen, Øystein (2010) *Drømmen om det fullkomne samfunn, fire totalitære ideologier- en totalitær mentalitet?*. Oslo: Aschehoug og Co (W. Nygaard).

Trull, J. Timothy (2005) *Clinical psychology*. USA: Thomson Wadsworth.

Tjora, Aksel (2010) *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Akademiske.

Tischler, L. Henry (2007) *Introduction to Sociology*. USA: Thomas higher Education.

UDI. (2006, 25. Mars). *Hvilke familiemedlemmer kan få familieinnvandringstillatelse?*. Hentet 31. Januar 2011, fra UDI <http://www.udi.no/Sentrale-tema/Familieinnvandring/Hvem-kan-soke-familieinnvandring/>

Weiss S, Robert (1994) *Learning From Strangers The Art and Method of Qualitative Interview Studies*. New York: The Free Press.

Wood, T. Julia (2009) *Communication in our lives*. USA: Wadsworth Cengage Learning.

Wikan, Unni (1995) *Mot den ny norsk underklasse, innvandrere, kultur og integrasjon*. Oslo: Gyldendal Norsk forlag.

Ylidiz, Kerim og Fryer, Georgina (2004) *The Kurds: culture and language rights*. Great Britian: Kurdish human rights project.

Vedlegg 1: Informasjon om deltagelse

Jeg heter Chalak Marufi, 25 år gammel, og studerer på Universitetet i Oslo. Jeg er student på Pedagogisk Forskningsinstitutt og studerer allmennpedagogikk. Dette er siste året mitt på PFI, og i den anledning skriver jeg min masteroppgave.

Jeg er selv kurder, og har lenge interessert meg i utfordringer som voksne kurdere møter i det nye landet de lever i. Mange av kurderne jeg kjenner og har blitt kjent med kommer fra krigsherjede områder. Ofte er de knyttet til kurdiske partier som kjempet mot det iranske regimet i kjølevannet av 1979 revolusjonen i Iran. Et ønske om et bedre liv førte til at mange emigrerte til vesten.

Jeg synes dette temaet er spennende og lærerikt. Det er ikke enkelt å flytte til et annet land, og det er ofte assosiert med en del utfordringer knyttet til nettopp dette. Utfordringene kan være hva som helst, men jeg har valgt å fokusere på språk, jobb og sosial kontakt.

Hvis du synes at dette er spennende og interessant, så delta gjerne som intervjuinformant. Tid og sted for intervjuet kan du/dere selv bestemme, men det må være på et rolig sted.

Deltakelsen er anonym, og du kan selv etter at intervjuet har funnet sted bestemme om du vil bli strøket fra undersøkelsen uten å måtte begrunne hvorfor.

Hvis noe er uklart i dette informasjonsskrivet, eller om du har noen spørsmål knyttet til undersøkelsen vil jeg med glede svare på dem.

Vennlig hilsen

Chalak Marufi

Mobil: 99 50 96 65 og e-post: chalak@student.uv.uio.no

Vedlegg 2: Samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring til intervjudeltakelse

Dette er en samtykkeerklæring hvor den det måtte gjelde underskriver om du vil være med på intervju til min masteroppgave i pedagogikk.

() Jeg har fått informasjon om oppgaven, og vet hva formålet og hensikten med den er.

() Jeg vet at deltakelsen er både anonym og frivillig. Jeg bestemmer selv om jeg har lyst å trekke meg, selv etter at intervjuet har funnet sted.

Dato:

Navn:

Översettelse av vedlegg 1: Informasjon om deltagelse

Språk: Kurdisk-Sorani

زانبارى سهبارت به بهشدار بووان

ئهمن "چالاک مهعرفى" تهمهنم 25 ساله که له زانکۆی ئوسلۆ خهريکی خویندنی بالام. ئهمن لهو زانکۆیهدا له نهئیسیتوی تهربيهت و لیکۆلینهوهدا دهرس دمخوینم که ئهو سال سالی کوتایى منه و ئهمن ئیستا خهريکی نووسینی تیزی ماستهرم. ئهمن بوخۆم کوردم و زۆر لهمیزه پیم خوشه که چاوپنیکهوتنم ههیه لهگهڵ ئهو کورده گهوره سالانهی که له ولاتیکی تازهدا دهژین. زۆربهی ئهو کوردانهی که ئهمن دهیانناسم، له ناوچه شههر لیدراو ماکنرا هاتوون. زۆربهیان پیوهنديان بهو حیزب و پارتیانهوه ههیه، که چهندین سالان له دزی حکومهتی کۆماری ئیسلامی که به شۆرشیک له سالی 1979دا هاته سههر کار، شههر و بهربهرهکانیان کردوه.

ئارهزوومهند بوون بو ژبانیکی باشتر، بوو به هوی ئهوهی که زۆر بهک له ئهوانه روو له رۆژ ههلات بکهن.

به بروای من ئهو باسه زۆر جیگای سرنج و لێفیر بوونه. کوچ کردن بو ولاتیکی دیکه کاریکی ئاسان نیه، و ئهوه زۆرجاران دهگهڕیتهوه سههر ئهو بهشه لهو کهسانه که پتی بهستر اونتهوه.

بهشدار بووان دهتوانن ههر کهسیک بن، بهلام ئهمن لهو بهشهدا پیداکریم زیاتر لهسههر زمان، کار و پیوهنديه کۆمه لایهتیهکان ههیه.

ئهگهر ئیوه پیتان وابه که ئهو باسه بو ئیوه شتیکی جیگای سرنج و خوشه، تکایه نامادهگی خۆتان سهبارت به بهشدار بوونتان رابگهئینن. کات و شوینی چاوپنیکهوتن دهکری له لایان ئیوهرا دیاری بکری، بهلام به مهرجیک که شوینیکی نارام و بیدهنگ بی. بهشداربووان نهناسراو دهن و ئیوه خۆتان دهتوانن له پاش وت و ویزه کهتان را دهربرن که وت و ویزه که لهگهڵ ئیوه بمیئیتهوه یا نا و ئهویش بهههر هویهک که بوخۆتان دهزانن.

ئهگهر ههر زانباریهکتان سهبارت بهو نووسراویه پیوسته یا ههر چهشنه پرسیاریکتان ههیه، به خوشحالیهوه له خزمهتتان دام.

لهگهڵ ریزمدا

چالاک مهعرفی

موبایل: 99509665 و ئیمیل: chalak@student.uv.uio.no

Øversettelse av vedlegg 2: Samtykkeerklæring

رهزایهت نامه

ئهو رهزایهت نامهیه بهو مانایهیه که ئیوهی بهرئیز که ژئیری ئیمزا دهکهن، دهتانهوئ لهو وت و وئژه لهگهل من سهبارت به ئیزی ماستهرهکهه که لهسهه زانسته تهربیهتهیهکانه هاوکاری بکهه.

() ئهمن زانیاریه سهبارت به باسهکه ههیه و ئامانجی ئهو لئیکولئیهوهیه دهزانم.

() ئهمن دهزانم که بهشدار بووان ههه دهتوانن نهاسراو هههههه دهتوانن ناسروا بهمیننهوه. ئهوه ئهمن بوخوم که بریار ددهم که پئیم خۆشه خۆم بکئشمهوه یا نا، تهناهت دوایی وت و وئژهکesh و ئهو مافه ددرئ به چالاکیش که لهسهه قسهکانی من تهما بگرئ که له ئیزمهکی هاوئ یا نا.

ئیهو:

رئیکهوت:

Vedlegg 3: Godkjenning fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES



Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
rod@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 965 321 884

Jon Lauglo
Pedagogisk forskningsinstitutt
Universitetet i Oslo
Postboks 1092 Blindern
0317 OSLO

Vår dato: 01.02.2011

Vår ref: 26064 / 3 / LT

Deres dato:

Deres ref:

TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 17.01.2011. Meldingen gjelder prosjektet:

26064
Behandlingsansvarlig
Daglig ansvarlig
Student

Språklig og sosial tilpasning blant voksne kurdiske innvandrere i Norge
Universitetet i Oslo, ved institusjonens øverste leder
Jon Lauglo
Chalak Marufi

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.12.2011, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen


Lis Tenold

Kontaktperson: Lis Tenold tlf: 55 58 33 77

Vedlegg: Prosjektvurdering

✓ Kopi: Chalak Marufi, nyjordstubben 10, 1275 OSLO

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0216 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. rod@uiso.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 58 19 07. kjrn.svara@vst.ntnu.no
TROMSØ: NSD, HSL, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. martin-arnie.andersen@iit.no